

**T.C.
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: KAYSERİ
VE SİVAS İLİ ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Emre GÜNEŞ**

**Danışman
Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN**

Yüksek Lisans Tezi

**Nisan 2019
KAYSERİ**

**T.C.
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: KAYSERİ
VE SİVAS İLİ ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Emre GÜNEŞ**

**Danışman
Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN**

**Bu çalışma; Kayseri Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından
SYL-2018-7848 kodlu proje ile desteklenmiştir.**

**Nisan 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Emre GÜNEŞ

İmza :

T.C.
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: “Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kayseri ve Sivas İli Örneği”

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin, 29/04/2019 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % 21’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil/hariç
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 29/04/2019

Adı Soyadı : Emre GÜNEŞ
Öğrenci No : 4033931608
Anabilim Dalı : Muhasebe ve Finans Yönetimi
Bilim Dalı : Muhasebe ve Finans Yönetimi
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman
Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN

Hazırlayan
Emre GÜNEŞ

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kayseri ve Sivas İli Örneği”adlı Yüksek Lisans tezi, Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Emre GÜNEŞ

Danışman

Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN

Muhasebe ve Finans Yönetimi ABD Başkanı

Doç. Dr. Semra AKSOYLU

Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN danışmanlığında Emre GÜNEŞ tarafından hazırlanan “Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kayseri ve Sivas İli Örneği” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Muhasebe ve Finans Yönetimi Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

24/04/2019

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN

Üye : Doç. Dr. Semra AKSOYLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Talip TORUN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 08./05/2019 tarih ve12.... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Hatice ERKEKOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyerek verdiği önemli destek ile akademik gelişimime katkıda bulunan danışman hocam sayın Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN'a, tezin niteliğinin artırılmasında kıymetli tavsiyeleri ve görüşlerinden en yüksek derecede yararlandığım sayın Doç. Dr. Semra AKSOYLU hocama, tezin istatistiksel analizlerinde yönlendirmeleri ile değerli katkılarını esirgemeyen kıymetli hocam Öğr. Gör. Emre Hayri BARAZ'a, tez kaynaklarında ve içeriğinde yardımları ile ufkumu genişleten Arş. Gör. Fatih ALTINIŞIK hocama, çalışmalarım süresince anlayış ve desteklerini esirgemeyen Kayseri Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesindeki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Son olarak hayatımın her anında yanımda olan yaşamım süresince gösterdiği fedakârlıklar ve desteklerinden dolayı Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde görev yapan babam Doç. Dr. Ahmet GÜNEŞ'e, yaşamımın her döneminde bana olan güven ve desteklerinden ötürü özellikle annem Fatma GÜNEŞ'e en derin duygularıyla teşekkür ederim.

Emre GÜNEŞ

Kayseri, Nisan, 2019

BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: KAYSERİ VE SİVAS İLİ ÖRNEĞİ

Emre GÜNEŞ

**Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2019
Danışman: Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN**

ÖZET

Günümüzde finansal piyasalarda meydana gelen bir takım değişmelerle birlikte, finansal sistemde belirli sebeplerle yer alan bireyler çeşitli problemler, fırsatlar ve farklı seçeneklerle karşılaşmaktadır. Finansal piyasalardaki oluşan teknolojik gelişmeler ve yenilikler, ürün çeşitliliği, ürünlerin içerik ve işleyişlerinin karmaşıklaşması insanların finansal sistem içerisinde bilinçli bir şekilde yer almalarını gerekli kılmaktadır. Emeklilik sisteminde riskin sistemden bireye geçmesi, sosyal güvenliğin azalması, kolay kredi kullanımı gibi nedenlerden ötürü finansal sistemde yer alan bireylerin bilinçli finansal tüketici olabilmeleri finansal refahları için hayati önem taşımaktadır. Bireylerin tüm bu sorunlara çözüm üretebilmeleri, fırsatları değerlendirebilmeleri ve alternatifler arasında seçim yapabilmeleri finansal okuryazar olabilmeleri ile mümkündür.

Bu çalışmada hane halkının mevcut finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bunların yanı sıra bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin borçlanma ve tasarruf davranışına etkisinin ölçülmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma kapsamında, Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin oluşturduğu 804 kişilik bir örneklem kullanılarak bireylerin finansal bilgi seviyeleri ve bu seviyeye bağlı olarak finansal kararları nasıl aldıkları, bu bilgi seviyesinin bireylerin tutum ve davranışlarını nasıl etkilediği araştırılarak finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmış ve finansal okuryazarlık düzeyinin toplum genelinde nasıl arttırılabileceği konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaya çalışılacaktır.

Çalışmada, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenirken frekans analizleri, T Testi ve Anova testi uygulanmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu ve daha

önce yapılan çalışmaların çoğuna paralel olarak, bireylerin bu durumun farkında olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Finans eğitimi almış bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ise hiç almayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Ülke çapında finansal okuryazarlık seviyelerini arttırılabilmesi için temel finans eğitiminin tüm bireylere verilmeli hatta temel finans eğitiminin ilköğretimden itibaren tüm öğrencilere verilmesinin toplumun finansal okuryazarlık düzeyini belirli bir şekilde arttıracığı, bu durumda da ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi, Finansal Tutum, Finansal Davranış, Kayseri, Sivas

**A RESEARCH ON THE DETERMINATION OF FINANCIAL LITERACY
LEVELS OF INDIVIDUALS: THE CASE OF KAYSERİ AND SİVAS
PROVINCES**

Emre GÜNEŞ

**Kayseri University, Graduate Education Institute,
Master's Thesis, April 2019
Supervisor: Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN**

ABSTRACT

Nowadays, with a number of changes in financial markets, individuals taking part in the financial system for certain reasons face various problems, opportunities and different options. Technological developments and innovations in the financial markets, product variety, the complexity of the content and operation of the products necessitate the conscious participation of people in the financial system. It is vital for the financial well-being of the individuals in the financial system to be a conscious financial consumer due to reasons such as the transfer of risk from the system to the individual, the reduction of social security and the use of easy credit. It is possible for individuals to produce solutions to all these problems, to evaluate opportunities and to be able to choose between alternatives.

In this study, it is aimed to determine the current level of financial literacy of households and to measure the relationship between financial literacy level and demographic characteristics of individuals. In addition, it is aimed to measure the effect of financial literacy level on borrowing and saving behavior of individuals.

In this study, the level of financial literacy was tried to be measured by examining how individuals' financial information levels and financial decisions were taken based on this level, how these knowledge levels effected individuals' attitudes and behaviors by using a sample of 804 people composed of individuals living in Kayseri and Sivas provinces. various studies will be done on how to increase.

In the study, while the financial literacy levels of individuals are determined, frequency analyzes, T Test and Anova test are applied. According to the results of the study, it is revealed that the financial literacy of individuals living in Kayseri and Sivas provinces is low and in parallel with many of the previous studies, individuals are not aware of

this situation. The financial literacy level of the individuals who received finance education was higher than those who did not. In order to increase the level of financial literacy across the country, basic finance education should be given to all individuals, and even basic finance education from primary education to all students is expected to increase the level of financial literacy of the society in a certain way and in this case it may contribute to economic growth and development.

Key Words: Financial Literacy, Financial Information, Financial Attitude, Financial Behavior, Kayseri, Sivas

İÇİNDEKİLER

BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: KAYSERİ VE SİVAS İLİ ÖRNEĞİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iii
ONAY	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLO LİSTESİ	xiv
GRAFİK LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1.Finansal Kavramlar	3
1.1.1.Finans Kavramı	3
1.1.2.Okuryazarlık Kavramı.....	4
1.1.3.Kişisel Finans Kavramı	6
1.1.4.Finansal Farkındalık.....	7
1.1.5.Finansal Yetenek.....	7
1.1.5.1.Finansal Bilgi ve Anlama.....	8
1.1.5.2.Finansal Beceriler ve Yetkinlik.....	9
1.1.5.3.Finansal Sorumluluk	10
1.2. Finansal Okuryazarlık	10
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı ve Kapsamı	10
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi	16
1.3.Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Etkileri	18
1.3.1. Bireysel Etkileri	18
1.3.2. Finansal Sisteme ve Ülke Ekonomisine Etkileri.....	21
1.4.Finansal Eğitim	23
1.4.1. Finansal Eğitim Gereksinimi.....	24

1.4.2. Finansal Eğitimin İşlevi ve Amacı	26
1.4.3. Finansal Eğitimin Faydaları	30
1.4.4. Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki ilişki	33

2. BÖLÜM

FİNANSAL EĞİTİM VE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

2.1. Dünyada Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	36
2.1.1. Dünya Bankası	36
2.1.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	37
2.1.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu (CYFI)	39
2.1.4. Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (IOSCO)	39
2.1.5. Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu (IFIE).....	40
2.1.6. Avrupa Komisyonu	41
2.2. Ülkelerin Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	44
2.2.1. ABD	44
2.2.2. Almanya	46
2.2.3. Avusturya	47
2.2.4. Bulgaristan	47
2.2.5. Çek Cumhuriyeti	47
2.2.6. Fransa	48
2.2.7. İngiltere	48
2.2.8. Avustralya	49
2.2.9. Brezilya	49
2.2.10. Japonya.....	49
2.2.11. Kanada.....	50
2.2.12. Malezya	51
2.2.13. Rusya.....	51
2.2.14. Singapur	52
2.2.15. Yeni Zelanda	52
2.3. Türkiye’de Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları.....	52
2.3.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar	53
2.3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	54
2.3.3. Sermaye Piyasası Kurulu’nun Çalışmaları	54
2.3.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)	56

2.3.5. Merkez Bankası ve Finansal Eğitim Faaliyetleri	58
2.3.6. Borsa İstanbul (BIST) ve Finansal Eğitim Faaliyetleri.....	58
2.3.7. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği ve Finansal Eğitim Faaliyetleri	59
2.3.8.Habitat Derneği	60
2.3.9. Türkiye Finansal Erişim, Finansal Bilgi - Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı	62
2.3.10. İstanbul Finans Merkezi Projesi ve Finansal Eğitim.....	63
2.3.11. Özel Bankalar Tarafından Yürütülen Finansal Eğitim Faaliyetleri	63

3. BÖLÜM

KAYSERİ VE SİVAS İLİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN TESPİTİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA VE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Literatür Taraması.....	65
3.2. Araştırmanın Amacı	67
3.3. Araştırmanın Önemi.....	67
3.4.Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	68
3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	68
3.5.1.Anakütle ve Örneklem	68
3.5.2. Verilerin Toplanması ve Analizi	70
3.5.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	70
3.5.3.1. Çalışmanın Hipotezleri	70
3.5.3.2. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	72
3.6. Kayseri ve Sivas İlleri'nde Yaşayan Bireylerin Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin İncelenmesi	83
3.6.1. Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi	83
3.6.2. Kayseri ve Sivas İlleri Arasındaki Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Karşılaştırılması	86
3.6.3. Kayseri ve Sivas İlleri'nde Yaşayan Bireylerin Finansal Tutum Ve Davranışlarının İncelenmesi	88
3.6.3.1. Finansal Tutuma İlişkin Bulgular	88
3.6.3.2. Finansal Davranışa İlişkin Bulgular.....	92
3.6.3.3. Finansal Tutum, Finansal Davranış, Finansal Bilgi İkili İlişki Karşılaştırmaları Ki-Kare Analiz Sonuçları	96

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
EKLER.....	106
KAYNAKÇA	108

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	İllerin 2017 Yılı Sonu Nüfus Verileri	69
Tablo 2.	Kayseri İline Ait Demografik Veriler	73
Tablo 3.	Sivas İline Ait Demografik Veriler.....	74
Tablo 4.	Kayseri İline Ait Finansal Okuryazarlıkla İlgili Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım	75
Tablo 5.	Sivas İline Ait Finansal Okuryazarlıkla İlgili Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım	76
Tablo 6.	Kayseri İline Ait Finansal Okuryazarlık Genel Başarı Durumu.....	76
Tablo 7.	Sivas İline Ait Finansal Okuryazarlık Genel Başarı Durumu.....	77
Tablo 8.	Kadınların ve Erkeklerin Başarı Oranları	77
Tablo 9.	Yaş Gruplarının Başarı Oranları	78
Tablo 10.	Gelir Düzeyi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları.....	79
Tablo 11.	Meslek Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları.....	80
Tablo 12.	Eğitim Seviyesi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları	82
Tablo 13.	Kayseri İlinin Finansal Okuryazarlık Başarı Seviyeleri ile Demografik Özelliklerine İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları	84
Tablo 14.	Sivas İlinin Finansal Okuryazarlık Başarı Seviyeleri ile Demografik Özelliklerine İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları	85
Tablo 15.	Parametrik Hipotezlerde Uygulanması Gereken Testler	86
Tablo 16.	Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları	87
Tablo 17.	Levene's Testi Sonuçları	87
Tablo 18.	Mann-Whitney U Testi sonuçları	88
Tablo 19.	İllerin Finansal Tutum Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı	88
Tablo 20.	Kayseri İlinin Finansal Tutum ve Demografik Özelliklere Ait Ki-Kare Analiz Sonuçları	89
Tablo 21.	Sivas İlinin Finansal Tutum ve Demografik Özelliklere Ait Ki-Kare Analiz Sonuçları	91
Tablo 22.	İllere Göre Finansal Davranış Başarı Durumu	92
Tablo 23.	Kayseri İlindeki Bireylerin Finansal Davranışı ile Demografik Özelliklere İlişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları	93
Tablo 24.	Sivas İlinin Finansal Davranış Başarı durumu ile Demografik Özelliklere İlişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları	94

Tablo 25.	Finansal Bilgi, Finansal Davranış, Finansal Tutum İkili Kıyaslamalara ilişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları	97
Tablo 26.	Finansal Tutum ile Finansal Davranışa ilişkin Çapraz Tablo	98
Tablo 27.	Finansal Bilgi ile Finansal Davranışa ilişkin Çapraz Tablo	98

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Kadınların ve Erkeklerin Başarı Oranları	78
Grafik 2. Yaş Gruplarının Başarı Oranları	79
Grafik 3. Gelir Düzeyi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları.....	80
Grafik 4. Meslek Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları.....	81
Grafik 5. Eğitim Seviyesi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları	83

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASEC	: Amerika Tasarruf Eğitim Konseyi
ASIC	: Avustralya Menkul Kıymet Ve Yatırım Komisyonu
BIST	: Borsa İstanbul
BM	: Birleşmiş Milletler
CGAP	: Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu
CYFI	: Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Finans Kuruluşu
ÇSFE	: Çocuk Sosyal- Finansal Eğitim
EDFE	: Avrupa Finansal Eğitim Veri Tabanı
EGFE	: Finansal Eğitim Uzman Grubu
FED	: Amerikan Merkez Bankası
FINRA	: Finansal Sektör Düzenleme Kurulu
FIS	: Finansal Bilgi Hizmeti
FLD	: Finansal Okuryazarlık Vakfı
FLEC	: Finansal Okuryazarlık Ve Eğitim Komisyonu
FSA	: Finansal Hizmetler Kurumu
FODER	: Finansal Okuryazarlık Derneği
GFLEC	: Küresel Finansal Okuryazarlık Merkezi
IFIE	: Uluslararası Yatırımcı Eğitim Fonu
INFE	: Oecd Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği
IOSCO	: Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü
IPT	: Yatırımcı Koruma Vakfı
ISFS	: Sosyo-Finansal Araştırmalar Enstitüsü
NCEE	: Ulusal Ekonomik Ulusal Vakfı
NCREL	: Orta Kuzey Bölgesi Eğitim Laboratuvarı
NEFE	: Finansal Eğitim Ulusal Vakfı
PISA	: OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SEC	: Amerika Sermaye Piyasası Kurulu
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği

GİRİŞ

Son yıllarda genellikle her insan çeşitli taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için finansal ürünler ve hizmetlerden faydalanmaktadır. Ancak insanların finansal ürün ve hizmetlerden fayda sağlayabilmesi finansal ürün ve hizmetler hakkında doğru bilgiyi bilmeleri, bunun sonucunda faydalı bir şekilde kullanmaları ile mümkündür. İnsanların finansal ürün ve hizmetleri doğru ve faydalı bir şekilde kullanmaları insanların minimum finans bilgisine sahip olmasıyla sağlanabilir. Minimum finans kültürü, insanların günlük yaşamlarında finansal uygulamalar ve işlemler için yeterli, faydalı, güncel ve doğru bilgiye sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle insanlarda minimum finans kültürünün bulunması gerek insanlar gerekse toplum için önemli bir faktördür.

Günümüzde serbest piyasa ekonomisinin oluşması ve yaygınlaşması ile birlikte, finansal okuryazarlığın önemi artmaktadır. Özellikle son dönemlerde global kapsamda ortaya çıkan finansal krizler sebebiyle sermaye piyasalarına yeni dahil olan yatırım enstrümanları ve uygulamalardaki farklı ürünler, finansal okuryazarlığın öneminin daha da fazla artmasına sebep olmuştur. Finans alanında eğitimini tamamlamış insanların bile, günümüzün sofistike finansal piyasalarda doğru kararlar almakta zorlanıyor olmaları bu durumun en net göstergesidir. Son dönemlerde finansal piyasalarda ortaya çıkan gelişmeler, nüfus ile ilgili değişimler, ekonomik ve idari değişikliklerin hepsi finansal eğitimin önemine işaret etmektedir.

Ekonomik olarak güçlü bir yapıya sahip olmanın, gelişmenin tabanında bilgi yer almaktadır. Bilgi, aynı zamanda güç ve özgüveni de beraberinde getiren bir kavramdır. Bunun için finansal okuryazarlık, yani bilgi temelli kararlar verebilme, yeterlilik düzeyinin yükseltilmesini beraberinde getirmektedir. Finansal okuryazarlığın seviyesinin artırılması, ekonomik düzen içerisinde daha fazla bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır. Bu durum uzun dönemde birikim ve yatırıma dönük kararlarda çok fazla

önem arz etmektedir. Bu sebeple, finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasını sağlayacak eğitim faaliyetleri bugün ve gelecekte önemli hale gelecektir.

OECD finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadır; insanların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını sağlayarak finansal refahını artırma sürecidir (Temizel ve Bayram, 2011, s. 75). Finansal okuryazarlığın yaygınlaşması insanların ve hane halkının paranın yönetiminde daha doğru bir şekilde hareket ederek harcamalarını, kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli dönemlerde nasıl davranmaları gerektiği konusunda daha planlı ve doğru hareket etmelerini sağlar. İnsanların piyasadaki bir ürüne yatırım yapması için piyasaya güvenmesi, o üründen kazanç sağlayacağını düşünmesi ve o piyasa ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir. İnsanlar ellerindeki kısıtlı finansal kaynaklar ile maksimum getiri sağlamak isterler bunun için belirli bir seviyede finansal okuryazar olmak gerekir. Bu sebeple, insanlara gerekli finansal eğitim verilerek paralarını nasıl yönetmeleri gerektiğini bilmelerini, piyasada yer alan geniş finansal ürün ve hizmetler arasından doğru kararlar alabilmeleri ve gelecekleri için birikim yapabilmelerini sağlamak oldukça önemlidir.

Bu sebeple finansal okuryazarlık, gerek toplumu gerekse toplumu oluşturan insanları tek tek yakından ilgilendiren, uzun süreli etkileri olan ve önemi giderek artarak devam eden bir alan olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, hane halkının mevcut finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi ve bireylerin finansal okuryazarlık seviyesi ile demografik özellikler arasında anlamlı bir bağlantı olup olmadığının tespit edilmesidir. Bunların yanı sıra bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin tutum ve davranışlarına etkisinin ölçülmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, finansal kavramların tanımlarından, finansal okuryazarlık kavramından, finansal eğitimin gerekliliklerinden öneminden ve özelliklerinden bahsedilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde, Dünya’da ve Türkiye’de gerçekleşen Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık faaliyetlerinden bahsedilmekte ve son bölümde de, Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin katıldığı çalışmada, bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini ölçtüğümüz çalışmanın yöntemi, bulguları ve sonuçları yer almaktadır.

1. BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1.Finansal Kavramlar

Finansal okuryazarlık kavramını algılayabilmek, anlayabilmek ve tümüyle kavrayabilmek için öncelikle bu kavramı açıklamada yardımcı olacak başlangıç konularını anlatmamız gerekmektedir. Finansı anlamadan ya da okuryazarlığın sadece okuma yazma işinden ibaret olmadığını bilmeden finansal okuryazarlıkla ilgili yapılabilecek yorumlar gerçeği yansıtmayacaktır. Literatür incelemesi yapıldığında incelediğimiz konunun sadece finansal okuryazarlık olarak adlandırılmadığı ayrıca finansal farkındalık ve finansal yetenek olarak da adlandırılabilceğı görölmektedir. Bu nedenle bu bölümde finansal okuryazarlık kavramıyla ilgili temel kavramlar olan finans, okuryazarlık, kişisel finans, finansal farkındalık ve finansal bilgi ve anlama, finansal sorumluluk alt başlıklarıyla finansal yetenek kavramları açıklanmaktadır.

1.1.1.Finans Kavramı

Finansal yönetim 1900'lü yılların başına kadar ekonominin önemli bir yapı taşı olarak kabul edilmiş, bu yüzyılın başlarından itibaren ekonomiden ayrı bir çalışma alanı olarak kabul görmeye başlamıştır (Ercan ve Ban, 2005, s. 4). 1930'larda oluşan ekonomik sıkıntılar sonucunda finansla ilgili çalışmalar; finansal varlığı devam ettirebilme, likiditenin korunması, iflastan korunma, yeniden yapılanma gibi benzeri konular üzerinde yoğunlaşmayı gerektirmiştir (Ercan ve Ban, 2005, s. 5).

Günümüzde finans yöneticisinin üzerinde durduğu başlıca konular işletme sermayesi yönetimi, finansal yapıyla ilgili planlama, tahmin, sermaye bütçelemesi, sermaye yapısı, denetim ve son yıllarda en önemli konu veya başlık ise, firma değerinini maksimize edilmesi olmaktadır (Ercan ve Ban, 2005, s. 5).

Günlük yaşantımızda finans kelimesi farkında olmasak bile birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Hem insanlar hem de işletmeler finans kavramıyla iç içe yaşamaktadırlar. İnsanlar hane halkı yönetimi, işletmelerde ise başarılı bir yönetim sağlamaları için finansal yapısını başarılı bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu, finans kavramını “fon ve sermaye sağlamaya yönelik ticari etkinlik” olarak tanımlamaktadır. Ancak finans kavramının tek bir cümle ile açıklanabilecek bir konu olmadığı birçok dar ve geniş anlamda tanımının yapıldığı görülmektedir. Bunlar içinde en genel birkaç tanım vardır. İşletmenin mal ve hizmet faaliyetleri için gerekli olan fon ve sermayenin sağlanması olarak tanımlanabilir (Fettahoğlu, 2014, s. 19). Bir diğer tanım ise; Finans, varlıkların ve kaynakların faydasını en üst seviyeye çıkarmak gayesi ile uygun olarak yönetilmesidir (Özkan, 2013, s. 22). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere finans gündelik yaşamda herkesi yani tüm bireyleri ve işletmeleri ilgilendiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile hem bireylerin hem de işletmelerin ekonomik dünyadaki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için finans gerekli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürekli gelişmekte ve değişmekte olan dünyada finans kavramıyla ilgili de gün geçtikçe yeni fonksiyonlar ortaya çıkmaktadır. Ancak genel olarak finansı bölümlere ayırmak gerekirse, iki ana bölümde sınıflandırılabilir. Bunlar kişisel finans ve kamusal finans olarak ayırabiliriz. Kişisel finans incelenirken bireysel finans ve işletme finansı ön plana çıkarken, Kamu finansı ise devletleri ilgilendiren bir finans dalıdır (Paramasivan ve Subramanian, 2009, p. 3)

1.1.2.Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık tanımı kültürden kültüre, değişen koşullara, ihtiyaçlara ve zamana bağlı olarak değişiklik gösteren yani çeşitlenen; eğitim sistemi içerisinde okuma yazma becerisinin kazandırılması yöntemlerinden etkilenererek değişebilen oldukça dinamik bir kavramdır (Feyman Gök, 2013, s. 9).

İngilizce “literacy” olarak adlandırılan, Türkçe’de; “okuryazarlık” olarak yorumlanan kavram sadece okuma ve yazma becerisinin toplamı anlamı dışında birçok anlamla yorumlanabilmektedir. Geçirdiğı gelişim aşamaları göz önüne alınarak incelendiğinde

okuryazarlığın ilk okuma ve yazmayı da içine alan çok daha kapsamlı bir kavram olduğu bilinmektedir (Çakmak ve Önal, 2013, s.634).

Son 50 yıllık zaman dilimi incelendiğinde ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler hayatımızın birçok evresinde olduğu gibi haberleşmede, okuma ve yazma faaliyetlerinde, dinleme ve izleme durumlarımızda, metin algılama ve yorumlamada alışkanlıklarımızı değiştirmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak geleneksel anlamda okuma ve yazma faaliyetleri içerisinde ele alınan okuryazarlık kavramının anlamı da değişmiştir (Tüzel, 2012, s. 1).

Finansal okuryazarlık kavramından bahsedebilmemiz için ilk önce okuryazar kavramını bilmemiz gerekir. Okuryazar kavramını Türk Dil Kurumu şu şekilde tanımlamıştır; okuryazar, “okuması yazması olan, öğrenim görmüş” anlamını içermektedir.

Okuma yazma ve okuryazarlık terimleri birbirinin yerine kullanılan kavramlar olarak bilinmektedir. Ancak günümüzde okuryazarlık kavramının bulunduğu dönemin şartlarına göre değişerek farklılaştığı ve bulunduğu dönemde yeniden tanımlandığı düşünüldüğünde, özellikle batı dünyasında okuryazarlık kavramına yüklenen yeni kıymetle, bu iki kavram arasındaki farklılıkların arttığı görülmektedir. Okuryazarlık ile okuma yazma kavramları arasındaki yakın ilişki kabul görse de, okuryazarlık kavramı, okuma ve yazma eylemlerinden çok daha fazlasını içerisinde barındırmaktadır. Okuma - yazma ile okuryazarlık kavramları arasındaki farklar şu şekilde ortaya konmuştur (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010, s. 285):

- Okuma - yazma sembolleri zihinde ayırt etmeye, okuryazarlık ise anlamlandırmaya dayalıdır.
- Okuma - yazma bir sınıfı, okuryazarlık ise bir dereceyi belirtir.
- Okuma - yazmanın simge sistemi basılı ortamdaki harfler; okuryazarlığın simge sistemi ise dünyadaki bilgi, beceri, norm ve örüntüleri içeren her şeydir.
- Okuma-yazmanın tek bir tanımlaması yapılmıştır; okuryazarlığın tanımlanmasına devam edilmektedir.

Bu bakımdan okuryazarlık, toplum olarak kabul ve anlamların, değer ve beklentilerin değiştiği bu yüzyılda, bulunduğu dönemin gerektirdiği bir beceri, bir yetenek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010, s. 284).

1.1.3.Kişisel Finans Kavramı

Medeniyetlerin temel yapı taşı olduğuna inandığı hane halkının; fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişim evrelerine ulaşmaları için öncelikli tek yolunun ev ekonomisinden geçtiğine inanan Ellen Richards 1899'da ev ekonomisi hareketini başlatmış ve bu hareketi 1908'de kurulan Ev Ekonomisi Derneği (The Home Economics Association) ile bilimsel çalışmalarını devam ettirmiştir (vcencyclopedia.vassar.edu, Erişim Tarihi: 15.10.2018). Abel, 1921'de evde kadınlara öğretilen bilgilerle bu durumun bir meslek olarak başladığını söyledi ancak bu yorumdan sonra bu konu akademik camiada önemli bir tartışma ortamı yarattı.

Modigliani ve Brumberg (1954) tasarruf ve tüketim kararlarının yaşam süresince elde edilen gelirle orantılı olduğunu öne sürdü. Bu model ailelerin finans çalışmaları için çok önemli oldu ve gelirleri değişkenlik gösteren memur ve orta sınıf işletme sahibi gibi bireylerden oluşan aileler arasında tasarruf miktarlarının gelirle ilişkili olarak neden daha hızlı bir şekilde arttığını gösterdi (Öztürk, 2014, s. 7).

1957 yılında, Milton Friedman sürekli gelir hipotezini (PIH) geliştirdi. Bu bir tüketim teorisiydi. En basit şekliyle, düzenli seçimler, tüketicilerin mevcut sabit gelirleri tarafından değil ancak uzun dönemli gelir beklentileri ilişkisiyle belirlenmekteydi. Friedman'ın temel sonucu; gelirden meydana gele kısa dönemdeki geçici değişikliklerin bireylerin harcama davranışları üzerinde küçük etkilere sahip olduğuydu (Friedman, 1957, p. 28).

Bireylerin yapısını anlama, bireylerin neden ve nasıl finansal kararlar aldığını anlamak için çok önemli olmaktadır. Tversky ve Kahneman (1981); bireylerin çeşitli şekillerde kararlarını kısıtladıklarını ve genel olarak bireylerin kesin kararlardan hoşlandıklarını ancak riskten kaçındıklarını ve riskten nefret ettiklerini keşfetmişlerdir. Bu riskten kaçınma durumu derin bir korku kaybıyla aşılmıştır (Öztürk, 2014, s. 8).

1899’da ilk kez konuşulmaya başlanan kişisel finans kavramı günümüzde sıklıkla üzerinde durulan konulardan biri haline gelmiştir. Bireyin finansal açıdan rahat olması, refah düzeyini yükseltmesi ve buna bağlı olarak mutlu bir hayat sürmesi anlamına gelebilir. İnsanların, hane halklarının daha mutlu bir hayat sürmesinin önemini anlayan devletler, insanların finansal açıdan bilinçlendirilmesi için bu konu hakkındaki eğitim faaliyetlerine daha da önem vermeye başlamışlardır (Öztürk, 2014, s. 8).

1.1.4.Finansal Farkındalık

Finansal farkındalık, finansal ürün ve bilgiler hakkında finansal bireylerin bilgilerini ve bu bilgileri kavrama düzeylerini geliştirmelerini, bilgilendirme, rehberlik etme veya tavsiyelerle finansal risk ve fırsatları iyi bir şekilde fark etmelerini, daha bilinçli tercih yapmalarını, yardım için nereye başvurması gerektiğini bilmelerini ve finansal rahatlıklarını artırmak için diğer tüm finansal faaliyetlerini yapmalarını sağlayan bir süreçtir (OECD, 2005).

1970’lerde Cardiff Üniversitesi’nden Lee ve Tweedie finansal kavramların çeşitli yönlerini belirlemek amacıyla bazı araştırmalar yapmışlardır ve finansal farkındalığı önceden belirlenmiş kavramlar kümesine göre ölçmüşlerdir. Ancak bu araştırmanın sonucunda finansal farkındalığın muhtemel nedenlerine ya da sonuçlarına ilişkin bir tespit yapılamamıştır.

Burada insanların ulaşmak istedikleri sonuçları elde etmek için aldıkları hükümlerin, finansal sonuçlarını değerlendirmek amacıyla elde ettikleri verileri yorumlamaları gerektiğinden, finansal okuryazarlığın çok karışık bir iş olarak kavramsallaştırılması gerektiği önerilmiştir. Aynı zamanda finansal farkındalığın finansal okuryazarlığın ayrılmaz bir kısmı olduğu ve finansal okuryazar olabilmek için bireylerin finansal farkındalığa sahip olması gerektiği ve bunun ihtiyaç olduğu ileri sürülmüştür (Mason, 2003, p. 54).

1.1.5.Finansal Yetenek

Bireyler giderek daha da karışık hale gelen ve gelişen finans dünyasında etkili finansal kararlar alabilmek için bazı finansal yeteneklere sahip olmak zorundadır. Yetenek kavramı TDK (2013a) tarafından, “Kişinin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği,

kabiliyet” olarak tanımlanmaktadır. Bu yönden bakıldığında bireyler finansal bilgileri anlama ve bu bilgilerin bilincinde olarak finansal kararlar alabilme becerisine sahip olmalıdır.

Bugün aldığımız yanlış bir finansal karar bireyin geleceğini bütünüyle etkileyebileceğinden bireyin finansal becerilerini geliştirmesi kendi finansal rahatlığı açısından pozitif bir durum gösterecektir. Bugünün değişen dünyasında bireylerin önüne çıkan fırsatları kaçırmamak ve mali durumunu tehlikeye düşürecek finansal sonuçlarla karşı karşıya kalmamak için finansal yetenekler gün geçtikçe gelişen ve farklılaşan dünyaya göre şekillenmelidir.

Finansal yeteneği tek başına tanımlamak yanlış olacaktır. Bu yüzden üç ana başlık altında finansal yetenek açıklanacaktır (Mason, 2003, p. 56).

1.1.5.1.Finansal Bilgi ve Anlama

Finansal bilgi ve anlama finansal beceriyi açıklayabilmek için anlaşılması gereken başlıklardan bir tanesidir. Temel olarak bakıldığında fon ve sermaye kavramlarını anlamaktır. Daha kapsamlı olarak incelemek gerekir ise, paranın fonksiyonlarını, kullanım yerlerini ve paranın yapısı hakkında bilgiye sahip olma ve bu bilgileri doğru anlama anlamına gelmektedir (Öztürk, 2014, s. 9).

Finansal anlama, gündelik yaşamda karşılaşılabilecek finansal sorunların üstesinden gelebilmek için gerekli olan finansal becerileri geliştirmede ilk adımdır. Ayrıca finansal konularda doğru seçim yapabilme ve en uygun kararı alma konusunda yardımcı olmaktadır (Mason,2003, p. 57).

İnsanların farklı seçenekler arasından en uygun finansal kararı alabilmeleri ve gündelik yaşamlarında karşılarına çıkan finansal sorunlar karşısında güvenliklerinin sağlanması önemli ölçüde insanların finansal bilgi birikimlerinin yüksek olmasına bağlıdır (Altıntaş, 2009, s. 157).

İnsanların finansal beceriye sahip olup olmadıklarını, daha kapsamlı bir şekilde bakılacak olunursa finansal okuryazar becerisine sahip olup olmadıklarını anlayabilmeleri öncelikle finansal bilgilerinin ve bu finansal bilgileri anlama düzeylerinin ne kadar gelişmiş olduğunu belirlemelerinden geçmektedir. Finansal

bilgiye sahip olan insanların etkili finansal kararlar alacağı anlamına gelmemektedir. Sahip olduğu finansal bilgiyi doğru yerde kullanabilmesi, finansal hayatıyla bütünleşmesi ve bu bilgiyi geliştirerek gerekirse finansal eğitimler alarak bunlarla destekleyerek anlamlandırması ve bu yönde finansal kararlar alması gerekmektedir. Sahip olduğu finansal bilgileri doğru anlaması ve bunları nerede nasıl bir şekilde yararlı kullanacağını bilmesi insana daha yararlı kararlar alma fırsatı tanımaktadır (Öztürk, 2014, s. 10).

1.1.5.2.Finansal Beceriler ve Yetkinlik

TDK (2013b) beceriyi, “bir kişinin bedensel ya da zihinsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıkla yapabilmesi” olarak tanımlamaktadır. Yetkinlikler ise kişinin birbirinden farklı olaylarda, daha iyi sonuçların ortaya çıkmasını sağlayan karakteristik özelliklerdir (Ünsar, 2009, s. 45).

Finansal beceriler ve yetkinlik bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde planlama yapabilmek ve gündelik yaşantılarında para yönetimi için gereklidir. Hem bireylerin kendi durumları hem de bireyin çevresi dışında kalan durumları barındıran finansal konular hakkında bilgi sahibi olma ve bu konuları anlayabilme finansal yetenek sayesinde olmaktadır. Aynı durum finansal yeteneğe sahip olma herhangi bir bilgi donanımı olmadan ve bu bilgiyi kullanmasını bilmeden mümkün değildir. Finansal konularda tecrübeli olan birey finansal sorunları anlayabilir ve bu anlayabildiği sorunları başarılı bir şekilde çözmek için etkin ve verimli çözümler geliştirir (Mason, 2003, p. 57).

Finansal yetkinliğe sahip olmayan insanlar, ne kadar fazla finansal bilgiye sahip olurlarsa olsunlar, bu bilgileri nerede ve nasıl kullanacaklarını bilmiyorlarsa ve hayatlarına uygun bir şekilde adapte edemiyorlarsa finansal konularda başarısız olmaları kaçınılmazdır. İnsanlar finansal bilgilerini kullanabilmesi ve edinmiş olduğu tecrübelerini yaşantılarına daha etkili finansal kararlar alabilmek için doğru ölçüde kullanması onların finansal becerilerini etkili kullanması anlamına gelmektedir (Öztürk, 2014, s. 11).

1.1.5.3.Finansal Sorumluluk

Finansal sorumluluk sadece bireyin geleceği için değil aynı zamanda daha geniş etkiye sahip bulunduğu toplumun geleceğini etkileyen finansal kararları alabilme durumudur. Alınan finansal kararlar sadece bireyin değil ailesinin ve bulunduğu toplumun da etkilenmesi anlamına gelmektedir (Mason, 2003, p. 57).

Bireyin finansal bir karar alırken en ince noktasına kadar düşünmesi gerekmektedir. Ani ve düşünülmeden alınan yanlış kararlar bireyin, hem hane halkının hem de içinde bulunduğu toplumun olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olabilir. Bu açıdan bakıldığında bireyin finansal bir karar alırken, finansal sorumluluklarını hem ailevi hem de toplumsal açıdan değerlendirmesi gerekmektedir. Bireyin finansal sorumluluklarının farkında olması ve ona göre davranışlarını şekillendirmesi ise ancak finansal okuryazar olmasıyla sağlanmaktadır (Öztürk, 2014, s. 11).

1.2. Finansal Okuryazarlık

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı ve Kapsamı

Finans literatüründe yeni yeni popülerlik kazanan ve gelişme evresindeki kavramlardan olan “Finansal Okuryazarlık” kavramı henüz bilimsel kesimin ortak fikir birliğine vardığı bir tanıma sahip değildir. Hatta finansal okuryazarlık kavramı olarak bilinen kavramın kullanımı dahi ülkeden ülkeye, araştırmacıdan araştırmacıya değişiklik gösterebilmektedir. Bu yüzden finansal okuryazarlık ile ilgili çok fazla tanım yapılmaktadır.

Ülkeden ülkeye farklılık gösteren finansal okuryazarlık kavramı şu şekilde adlandırılmaktadır; İngiltere’de “finansal yeterlilik” (financial capability) kavramı olarak bilinirken, ABD, Avustralya gibi ülkelerde “finansal okuryazarlık” (financial literacy) kavramı kullanılmaktadır. Bazı toplumlar, yazarlar ve kurumlar “finansal farkındalık” (financial awareness) kavramı kabul ederken, çok küçük kesimde “ekonomi okuryazarlığı”(Economic literacy) kavramını da finansal okuryazarlık kavramı yerine kullanabilmektedirler (Kaderli, Gümüş, Eskici, 2016, s. 92).

Finansal okuryazarlık, gündelik hayatımızda, kişinin para kullanımını, bilgiyle değerlendirebilmesi ve bilinçli bir şekilde karar vermesini sağlayan yeterlilik

seviyesidir. En basit işlemlerde dahi finansal okuryazarlığın günlük hayatımızda önemli sonuçları olmakta ve finansal okuryazarlık kendi geleceğimizi ve hayatımızda yer alan bireylerin de hayatlarını etkileyebilmektedir.

İnsanlar, gerek gündelik hayatlarında gerekse uzun vadeli planlarda finansal karar almak zorundadırlar. Finansal okuryazarlık günlük hayatta insanların farkına varmasalar bile yaygın olarak kullandıkları bir kavramdır. Yeni bir kavram olmasına rağmen insanın varolduğu günden bugüne kadar adını bilmeseydi bile kullandığı bir kavramdır. Okuryazarlık, bireylerin içinde yaşadığı ekonomik ve finansal dünyayı okuyup anlayabilme yeteneğini sağlamaktadır. Bireyler finansal okuryazarlık sayesinde mantıklı yatırımlar yapabilirler.

Finansal okuryazarlık yeni bir kavram olması dolayısıyla bilimsel birçok tanım yapılmaktadır. Araştırmacılar, finans toplulukları, kuruluşlar finansal okuryazarlık ile ilgili birçok tanım yapmışlardır. Bu tanımlar şunlardır;

Finansal okuryazarlık; bireylerin mali durumlarını planlama, birikim, borç ve emeklilik konusunda etkili ve doğru karar alma, ekonomik yapı hakkında bilgiye sahip olma yetisidir (Ünal, Torun, Yavuz vd. 2016, s. 936).

Finansal okuryazarlık, tüketici ve yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesi veya finansal risk ve alternatifler arasındaki fayda ve zararları bulabilecek farkındalığa sahip olarak finansal refahı artırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Güler, 2015, 6). Finansal okuryazarlık, genel olarak tüketicilerin finansal ürün ve hizmetlere ilişkin bilgi sahibi olmasını, elde edilen bu bilgilerini kullanarak faydalı kararlar alabilmesini ifade etmektedir. Kavramsal olarak ise finansal okuryazarlık anlama, öğrenme, seçim yapma, yorumlayabilme, karşılaştırabilme, sonuçlandırma gibi alt başlıkları içermektedir. Bireyler finansal karar ve bu kararları davranışlarına yansıtarak bilgi sahibi olurlarsa, alınan bu bilgi kararlara ve davranışlara olumlu bir biçimde katkı sağlayabilmektedir (Bayram, 2010, s. 12).

Finansal okuryazarlık bireylerin ekonomik olarak kendi yararlarına önemli finansal kararlar almak için yeterli bilgiye sahip olmasıdır (Mandell, 2006, p. 1).

OECD tarafından kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (INFE) 2011 yılında yaptığı etkinlikte finansal okuryazarlık; etkili finansal kararlara ve sonuçta bireysel finansal rahatlığa ulaşmak için gerekli farkındalığın, bilginin, yeteneğin, tutumun ve davranışın bir araya gelmesi şeklinde tanımlanmıştır (Ergün, Şahin, Ergin, 2014, s. 849).

Remund finansal okuryazarlığın farklı şekillerde tanımlarını yaparak bunları beş başlıkta sınıflandırmıştır (Kılıç, Ata, Seyrek, 2015, s. 130):

- Finansal bilgi,
- Finansal kavramlar hakkında konuşabilme becerisi,
- Kişisel finans yönetimi yeteneği,
- Uygun finansal karar verebilme kabiliyeti,
- Gelecek finansal ihtiyaçlar için etkili ve verimli planlama yapabilme yeteneği.

Finansal okuryazarlık, insanların bütçelerinin mali yapısını anlama, analiz yaparak mali durumunu idare etme ve iletişim kurma yeteneği olarak tanımlanmıştır (Kaderli, Gümüş, Eskici, 2016, s. 88).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı'nın Finansal Okuryazarlık Konusunda Danışma Konseyi (President's Advisory Council on Finansal Literacy) tarafından 2008 yılında düzenlenen raporda finansal okuryazarlık, insanların hayatları boyunca finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek doğru bilgiyi kullanabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Bayram, 2010, s. 13).

Noctor vd. (1992) tarafından yapılan tanım finansal okuryazarlık hakkında bilinen en eski tanımlardan biridir. Yazarlara göre finansal okuryazarlık bireylerin paralarını en etkili şekilde yönetirken bilinçli değerlendirmeler yapabilmesi ve değişken kararlar alabilmesidir (Goel ve Khanna, 2013, p. 338).

Amerika'da yer alan North Central Regional Educational Laboratory-NCREL (Orta Kuzey Bölgesi Eğitim Laboratuvarı) finansal okuryazarlığı, "ekonomide oluşabilecek

problemleri ve meydana gelen üstünlükleri tespit edebilme; ekonomideki koşullarda ve kamu politikalarında oluşabilecek değişimleri takip edebilme; ekonomik bilgileri toplayabilme ve yönetebilme; finansal olayların fayda-maliyet boyutunu göz önünde bulundurabilme yeteneği” olarak tanımlamıştır (Gerek ve Kurt, 2011, s. 60).

Lusardi finansal okuryazarlığı, temel ve ileri olmak üzere iki gruba ayırmış ve faiz oranları, enflasyon, risk kavramı ve riskin çeşitlendirilmesiyle ilgili bilgileri temel grup finansal okuryazarlık olarak tanımlamıştır. Bireylerin risk ve getiri arasındaki ilişkiyi anlamak da dâhil olmak üzere temel finansal kavramların ötesinde olan tahvil, hisse senedi, yatırım fonları ve bunların piyasalarda nasıl işlem gördüğüne ilişkin finansal bilgilerin algılanabilmesini ileri derecede finansal okuryazarlık olarak tanımlamıştır (Karaca ve Aytan, 2016, s. 111).

Finansal okuryazarlık bireylerin kendi faydaları için alacağı önemli finansal kararlar nedeniyle ne bilmesi gerektiğidir (Mandell, 2006, p. 1).

Finansal okuryazarlık, temel anlamda insanların para konusunda bilinçli, güvenli ve etkili kararlar alabilmesi için mali yapının bilinmesi ve anlaşılabilmesi olarak ifade edilmiştir (Karaca ve Aytan, 2016, s. 111).

Sohn ve diğer araştırmacılara göre finansal okuryazarlık; mikro düzeyde, günlük yaşamdaki finansal olaylar ve zorlukların üstesinden gelmek için gerekli bilgi ve beceri olarak adlandırılan; makro düzeyde ise bir ülkenin insanların pazarda günlük finansal yapı ve finansal olaylar ile başa çıkmaları için gerekli finansal bilgiye sahip olmasını sağlayan bir kavramdır (Kaderli, Gümüş, Eskici, 2016, s. 88).

Finansal okuryazarlık, finansal ürün ve hizmetlerle ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmak ve bu bilgiyi mali kararların alınmasında kullanabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Fettahoğlu, 2015, s. 102).

Sosyo-Finansal Araştırmalar Enstitüsü (ISFS) tarafından yürütülen çalışmada bu kavram şu şekilde tanımlanmıştır; finansal okuryazarlık, mali refahı etkileyen kişisel mali yapı hakkında okuma, inceleme, yönetim ve ilişki kurabilme becerisidir (Ergün, Şahin, Ergin, 2014, s. 848).

Finansal okuryazarlık; bireylerin ömürleri boyunca devam eden ve finansal kaynakları faydalı ve verimli bir biçimde yönetmek için bilgi ve birikimlerini kullanma becerisi olarak tanımlanmıştır (Gutnu ve Cihangir, 2015, s. 416).

Finansal okuryazarlık; insanların yaşamlarını sağlıklı, etkin ve üretken bir şekilde yürütebilmesi için gerekli olan yaşam yeteneklerinden birisi olan ekonomi yeterliliğinin bir ortamı olarak kabul edilebilecek olan finansal okuryazarlığın en temel açıklaması ekonomik durumları ve bu durumların etkilerini yorumlayabilme yeteneği olarak verilebilir (Mercan, Oyur, Altınay vd. 2012, s. 110).

Yaşam boyu finansal güvenlik için etkili finansal kararlar almada; ihtiyaç duyulan finansal kavramlar (enflasyon, mevduat, sigorta gibi) ve finansal ürünler (hisse senedi, tahvil, kredi gibi) hakkında gerekli olan bilgiye sahip olmak ve finansal planlama yapabilmek için matematiksel yeteneğe sahip olmak finansal okuryazarlığın tanımları arasındadır (Onur ve Nazik, 2014, s. 91).

Finansal okuryazarlık; insanlara, tüm durumlarda yaşamlarını verimli bir şekilde devam ettirebilmeleri için dikkat etmeleri gereken bütçeleme kararları, harcama kararları, tasarruf etme kararları, ürün ve hizmetlerin kullanılması ile ilgili kararlar, bankacılık sistemi aracılığı ile günlük borç alma kararları, geleceğe yönelik yatırım ve planlama gibi durumlarda bilinçli, etkin, verimli ve güvenli kararlar alma olarak tanımlanmıştır (Ergün, Şahin, Ergin, 2014, s. 848).

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan açıklamaların ortak noktası, finansal okuryazarlık kavramlarıyla ilgili bilgi, iletişim kurabilme becerisi, kişisel finans yönetimi becerisi, uygun finansal kararlar verebilme becerisi ve gelecekteki finansal ihtiyaçlar için ilerleyen dönemlere yönelik planlama yapma davranışı tanımlamaları yer almaktadır (Remund, 2010, p. 279)

Finansal okuryazarlık, insanların mali kavramların farkında olarak, karar verme durumunda gerekli olan verileri elde etme, anlama ve değerlendirme olarak tanımlanmaktadır (Bayram, 2010, s. 12).

Finansal okuryazarlığın daha etkin ve etkili bir şekilde anlaşılabilmesi için açıklanan kavramların etkisiyle finansal okuryazarlığı; bilinçli kararlar almak maksadıyla, finansal

kararlar alabilme becerisi olarak tanımlamak mümkündür. Bu nedenle, finansal okuryazarlık öncelikle insanların genel hayat standartlarını artırmak için etkili kararlar almalarını sağlamak ve finansal konularda ortaya çıkan sorunları en aza indirmek için geliştirilen kişisel finans ile ilgili bir konu olarak tanımlanmıştır (Öztürk ve Demir, 2015, s. 116).

Finansal okuryazarlık, gündelik yaşam içerisinde oldukça fazla bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık ekonomik durumu anlayabilme, tartışabilme, para ve finansal riskleri etkili bir şekilde yönetebilme ve ekonomik tehlikeleri önleyebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Karaca ve Aytan, 2016, s. 111).

Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesini arttırmayı planlayan Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)’ne göre finansal okuryazarlık kavramı; insanların gelirlerini, tasarruflarını ve yatırımlarını etkili bir şekilde değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yeteneğine sahip olabilme durumu olarak tanımlanmıştır (Ünal, Torun, Yavuz vd. 2016, s. 936).

Finansal okuryazarlık; finansal kavramların bilgisini göstermek, hisse senedi, tahvil, bononun ne olduğu, sabit ve değişken mortgage arasındaki farkın veya enflasyon, çeşitlendirme, kredi notu gibi finansal durumların ne anlama geldiğinin bilinmesi vb. yeteneklere sahip olmayı belirtmektedir (Karaca ve Aytan, 2016, s. 111).

Finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili birçok tanım yapıldığı görülmektedir ancak bu tanımların birbirine çok benzediği de ortadadır. Yukarıdaki tanımlardan yararlanarak finansal okuryazarlığı; bireylerin finansal kavramlar ve ürünler hakkında onlar arasındaki farkı anlayabilecek kadar bilgi sahibi olması, finansal bilgiler hakkında plan ve program yapabilmesi, finansal kararlar alabilmesi, finansal yatırımların risk getiri arasındaki ilişkiyi iyi değerlendirebilmesi, tasarruf, tüketim, borç alma gibi konularda tutarlı, kararlı ve verimli bir şekilde hareket edebilmesi olarak tanımlayabiliriz.

Finansal okuryazarlık, gencinden yaşlısına toplumun her kesimini önemli ölçüde ilgilendiren ve uzun dönem etkileri olan önemli bir olgudur. Ancak insanların finansal okuryazar olabilmesi için öncelikle finansal kavramlar ve araçlar hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olması yani finansal eğitim alması gerekmektedir. Finansal hizmetlerden nasıl faydalanılabildiği gerektiği ve finansal kuruluşların sunduğu

imkanların neler olduğu ancak finansal erişim ile sağlanabilmektedir. Finansal eğitim ve finansal ürünlere erişim olmadan finansal okuryazarlıktan söz edilemeyeceğı gibi, bu üç kavramı birbirinden ayırt etmek mümkün değildir. Finansal kararlar çocukluk döneminden başlayarak yaşam boyu devam eder. Tüketim, tasarruf, yatırım, borç alma, borç verme ve risk konuları yaşamın her döneminde insanlar için önemli ve geçerlidir. Dolayısıyla, finans sadece yetişkinleri değil, toplumda yer alan tüm insanları ilgilendirmektedir (Er ve Taylan, 2017, s. 299).

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlık, finansal sistemde farklı nedenlerle bulunan her insan için hayati derecede bir öneme sahiptir. Sürekli gelişen ve birbiriyle daha fazla ilişki içerisinde olan dünyada finansal piyasalar da durmadan gelişmektedir. Gelişen finansal piyasalarda insanların yaşamları boyunca alacakları finansal kararlarda finansal konuları takip edebilmesi ve kendisi için en doğru kararları verebilmesi gerekmektedir. Her insanın mali güvenliği ve rahatı için en temel seviyede finansal okuryazar olması gereklidir. Son dönemlerde yaşanan birtakım değişikliklerle birlikte finansal okuryazarlığın önemi artmaktadır (Güler, 2015, s. 11).

Finansal okuryazarlık, son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlık kavramı incelendiğinde, 2008 yılında tüm dünyada yaşanan ve etkili olan krizden sonra literatürde çok fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında, finansal hizmet sektörlerinde oluşan gelişme ile rekabetin artması, coğrafi sınırlardaki değişimler, demografik değişiklikler, emeklilikte yapılan değişiklikler, gelişmekte olan dünya piyasalarındaki değişiklikler sayılabilir.

Tüketici finansmanında oluşan “devrim” tüketiciler için oldukça farklı seçim yapma ve kendi finansal kararlarına ait daha fazla kontrol ve sorumluluğı da beraberinde getirmektedir. Yapılan bazı akademik çalışmalar da, teknolojik gelişmelerin, telekomünikasyon teknolojilerin ilerlemesi ve gelişen elektrik dağıtım kanallarının maliyetleri azalttığı ve finansal ürün ve hizmetlerini etkileyerek sayılarının artmasına bu durumlarında etkisi olduğu düşünülmektedir.

Bazı yazarlar finansal okuryazarlığın önemini, pek çok devletin aldığı kararlar doğrultusunda kendi vatandaşlarının getirileri için daha fazla sorumluluk almaya bu

nedenle onları tasarruf ettirmeye ve gelecekte daha rahat bir hayat sürmeleri için bireysel emekliliğe yönelmeleri konusunda bilgilendirerek bireyleri teşvik etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir (İçke, 2017, s. 21).

Böyle karmaşık ortamlarda insanlardan çok fazla beklenti içine girilmesi, insanlara sunulan çok fazla seçenek ve bu seçeneklerin işleyiş mekanizmalarının nasıl çalıştığını anlamaya ve bilmeye ihtiyaç duyarlar.

Grohmann ve arkadaşları finansal okuryazarlığın iki önemli faydası olduğunu ifade etmektedir. Birincisi, gerek tasarruf gerekse ödünç alma kararları verirken finansal karar alma dönemini geliştirdiğinden bireysel rahatın artırılmasına katkı sağlamaktadır. Okuryazarlığa sahip bireylerin özel ya da kişisel olarak tabir edilen finansal ürünleri seçmeleri, fazla ve farklı nitelikteki ürünleri ellere sahip olmaları ve kredi kartlarını çok fazla biçimde kullanma olasılıkları yükselmektedir. İkincisi daha makro çerçevede değerlendirildiğinde özel finansal ürünlere olan talebin de artması ile birlikte kişisel refahın artışının ötesinde finansal yönden kalkınmayı destekleyici ek faydalar da yaratılmaktadır. Finansal gelişim dönemi sadece yeni finansal organların oluşması anlamına gelmemektedir. Bu durum, üretim tarafını destekleyici ilerlemelerin sağlanmasının yanı sıra talep tarafının da artarak oluşması anlamına gelecek değişiklikleri içermektedir. Burada, özellikle orta kesimin önemli bir yeri olduğu vurgulanmalıdır. Orta kesimin finansal okuryazarlık seviyesi toplumda finansal gelişmeyi artırıcı ya da azaltıcı yönde etki oluşturacaktır. Bu durumda orta kesimin finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması uzun dönemde ulaşılması gereken bir hedef olarak görülmeli ve bu seviyenin artırılmasına yönelik planlar oluşturulmalıdır (İçke, 2017, s. 21).

Önemi gün geçtikçe giderek artan finans eğitimi, yatırımcıları olduğu kadar bütçesini denkleştirmeye çalışan, ev satın almayı düşünen, çocuklarının eğitimini düşünen çalışan veya emeklilik döneminde rahat bir yaşam sürmek için iyi bir gelire sahip olmayı isteyen bireyleri de ilgilendiren bir konudur. Günümüzde karmaşık ve zengin ürün çeşidine sahip finans dünyasında artık sadece hangi banka dan daha az faizle kredi alıp hangi bankaya daha yüksek faizle para yatırabilecektir sorusunun cevabı yeterli olmamaktadır. Çeşitli alanlarda doğru karar verebilmek için ve hataya düşmemek için insanların finansal bilgiye eskisine göre daha fazla ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle

finans eğitimi, bireylerin tasarrufa olan eğilimlerin arttırılması, doğru yatırıma yönlendirilmesi, finansal araçlar ile doğru ilişkiler kurulması, finansal dolandırıcılığa karşı bilinçlendirilmesi gibi konular talep edilmektedir. (Bayazıt Hayta, 2011, s. 260).

1.3.Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Etkileri

Finansal okuryazarlığın amacı, insanlara finansal faaliyetlerinde doğru karar vermeleri için ihtiyaç duyacakları bilgileri sunarak, doğru karar vermelerini sağlamaktır. Bu yüzden finansal faaliyetlerde bilinçli davranan insanlar sisteme ve ekonomiye katkı sağlamaktadır. Finansal okuryazarlığın etkilerini “bireysel” ve “finansal sisteme ve ülke ekonomisine etkileri” olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

1.3.1. Bireysel Etkileri

Son dönemlerde bireyler çeşitli beklenti, talep ve ihtiyaçlarını karşılamak için finansal ürün ve hizmetlerden faydalanmaktadırlar. Bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve yeniliklerle beraber, fiyatlar ve bilgiler çok fazla şeffaf hale gelmiş ve sermaye maliyetleri ciddi bir oranda azalmıştır. İhracat ve ithalattaki liberalleşmeyi sermaye hareketlerinde liberalleşme takip etmiştir (Yılmaz ve Tuncay, 2012, s. 345). Finansal okuryazarlık bilgisi ile insanlar, finansal ürün ve hizmetlerin insanların hayatına kattığı değer sayesinde hayatlarını kolaylaştırması ancak finansal ürün/hizmetlerin bilinçli ve doğru bir şekilde seçilmesi ve kullanılması ile sağlanabilir.

Toplumda belli bir oranda sermaye birikiminin oluşmasının başlıca koşulu, birey ve ailelerde tasarruf kavramının varlığıdır. Son dönemlerde, bireylerin tasarruf ile ilgili eğitimlerinin tamamlanması için yapılan çalışmalar büyük bir hız kazanmıştır. Bireylerin bir varlığa yatırım yapma sürecine ilişkin yeterli bilgiye sahip olması ve yanlış kararlar almasını önlemek amacıyla finansal okuryazarlık bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır (Altıntaş, 2008, s. 65).

İnsanlar, farklı finansal ürünler hakkında karışık ve zor bilgilerin değerlendirilmesi ve karşılaştırılması konusunda muayyen bir seviyede finansal okuryazarlığa çok fazla ihtiyaç duymaktadır. Yeterli bir seviyede finansal bilgiye sahip olmayan insanlar ihtiyaçları olan doğru finansal ürünü satın alamayacakları gibi, ihtiyaçları olmayan ya

da kendileri için uygun olmayan, yanlış ürünleri satın alabilirler. Finansal okuryazarlık tüketicinin yararına olan finansal ürün ve hizmetler hakkında daha doğru bilgi sahibi olmaları konusunda yarar sağlamaktır (Temizel, 2010, s. 25).

Finansal ürün ve hizmetlerin insanlar tarafından tam olarak bilinmesi kolay değildir. Bunların dikkat edilmediği sürece görünmeyen ve karmaşık yanları, somut verilere oranla daha fazladır. Ayrıca finansal hizmetlerin yapısında bulunan risk ve getiri arasındaki ilişki, hizmeti sunan kurumlar tarafından açık bir şekilde açıklanamayabilir. Dolayısıyla, bireyler istedikleri getiri karşılığında girdikleri risklerin farkında olmayabilirler (Gökmen, 2012, s. 45).

Finansal ortamlarda yaşanan bu serbest hareketler daha karmaşık yeni finansal ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır ve bunula beraber yeni finansal enstrümanlarla, mevcutlarda çeşitlenmeye neden olmuştur. Bu durum başta insanlar ve aileler olmak üzere ekonomik düzen içerisinde mali karar alan herkesin hem gündelik yaşamlarındaki kısa süreli hem de uzun dönemli planlarına ilişkin algı, tutum ve davranış sürecinde çok önemli bir faktör olarak rol yer almaktadır (Ergün, Şahin, Ergin, 2014, s. 849).

Finansal ortamlardaki gelişmelerin yarattığı finansal güvenliği tehlikeye düşen günümüz insanları için finansal okuryazar olabilmek çok ciddi bir önem taşımaktadır. Büyüyen finansal piyasalar ve çeşitlenerek artan finansal ürünler karşısında doğru tercih yaparak refah düzeyini artırmak isteyen insanlar için ya da yanlış tercihlerinin sonucunda uzun yıllar yaptıkları tasarruflarını kaybetmek istemeyen insanlar için, finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak çok önemlidir. Bu nedenler insanların ekonomik getirilerini istedikleri gibi doğru bir şekilde gerçekleştirebilir. Finansal risklerin sistemden insana aktarılmasıyla birlikte insanların üzerlerine aldıkları riskin farkında olmaları gerekmektedir. Buna ilaveten finansal durumlarını başarılı bir biçimde yönetmeleri gereklilik halini almıştır. Bu açıdan bakıldığında toplumda yaşayan tüm bireylerin finansal okuryazar olmasının önemi ortadadır (Temizel, 2010, s. 15).

Finansal okuryazarlık, insan, toplum ve ekonomiye olumlu yöndeki katkılarından dolayı çok önemli bir kavramdır. Finansal açıdan yeterli bilgiye sahip olan insanların aşağıda belirtilen davranış biçimlerini gösterme eğilimleri, diğer insanlara göre daha fazladır (Capuano ve Ramsay, 2011, p. 35):

- Yaşam standartları yüksektir.
- Daha fazla tasarruf ederler.
- Emeklilik hayatları için daha fazla tasarrufta bulunurlar.
- Verimli bir ödünç alma yönetimi uygularlar.
- Finansal piyasalarda daha aktif rol alırlar.
- Finansal açıdan kendilerine güvenleri olur.
- İhtiyaçları için gerekli olan finansal ürünleri en doğru şekilde seçerler.
- Ürünü sergileyen finansal kurum karşısında pazarlık etme gücü daha yüksektir.
- Mali durumu ve bütçe yapmayı planlar.

Hane halkı için finansal okuryazar olmak da gelecekteki rahatlıkları açısından büyük önem arz etmektedir. Finansal okuryazar olan aile fertleri finansal planlama yaparak, gelecek kaygılarını olabildiğince en aza indirme imkanına kavuşabileceklerdir. Bu sebeple, yeterli sigorta sözleşmelerine sahip olmak, en iyi emeklilik planı oluşturmak ve iyi bir birikime sahip olabilmek en önemli durumlardır. Risk yönetimi planlaması, bütçe planlaması, vergi ödemeleri planlaması, yatırım planlaması, emeklilik planlaması gibi temel finansal planlamalar ile insanlar, finansal kararlarına yaşam boyu yön verebileceklerdir. Ortaya çıkan finansal planlamalar, finansal uygulamalara dönüşmezse bir takım risk ve zararlar ortaya çıkabilecektir (Satoğlu, 2014, s. 31).

Hane halkının finansal yönetimi ile ilgili yapılan bir araştırmaya göre, eksik eğitim almış ve düşük gelirli ailelerin, daha varlıklı ve eğitilmiş ailelere göre çok daha fazla hata yaptıklarını ortaya çıkarmıştır. Ailelerin finansal davranışlarında psikolojik etkenlerin de önemli bir rolü vardır. Ayrıca bulundukları ülke kültürleri ailelerin finans konusundaki aldığı kararlarda etkili olmaktadır (Gökmen, 2012, s. 76).

Literatür araştırmalarına bakıldığında, büyük bir kısmı borç problemlerinden, düşük gelirden dolayı değil temel düzeyde finansal okuryazarlık bilgisi eksikliğinin neden olduğu görülmektedir.

Finansal okuryazarlık noksanlığının neden olabileceği finansal problemler, insanlarda strese neden olabilmektedir. Finansal problemler ile strese dayalı hastalıklar arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür (Sporakowski, 1979, p. 77).

Ayrıca boşanma sebeplerinin büyük bir çoğunluğunun finansal problemlerden dolayı olduğu ve bu problemlerin aile ortamında huzursuzluk ve geçimsizliğe neden olduğu bilinmektedir (Amato ve Previti, 2003, p. 604).

Finansal okuryazarlık aynı zamanda çalışan bireylerin motivasyonu ve doğal olarak firmalar üzerinde de etkilidir. Konu ile ilgili bir araştırmanın bulgularına göre; çalışanların yüksek finansal okuryazarlık seviyesi iş ortamında ve verimlilikte firmalara kazanç sağlamaktadır. Kişisel finansal sorunlarıyla uğraşan çalışanların artan oranda işe gelmedikleri, sık sık telefon görüşmesi yaptıkları, konsantrasyon problemleri yaşadıkları, hatta hırsızlık, hata ve hileli işler yaptıkları görülmüştür (Davis ve Carnes, 2005, p. 11-19).

Finansal okuryazarlık insanları ve hane halklarını zor günlere hazırlamaktadır. Finansal anlamda bilinçli ve eğitimli insanlar daha fazla tasarruf yapmaları ve farklı yatırımlara yönelerek çeşitlendirme yapmaları gerektiğini bilmektedir. Ayrıca finansal okuryazar olan insanlar sigorta ürünlerini kullanmayı bilmekte ve aşırı borçlanmadan kaçınmaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık tasarruflar, yatırımlarda çeşitlendirme ve uygun sigorta ürünlerinin seçilmesi ile insanların sıkıntılı dönemlerini daha rahat atlattıklarını sağlamaktadır (World Bank, 2009, s. 2).

1.3.2. Finansal Sisteme ve Ülke Ekonomisine Etkileri

Finansal okuryazarlık sadece insanlar açısından değil toplumun bütün kesimi açısından da büyük kazanımlar sağlamaktadır. Finansal ürünlerin çeşitlenmesi aynı zamanda karmaşıklığın artmasına ve insanların finansal açıdan güvenliğinin tehlikeye düşmesine neden olabilmektedir. Finansal geleceği tehlikeye düşen insanlar finansal ortamlarda yanlış bireysel davranışlar ile piyasa dengesini bozabilirler. (Mandell, 2006, p. 1).

Finansal okuryazarlık sürekliliği olan ve sağlıklı bir ekonomi için önemlidir. Bilgili bireyler, finansal ürün satın almadan önce detaylı bir araştırma yapacakları için

piyasanın etkinliği artar. Eğitimi ve bilinçli bireyler sayesinde uygun olmayan veya çok pahalı finansal ürünler piyasada yer alamaz (Bernanke, 2011, p. 1).

Dolayısıyla finansal olarak iyi eğitim almış bireyler dış faktörlere zamanında ince veya aşırı tepki verme olasılıkları, ülkelerdeki piyasa şartlarını daha iyi kavramalarından dolayı, daha az olmaktadır. Bu durum piyasadaki hareketleri hafifletmektedir (OECD, 2005, s. 35).

Finansal okuryazarlık finansal kurumları daha verimli, şeffaf ve rekabetçi uygulamalar noktasında da etkilemektedir. Eğitimi bireylerin yer aldığı piyasalarda, bireyler aldıkları iyi kararlar sonucunda, piyasaların denetlenmesine dolaylı olarak yardım etmektedir (OECD, 2009, 8).

Ayrıca tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi, finansal kurumlardan talep edilen verileri ve finansal piyasaların şeffaflığını arttırmaktadır. Böylelikle hukuki sorunlar ve şikayetler azalmaktadır (Bayazıt Hayta, 2011, s. 263).

Finansal okuryazar olmayan bireylerin yanlış finansal karar verme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, böyle birey ve hane halkları finansal konularda uygun tavır ve davranışlara genellikle sahip olmamaktadır. Bu nedenle bazı bireyler yaptıkları finansal yanlışlıklar sonucunda zarar gördükleri için finansal sistemden tamamen uzak durmaya çalışmaktadır. Bunun sonucunda finans piyasalarının hacmi daralmakta ve bundan özel sektör de olumsuz şekilde etkilenmektedir (Gökmen, 2012, s. 48).

Finansal eğitimden dolayı daha bilinçli birer tüketici olan insanların finansal kurumlar ve araçları konusundaki bilgileri artmaktadır. Böylece insanlar kendileri için en uygun en karlı olan yatırım aracını tercih ederek finans piyasasının canlılığını ve rekabetini arttırmaktadır (Bayazıt Hayta, 201, s. 263).

Finansal açıdan eğitimli bireyler, finansal piyasalarda sunulan farklı finansal ürünlerin risk-getiri özelliklerini ve değişen maliyetlerini daha iyi karşılaştırma yetenekleri ile rekabeti arttırmaktadırlar. Başka bir durum ise, ihtiyaçlarına daha elverişli olan ürün ve hizmetleri talep ederek, finansal piyasalardaki yeni ürün ve hizmet çeşitlendirmesi sürecine de katkıda bulunmaktadır (OECD, 2005, s. 35).

Finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi bir yandan davranışsal eğilimlerin ortaya çıkardığı hataların azaltılmasına, tüketicilerin kendi durumlarına en uygun finansal kararlar almasına yardım ederken diğer yandan iletişim ve bunun getirdiği kaldıraç etkisi ile düzenleyici otoritelerin daha güçlü bir konuma gelmesini de sağlamaktadır (Özçam, 2006, s. 19).

Finansal okuryazarlığın diğer faydalı yönü de kayıt dışı mali yapıyı azaltmasıdır. Finansal okuryazar olan insanlar, kayıt dışı finansal sisteme girmenin faydalı olmadığı ve yıkıcı etkilerini öngörebilecekleri için bu sistemden uzak durabileceklerdir. Tefeciler gibi kayıt dışı finansman yöntemlerinin kullanılması hem insanlara hem de finansal piyasalara zarar vermektedir. Yasal olarak çalışan, kanunlara uyarak vergisini ödeyen ve diğer toplumsal yükümlülüklerini yerine getiren finansal kurumlar, illegal çalışan bu tür yapılanmalara karşı dezavantajlı duruma gelmektedir. Ayrıca, kayıt dışı finans sisteminde mağdur olan insanların hakkını arayabilmesi son derece zordur. Bu olumsuz durumun yaygınlaşması toplumda düzenin, huzurun ve barışın bozulmasına da sebep olmaktadır (Gökmen, 2012, s. 49).

Bu nedenle finansal okuryazarlık eğitimi hem kamu hem de özel sektör kuruluşları açısından büyük önem taşımaktadır. Konu ile ilgili ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde dernek ve kuruluşlar kurulmakta, devlet ve özel sektörün desteği ile eğitim semineri, bilgilendirme platformları vb. çalışmalar gerçekleştirilmeye devam edilmektedir.

1.4.Finansal Eğitim

Finansal eğitim, fon ve fon kullanımının önemini kavrama ya da bunun hakkında bilgi sahibi olma anlamına gelir. Bu kelime tam anlamıyla parayı doğru yer ve zamanda kullanma olarak özetlenebilir. Finansal okuryazarlık, finansı anlama becerisidir. Daha dar anlamda inceleyecek olunursa, bir tüketicinin kendi finans anlayışı doğrultusunda verimli ve bilinçli bir biçimde kararlar almasını sağlayan bilgi ve beceriler kümesi olarak ifade edilebilir (Norman, 2010, p. 200).

Finansal eğitim, insanların finansal kavramlara, ürünlere ve süreçlere ilişkin farkındalık kazandığı; risk ve önlerine çıkan fırsatları bilgilendirme yoluyla algıladığı, bireysel ve doğru kararlar alabilmesini sağlayan süreci ifade etmektedir (OECD, 2005, s. 13).

Finansal eğitim, beraberinde, insanların karar ve seçimlerinde bilgi, veri kullanmasını, finansal kavram ve terimlere yabancı kalmamasını, finansal ürün ve konularda doğru tercih yapmasını içermektedir. Finansal eğitim, bireyleri doğrudan koruma gibi bir amacı olmasa da, dolaylı olarak finansal bireylerin yasal düzenleme ve uygulamalar konusunda bilgi sahibi olunmasını sağlayabilir.

Finansal eğitime olan ihtiyaç, toplumda ortaya çıkan demografik, mali ve değişen pazar ortamları nedeniyle artmaktadır. Finansal ürünlerin ve finansal piyasaların gün geçtikçe karmaşıklaşması, finansal eğitimi zorunlu hale getirmektedir. Ortalama yaşam sürelerinin uzaması sebebiyle bireylerin daha uzun bir emeklilik hayatı sürmesi olasılığının artması, emeklilik hayatının daha rahat bir şekilde geçmesi beklentilerini ortaya çıkarmaktadır. Böyle beklentileri olan bireylerin çalışma hayatında tasarruf ederek birikim yapmaları ve bu birikimleri yatırımlara dönüştürmeleri kaçınılmaz olmuştur. İşte tüm bu olayların gerçekleşmesi için bireylerin finansal eğitim sürecini tamamlamaları zorunludur (OECD, 2005, s. 10).

Finansal eğitimin daha sağlıklı olabilmesi için küçük yaşlarda okullarda öğrencilere yönelik olarak içerikler oluşturularak verilebilir. Ancak bunun yanında finansal eğitim içerikli düzenlenmiş web siteleri, broşürler ve sosyal medya kampanyaları gibi farklı erişim kanalları kullanılmalıdır. Ayrıca finansal eğitimi anlatan dikkat çekici broşürler, dergiler, rehber kitaplar gibi yayınlar, finansal bireylerin ulaşabileceği ücretsiz telefonlar, iyi düzenlenmiş online siteler, kamusal eğitim panelleri ve konferanslar düzenlenebilir. OECD, finansal eğitim programları için üç önemli başlık oluşturmuştur. Bunlar: emeklilik hayatı için yatırım ve birikim, kredi ve borçların üstesinden gelebilme, banka dışı kalanları (yastık altı para, kayıt dışı parasal işlemler) finansal sisteme bağlama (OECD, 2005, s. 13).

1.4.1. Finansal Eğitim Gereksinimi

Finansal eğitimin neden gerekli olduğunu ve önemini ortaya koyan en önemli etkenler şöyle sıralanabilir (OECD, 2005, s. 12):

- Finansal ürünlerin gün geçtikçe çeşitlenmesi: Faiz oranlarından, tahvil, bonoya kadar değişik finansal yatırım araçlarının finansal piyasa içinde değerlendirilmesi, bireylerin karar vermelerini zorlaştırmaktadır.

- Finansal ürünlerin giderek artan sayısı: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle finansal ürünlerin ve ürünlere ulaşımın oldukça kolay hale gelmesi, yatırım yapacak bireylerin tercihlerinde zorluklar oluşturmaktadır.
- Uzun yaşam süreleri: İnsanların bilinçlenmesi ve sağlık sektörünün gelişmesi ile bireylerin yaşam sürelerinin daha uzun ve kaliteli olmasını sağlamaktadır.
- Emeklilik şartlarındaki değişiklikler: Devletlerin bireylere sağladığı emeklilik olanakları dışında bireysel emeklilik primi ödeme ya da bu primleri farklı finansal yatırım araçları vasıtasıyla değerlendirme, daha rahat bir emeklilik yaşamı beklentisi içinde olmayı beraberinde getirmektedir.
- Düşük seviyede finansal okuryazarlık düzeyi: Özellikle eğitim konusunda eksiklikleri olan bireyler, düşük gelirli sınıfların finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, finansal piyasalar için bu durum problem olarak görülmektedir.

Finansal eğitim, tüm yaş ve farklı gelir gruplarında bireylere katkı sağlayabilmektedir. Finansal eğitim, işe yeni başlamış bireyin gelir ve giderlerini bütçeleme yaparak izlemesine, ailelerin gelecek yaşamlarını düşünerek tasarruf, birikim ve yatırım yapmasına ve çocuklarının iyi bir eğitim almasına, finansal risk ve getirilerin bilincinde olarak finansal kararlar almaya yardım edebilir. İhtiyaç ve bu ihtiyaçları giderme yollarını bilen bireyler ise, ekonominin verimli çalışmasına yol açmaktadır. Böylece finansal piyasalarda rekabetin artması, yenilikçi ürün ve hizmetlerin piyasaya girmesi kolaylaşır (Bayram, 2010, s. 20).

Amerika’da inşaat sektöründe yaşanan kriz sonrası, mortgage kredisinden yararlanarak ev sahibi olanların büyük bir kısmı, faiz oranlarında yükselme olması durumunda ödemelerinin de artacağını bilmiyorlardı. Bu durumda, bu imkanlardan yararlanan tüketicilerin yeterli miktarda finansal bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle finansal bilgisizlik olarak adlandırılabilen finansal okuryazarlık seviyesi düşüklüğü sadece gelişmemiş değil, gelişmiş ülkelerin de önemli bir sorunudur.

Amerika’da yapılan araştırmalar, bireylerin büyük çoğunluğunun kredi kartı borcunun tamamını ödemediği takdirde ne kadar faiz ile borcunu ödeyeceği konusunda bilgisinin olmadığını ortaya koymaktadır (The Economist, 2008). Bu bilgisizliği, eksikliği ortadan kaldıracabilecek en etkili yöntemlerden birisi olarak finansal eğitim önerilmektedir.

1.4.2. Finansal Eğitimin İşlevi ve Amacı

Finansal eğitimin amacı yalnızca finansal bireylerin finansal kavram ve uygulamalara ilişkin olan dikkatini artırmak değil, aynı zamanda iyi şekillenmiş ve hedef kitlesine ulaşan ve sonuçlarının finansal piyasa bakımından değerlendirilebildiği uzun dönemli bir program oluşturma’dır. Böylelikle finansal piyasaların sağlıklı çalışabilmesi ve finansal bireylerin risk ve getirilerin farkında olarak finansal durumlarını iyi bir seviyede tutumaları sağlanabilir. Finansal eğitim ve başarı arasında olumlu bir korelasyonun olduğu belirtilebilir. Finansal eğitim alan bireylerin finansal kararlarında başarılı olmaları ve buna bağlı olarak finansal davranışlarını etkileyerek değiştirebileceği beklenmektedir. Finansal okuryazarlık ile zengin olmak ve bilgi düzeyinde yeterli olmak arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Ancak, finansal okuryazarlık ile eğitim arasında sistematik bir ilişki olduğunu söylemek zordur. Bu durum eğitilmiş ve zengin bireylerin de finansal okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duyabileceğini ortaya koymaktadır (Cole, Sampson, Zia, 2009, p. 11).

Finansal okuryazarlık eğitim programları son yıllarda başta gelişmiş ölkeler olmak üzere farklılaşarak artmaktadır. Bu eğitim programlarında önem verilen ilk hedef sınıf çocuklar ve genç yetişkinler olmaktadır. Bunun nedeni olarak ise, bugünün çocuklarının yarın birer yetişkin birey olarak ekonomik sistem içerisinde yer almalarıdır. Finansal okuryazarlığın, bireyler için neden bu kadar önemli olduğunu anlamak için çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar neticesinde ortaya çıkan ortak sonuçlar; finansal dağıtım kanallarının çoğalması, finansal piyasalarda yaşanan deregölasyon, yeni finansal ürünlerin gelişmesi ve bu ürünlerin gelişme dinamikleri ve son olarak finansal piyasalarda giderek artan miktarda enformasyon ve bilginin yer alması olarak belirtilebilir (Habschick, Seidl, Evers, 2007, p. 5).

Finansal eğitim ile finansal başarı arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Yani finansal eğitimin artması, finansal başarıyı da beraberinde artıracaktır. Bu başarının artması insanlarda bir takım değişikliklere neden olacaktır. Bunlar (Gökmen, 2012, s. 21):

- İnsanlar finansal kararlar alırken kısa vadeli planlar ya da ani kararlar almak yerine uzun vadeli planlar yapmayı tercih etmeli ve aynı zamanda uygulamalıdır.
- İnsanlar kredi kullanmadan önce, geri ödeme koşullarını iyi değerlendirmeli ve kredi çekme alışkanlığını değiştirmelidir.
- İnsanlar finansal araçları öğrenme eğilimine girmeli ve bu sayede her türlü ihtiyacı için kredi kullanma alışkanlığından vazgeçmelidir.
- İnsanlar tasarruf alışkanlığını benimsemeli böylelikle tüm kazancını harcama davranışından vazgeçmelidir.
- İnsanlar borcu borç ile kapatmayı alışkanlık haline getirmemeli ve borcunu kapatma konusunda daha mantıklı tutumlar geliştirmelidir.

Finansal piyasalarda bilginin yanlış dağılımı da finansal okuryazarlığın toplumun tüm kesimine aynı düzeyde verilmesi gerekliliğinden biri olarak değerlendirilebilir. Finansal bakımdan iyi eğitilmiş uzmanlara ulaşmak herkes için mümkün olmasa da, temel düzeyde finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi, bireylerin pazar koşullarında daha verimli davranmasını sağlayabilecektir. Finansal okuryazarlık, finansal eğitim ile sağlanabileceği için, bu eğitimin sonunda bireylerin finansal farkındalık seviyesinin olumlu yönde değişeceğine inanılmaktadır (Habschick, Seidl, Evers, 2007, p. 10).

Türkiye’deki ortam düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık eğitimi ile elde edilebilecek en önemli hamlelerden bir tanesi bireylerin tasarrufları sonucu oluşan yastık altı paraların bankacılık sistemine aktarılması olabilir. Bankada bir vadeli veya vadesiz hesap açtırıp parasını bankaya yatıran bir tüketici, bununla birlikte bankanın müşterilerine sunduğu kredi, kredi kartı gibi finansal kaynaklara erişim sağlayabilecektir. Böylece hem finansal sistemin gelişmesi ve kayıt altına alınması mümkün olacak hem de tüketicilerin refahı için önemli bir adım atılmış olacaktır (Bayram, 2010, s. 22).

Finansal okuryazarlığın gelişmesini sağlayacak eğitim programlarının oluşmasında, uluslara ve kültürlerle göre değişiklik gösterebilecek koşulların dikkate alınması, ihtiyaçlar ve eksikliklerin iyi değerlendirilmesi, açık ve gerçeğe uygun politikaların

uygulanması, hedef kitleyi öncelik sırasına göre belirlemek, verimlilik ve faydaların esaslarının ön planda olması önem taşımaktadır. Ayrıca devlet büyüklerinin ve finansal kurumların bilgi akışı konusunda özen göstermesi, finansal eğitim konusunda sivil toplum örgütleri, özel ve yerel kurumlardan faydalanma yoluna gitmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık eğitimlerinde başvurulabilecek araçlar ise, ilk ve orta öğretim kurumlarında başlayabilecek eğitimler, iyi hazırlanmış konular, yaşam boyu öğrenmeyi amaçlayan bir eğitim ve öğretim, medya ve farklı sosyal kanalların kullanılarak basit ve dikkat çekici mesajların yayınlanmasıdır. Finansal okuryazarlık eğitimi programları için verilen bilgilerin ölçme ve değerlendirme süreçleri önemlidir. Programın verilmeden önce ve program verildikten sonra finansal davranışların nasıl etkilendiği, finansal okuryazarlık eğitiminin amacını ne kadar taşıdığını değerlendirmek programların başarısı için önemli bir ölçüttür. Özellikle düşük gelire sahip gruplara uygulanan ve dar kredi uygulamaları kapsamında yer alan tüketicilere geçerli olan programların, bu grupların ekonomide yer alma sürecine ne kadar tesir ettiğini saptamak gerekmektedir (Bayram, 2010, s. 23).

Finansal eğitim programlarının geliştirilmesinde etkili olan güdülemelerden biri, başlangıç seviyesinde dahi olamayan finansal okuryazar olmama durumudur. Yeni finansal ürün ve hizmetlerin olduğu bir piyasa ortamında bu hizmet ve ürünleri tüketerek, kullanacak bireylerin olması bir gereksinimdir. Bu nedenle, bireylerin dinamik ve tesirli karar verme dönemlerinde finansal okuryazar olmalarını sağlayacak eğitim, finansal eğitim olarak değerlendirilmektedir. Finansal piyasalarda son dönemde yaşanan krizlerde gerek bireylerin yeterli düzeyde finansal okuryazar olmamaları etkili olurken, gerekse uzmanların finansal ürünleri olduğundan farklı pazarlamaları etkili olmuştur. Bu nedenle dünyanın çeşitli ülkelerinde finansal okuryazarlığı geliştirecek merkezler kurulmuş ve çalışmalar geliştirilmiştir. Bu merkez ve çalışmalar içinde örneğin, Amerika'da Finansal Okuryazarlık Merkezi (Financial Literacy Centre), İngiltere'de Para Yönetimi Kurulu (Money Management Council), Kanada'da Start Right Coalition for Financial Literacy gibi eğitim programları yer almaktadır (Mason ve Wilson, 2000, p. 5).

Bireysel finansal eğitim programlarından yararlanan bireylerin uzun dönemde finansal okuryazarlığı ve finansal davranışları pozitif anlamda etkilenecektir. Bu eğitimin daha

küçük yaşlarda ve zorunlu hale getirilmesi, eğitimlerin daha verimli ve faydalı olması anlamına gelmektedir (Peng, 2008, p. 45).

Bu eğitimler, küçük yaşlarda aile içinde başlayabileceği gibi, ilerleyen dönemlerde okulda ve iş yaşamında da devam edebilir. Finansal okuryazarlık seviyesinin artmasına müteveccih olarak oluşturulan eğitim programlarının, bireylerin hayatta yaptıkları finansal davranışlarına ne düzeyde aksettici, karar alma süreçlerinde nasıl kullanıldığını tayin etmek önemli bir adımdır.

Finansal eğitim, en başta toplumda düşük gelir grubuna sahip insanlara yönelik olarak fonksiyonel bir rol oynayabilir. Finansal eğitim programları bu sebeple farklı grupları kapsayan bir yapılanma içinde olmalıdır. Eğitim evresindeki çocuklardan düşük gelirli bireylere kadar farklı finansal araçlar farklı amaçlara hizmet edebilir. Bu sebeple kişisel faktörler de göz önüne alınarak, farklı öğretim yöntemleri kullanılarak finansal eğitim içerikleri oluşturmak ve bireylere uygun bir şekilde anlatmak büyük önem taşımaktadır (Klein, 2007, p. 209).

Finansal eğitim programlarının en önemli hedefi, bireylerin finansal konular hakkında bilinçli bir hale gelmelerini sağlamak ve bu yolla finansal davranışları değiştirmektir. Fakat bu hedefleri gerçekleştirecek programları ve araçları geliştirmek bir problem olarak gözükmemektedir. Bunun yanında yapılan programların nasıl çalışacağı hangi amaçlara hizmet edeceği ve program sonunda bireylere katkılarının ne olacağı ve bunun nasıl ölçüleceği konuları tartışılmaktadır. Örneğin bir sosyal medya üzerinden elde edinilen broşürdeki bilgileri okuyan bireyin bunu nasıl algıladığı ve buradan öğrendiği bir bilgiyi davranışına nasıl yansıttığını izlemek zor olabilmektedir. Finans literatüründe bireysel finans, davranışsal finans ve finans psikolojisi alanları ile ifade edilen bireysel farklılıklar finansal eğitim programlarının başarısını etkilemektedir (OECD, 2005, s. 92).

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde farklı kombinasyonlar denenerek finansal eğitim programları hem kısa vade hem de uzun vade olarak düşünülmelidir. Uzun vadede düşünüldüğünde finansal eğitimin yaygın olarak okullarda verilmesi ve dolayısıyla çocuklarda finansal altyapı ve bilinç oluşturularak geleceğe hazırlanması önem taşımaktadır. Türkiye’de en ayrıntılı finansal eğitim İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde verilmektedir. Bazı fakültelerde seçmeli ders olarak ekonomi, iktisat,

işletme gibi derslerin içeriğinde finansal piyasalara ilişkin bilgiler verilmektedir. Lisans ve lisansüstü eğitimini dışarıda tutarak, ilköğretim ve lise düzeyinde finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi, geleceğin yetişkinleri olacak çocukların doğru ve verimli finansal kararlar almasında yarar sağlayacaktır (Bayram, 2010, s. 24).

Finansal okuryazarlık araştırmaları, bireylerin finansal ürünlere, hizmetlere ve uygulamalara ilişkin oldukça zayıf bilgilendirildiğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple finansal okuryazarlık düzeyini artıracak eğitim programlarının uygulanması, finansal piyasaların da büyümesine büyük katkı sağlayabilir. Bir diğer durum ise, bazı araştırmalarda katılımcılar, para yönetimi bilgilerinin grup ya da topluca verildiği eğitim ortamlarında değil, bireysel ve kişiye özel eğitimler verilmesini istemektedir (Lusardi ve Mitchell, 2007, p. 43).

1.4.3. Finansal Eğitimin Faydaları

Finansal eğitim bireyler tarafından finansal piyasalardaki ürün ve hizmetlerin kullanılması, geleceğe dair sağlıklı planlar yapılması ve doğru kararlar alınması gibi konularda yardımcı olmak için verilen eğitimidir. Finansal eğitim alan her bireyin finans alanında birer uzman olmaları gibi bir durumun olmadığı sadece yaşamları süresince kendileri ve aileleri için ihtiyaç duyacakları doğru finansal kararları tek başlarına alabilir duruma gelecekleri söylenebilir. Tüketim, tasarruf veya yatırım konularında almış olduğu finansal eğitim neticesinde belirli bir finansal bilgiyi elde ederler. Bu bilgiler finansal ürün ve hizmetlerin seçiminde bireylere yardımcı olur (Dağdelen, 2017, s. 66).

Finansal eğitim, tüketicilerin finansal fırsatlardan yararlanması, finansal riskten kaçınması, finansal ürün ve kavramları anlaması ve finansal fırsatlardan yararlanma konularını içeren bir süreçtir. Küreselleşen dünyada finansal piyasalar iç içe geçmiş ve bütünleşmiş durumdadır. Finansal piyasaların karmaşıklığı ve finansal piyasalarda da yaşanan yenilikler tüketicilerin finansal kararlarda bilgiye ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Bu sebeple sadece üniversitelerde değil, finansal okuryazarlığı geliştirmek için, sivil toplum kuruluşlarına ve medyaya da çeşitli görevler düşmektedir. Standart işlemlerden olan mevduat hesabı açtırma, kredi çekme veya kredi kartı kullanma gibi uygulamalarda bile sorun yaşanırken gelişen teknoloji, finansal ürünlerin çeşitlenmesi, yaşanan finansal krizler ve finansal alandaki kurumlara olan güvenin azalması finansal

okuryazarlığa dolayısıyla finansal eğitime daha çok önem verilmesini gerektirmektedir (Bayram, 2010, s. 15).

Finansal eğitim demografik özellikler ve gelir durumları ayırt edilmeksizin tüm insanlara katkı sağlayabilmektedir. Finansal eğitim, finansal risk ve finansal getiri arasındaki ilişkinin bilinmesine, bütçeleme yoluyla gelir ve gider dengesinin kurulmasına, insanların ileriki yaşamlarında tasarruf ve sağlıklı yatırımlar yapabilmesine, ailelerin çocuklarının iyi bir eğitim almasına ve doğru finansal kararlar alınmasına yardımcı olur. İnsanlar ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını farkında olacak bu sayede ekonominin etkin bir şekilde çalışmasına yardımcı olacaklardır. Böylece finansal piyasalarda rekabet artacak bunun neticesinde piyasaya yeni hizmet ve ürünlerin sunulması kolaylaşacaktır. Geçmiş yıllarda konut sektöründe yaşanan büyük kriz sonrasında Amerika da mortgage kredisi kullanarak ev sahibi olan insanların çoğunun faizlerin yükselmesiyle ödemelerinin de yükseleceği konusunda büyük bir kısmının bu konuda bilgisinin çok düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle finansal bilgisizlik olarak adlandırılan finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından değil, gelişmiş ülkeler açısından da büyük bir problem oluşturmaktadır. Amerika’da yapılan araştırmalar, kredi kartı borcu olan insanların borcunu ödemediği zaman karşılaştıkları faiz tutarı hakkında hiçbir bilgisinin olmadığı ortaya çıkarılmıştır (The Economist, 2008).

Finansal eğitim, bireylerin daha doğru karar vermeleri, bireylerin finansal ulaşım sahibi olması ve uygun olmayan uygulamalardan sakınmaları, alternatif hizmetlerin maliyetleri hakkında bilgilendirilmeleri gibi konularda insanlara yardımcı olur. Bu sayede insanlar daha fazla tasarruf yapabilme imkanına sahip olabilecek ve yapılan bu tasarrufu işsizlik ve kriz dönemlerinde kullanabileceklerdir. Ayrıca finansal eğitim konusunda bilinçlenen insanlar uzun dönemde emeklilik planları yapabilecek ve konut sahibi olma konusunda planlar gerçekleştireceklerdir (Dağdelen, 2017, s. 68).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde yatırım yapma konusunda eğitim almış ya da yatırım eğitimi hakkında dokümanlardan yararlanarak bilgi almış kişilerin yaklaşık %40-%50’sinin, emeklilik dönemleri için hayal ettikleri yatırım planında değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir (Blau ve Vanderhei, 2000, p. 85).

Son dönemlerde yaşanan finansal gelişmeler ve artan finansal ihtiyaçlar beraberinde finansal eğitimin önemi de arttırmıştır. Finansal eğitimin günümüzde neden önemli bir hale geldiğini görebilmemiz adına birkaç neden sıralamak mümkündür. Bunlar (Aktaş, 2011):

- Finansal araçlarda yaşanan gelişmeler,
- Finansal ürün çeşitliliğinin artması, ürünlerin daha karmaşık bir yapıya sahip olması,
- Çapraz ürün satışlarının yükselmesiyle ihtiyaç duyulan bilgi ihtiyacı,
- Finansal araçların henüz yeterince bilinmeyen bir ortamda olması,
- Finansal piyasaların daha karışık hale gelmesi,
- Finansal yatırım araçlarına gün geçtikçe ilginin daha fazla artması,
- İnsanlar tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımına olan talebin artması,
- Kredi, sağlık sigortası ve emeklilik gibi ürünlerde bireylerin üzerine düşen sorumluluğun artması,
- Ortalama yaşam süresinin uzaması, geleceğe yönelik planlama yapılmasının öneminin artmasıdır.

Türkiye’de insanların finansal eğitim almaları sağlanarak yastık altı yapılan tasarruf paralarının finansal piyasalara aktarılması sağlanabilir. İnsanlara verilen finansal eğitim ile yastık altında bulundurdıkları paraları bankalara yatırmaları teşvik edilebilir. Bunun neticesinde insanlar bankaların hizmet verdiği çeşitli uygulamalardan faydalanabilecek ve finansal sistemin büyümesine katkıda bulunabileceklerdir.

Piyasa şartlarını iyi bilen ve doğru bir şekilde yorumlayan finansal eğitim almış bireyler, dış etkenlere zamanında ve kontrollü bir tepki vererek piyasa ortamında oluşabilecek olumsuz durumları en aza indireceklerdir (OECD, 2005, s. 35).

Uygulanan finansal eğitimler neticesinde bireyler uzun dönemde finansal davranışlarını ve finansal okuryazarlığını arttıracaklardır. Finansal eğitimin insanların yaşamlarında

zorunlu hale getirilmesi ve bu eğitimlerin küçük yaşlardan başlanarak verilmesi daha faydalı olacaktır. (Peng, 2008, p. 45).

Küçük yaşlarda verilmesi düşünülen finansal eğitimin ilk evreleri aile içinde başlamalı, eğitim kurumlarında ve iş hayatında da devam etmelidir. Finansal eğitimin insanların davranışlarını, tutumlarını ve kararlarını nasıl etkilediğini ölçebilmek de en az finansal eğitim vermek kadar önemlidir. Özellikle düşük gelire sahip bireylerde finansal eğitim işlevsel bir rol üstlenebilir. Finansal eğitimin bu nedenle, farklı gruplara ve farklı eğitim seviyelerinde verilmesi gerekmektedir. Çünkü küçük yaşlardaki çocuklardan tutun da düşük gelirli bireylere kadar her grup farklı finansal amaçlara hizmet edebilir. Bu nedenle bireysel durumlar da göz önüne alınarak çeşitli öğretim metotları ile finansal eğitim içerikleri oluşturmak ve sunmak oldukça önemlidir (Klein, 2007, p. 209).

Kayıt dışı finansal sistemi engellemek için de finansal eğitimin yaygın bir şekilde verilmesi oldukça önemlidir. Böylelikle kayıt dışı finansal sistemin finansal kurumlara, topluma ve kişilere verdiği zararlar en düşük seviyeye indirilebilir. Bu sayede finansal kurumlar kayıt dışı sisteme karşı güçlenecek ve kayıt dışı sistemden kaynaklanan olumsuz durumlar ortadan kaldırılmış olacaktır. Toplumsal birlik ve barışın yaygınlaşarak herkesi kapsaması, kayıt dışı ekonominin ortaya çıkardığı zararın en düşük seviyeye indirilmesi ile sağlanabilir (Gökmen, 2012, s. 49).

Yatırımcılar için de finansal eğitim büyük öneme sahiptir. Finansal eğitim olarak finansal farkındalığı artan yatırımcılar risk ve getiri arasındaki ilişki ve paranın zaman değeri konusuna hakim olacak ve temel finansal konular hakkında görüşlerini rahat bir biçimde bildirip pozitif kararlar alabilecektir. Bunlara ilaveten, vergi, teşvik, risk çeşitlendirmesi ve portföy yönetimi gibi konularda bilgi sahibi olacaklardır (Dağdelen, 2007, s. 70).

1.4.4.Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki ilişki

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık aralarında doğrudan sıkı bir ilişki olan kavramlardır. İnsanların finansal eğitim seviyeleri yükseldikçe finansal okuryazarlık düzeyleri de artacaktır. İnsanlar aldıkları finansal eğitimlerini, finansal karar alma dönemlerinde ve finansal davranışlarında uygularlarsa daha verimli ve doğru finansal kararlar alabilirler. İnsanların aldıkları pozitif finansal kararlar, içinde bulundukları

toplumu da olumlu yönde etkilemektedir. Bu etkileşimle de ekonomik ortam etkilenmektedir. Finansal eğitim ile ilgili yapılan çalışmalar ve eğitimler arttıkça toplumun finansal okuryazarlık düzeyi artarak ekonomik sistemin daha etkin ve verimli bir şekilde çalışması amaçlanmaktadır. Bu konuda gerek kamu sektörüne gerekse özel sektöre finansal eğitim konusunda büyük sorumluluk düşmektedir (Kanmaz, 2018, s. 18).

Finansal okuryazarlık, finansal konulara ilişkin doğru finansal bilginin verilmesi ve verilen bu finansal bilgilerle finansal okuryazarlık anlayışının kazanılması ve insanlar tarafından doğru nihai kararların verilmesi bakımından önemlidir. Sahip olunan bu anlayış ve bilgi, finansal konular ve kavramlar hususunda kişilerin bilgi, tutum ve davranışlarını geliştirme ve değiştirmeyi hedef alan veya kapsayan resmi finansal eğitim programları yolu ile artırılabilir (Fox vd., 2005, p. 195).

Finansal eğitim, finansal okuryazarlık bakımından insanlara birçok fayda sağlamaktadır. Finansal eğitim sadece finansal bilgiyi arttırmayı değil, bu bilgileri bireylerin davranışları ile desteklemesini de amaçlamalıdır. Bu yönde verilen finansal eğitim, etkili bir finansal eğitim olarak değerlendirilebilecektir (Kanmaz, 2018, s. 19).

Çocuklar ve yetişkin bireyler için kapsamlı finansal eğitim programlarının büyük bir çoğunluğunda bankacılık, finans, tasarruf, kredi vb. konularda bireyleri bilgilendirmek amaçlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bireyleri temel para yönetimi yetenekleri ile ilgili minimum bilgi seviyesine getirmeyi, kişisel veya aileye ilişkin doğru hedefler koyma ve bu hedeflere ulaşma yöntemleri konusunda yol göstermeyi planlamaktadır (Kanmaz, 2018, s. 19).

Finansal eğitim, diğer öğretim tekniği türleri gibi insanların daha donanımlı ve bilgili olmaları için çeşitli analizlerle desteklenerek insanların bilgi düzeylerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Finansal eğitim sadece okullarda değil, bankalarda, finansal danışmanlık ofislerinde, sosyal medyada ya da bir konferans gibi çeşitli ortamlarda verilebilmektedir. Bu eğitimler hem örgün hem de yaygın eğitim modellerinde gerçekleştirilmektedir (Miller, Godfrey, Levesque vd. 2009, p. 412).

Finansal eğitim ile insanlarda finansal okuryazarlık seviyelerini yükselterek insanların daha kapsamlı finansal karar ya da kararlar alması amaçlanmaktadır. İnsanların finansal

okuryazarlık seviyelerini yükseltmeye yönelik çalışmaları üç farklı türde eğitim programları altında inceleyebiliriz. Bunlar (Kanmaz, 2018, s. 20):

1. Finansal bilgi bakımından; enflasyon ve paranın satın alma gücü, kredi maliyeti, basit faiz, bileşik faiz, risk, getiri, tasarruf ve yatırım konularında eğitim,
2. Finansal davranış bakımından; satın alma davranışları, ödemeler, kişisel finans konuları, emeklilik planları, bütçe hazırlama, tasarruf, yatırım, finansal ürün seçimi, borçlanma konularındaki davranışları geliştirme ve değiştirmeye yönelik eğitim,
3. Finansal tutum bakımından; olumlu finansal tutum geliştirmeye yönelik eğitim programları hazırlanmaktadır.

İnsanlara büyük katkı sunma potansiyelleri nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündemdedir. Finansal okuryazarlık programları, insanların finansal konulardaki farkındalığını artırmayı ve bu yolla finansal davranışlarını şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Finansal enstrümanların giderek artması, karmaşık bir hale gelmesi ve insanların yaşamlarının ilerleyen dönemlerdeki planları içinde yer alan emeklilik gibi önemli konularda kendilerine maddi zarara neden olmayacak kararlar alabilmesi, finansal okuryazarlığın gelişimine bağlıdır. Bu sebeple, finansal okuryazarlık, her insanı ve bir bütün olarak toplumu yakından ilgilendirdiği ve uzun dönemli etkilerinin olduğu düşünüldüğünden önemi giderek artan bir alan olarak görülmektedir (Temizel ve Bayram, 2011, s. 74).

2. BÖLÜM

FİNANSAL EĞİTİM VE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Ekonomik sistemde önemli bir yere sahip olan finansal eğitim tüm dünyada hızla büyüyen bir konu haline gelmiştir. Finansal eğitim kavramının önemi arttıkça ulusal ve uluslararası çalışmalar da gözle görülür derecede artış göstermiştir. Ülkelerin farklı demografik, kültürel ve sosyal yapıları her ülke için aynı seviyede finansal eğitimin verilmesini engellemektedir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası alanda yapılan eğitim programlarında bu etkenler dikkate alınarak eğitim verilmektedir. Bu da farklı finansal eğitim planlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Dağdelen, 2017, s. 70).

Finansal eğitim ve okuryazarlık ile ilgili çalışmaları dünyada finansal eğitim ve finansal okuryazarlık çalışmaları ve Türkiye’de finansal eğitim ve okuryazarlık çalışmaları olarak iki başlık altında incelemek mümkündür.

2.1. Dünyada Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

2.1.1. Dünya Bankası

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan birçok çalışmayı destekleyen önde gelen kuruluşların başında Dünya Bankası gelmektedir. Dünya Bankası, bireylerin korunması ve finansal okuryazarlık adlı evrensel programını 2010’da düzenlemiştir.

Programa önde gelen özel sektör kurumları ve bazı kamu kurumları katılmışlardır. Programda finansal hizmet için önemli olan üç başlık üzerinde durulmuştur. Bunlar; kredi, ödeme sistemleri ve tasarruftur. Bunlar için ayrı ayrı olarak bireylerin eğitiminin artırılması ve tüketici haklarının korunması yolları aranmaktadır. Bu evrensel program dört alana odaklanmaktadır. Bunlar (Güler, 2015, s. 40):

- Bireylerin en sağlıklı ve doğru bir şekilde alışveriş yapabilmeleri için, finansal bilgiyi anlaşılır ve karşılaştırılabilir kılmak
- Zararlı ve yıkıcı ticari işlemlerin yasaklanması yolu ile sağlıklı iş uygulamaları geliştirmek
- Finansal kurumlar bir hata yaptığında bireylere hızlı ve kolay bir şekilde tazminat almak için yol göstermek
- Finansal hizmetleri güvenle kullanabilmeleri için bireylere yardım etmektir.

Dünya genelinde finansal okuryazarlık ve bireylerin ticari faaliyetlerden doğacak zararlardan korunması konularında yasal düzenin hazırlanması için, Dünya Bankası 2005'ten bu yana finansal okuryazarlık konusunda çok önemli ve kapsamlı faaliyetlerde bulunan kuruluşların önde gelenlerindendir.

Ülkeler içerisinde yapılan araştırmalar incelendiğinde finansal ürünler ve hizmetler açısından bilgi düzeyinin ve açıklamaların yeterli düzeyde olmadığı, finansal tüketicinin korunması bakımından altyapının yeterli olmadığı, finansal okuryazarlığın istenilen düzeylerin altında kaldığı ve müşteri şikayetlerinin çözüme kavuşturulmasında eksiklikler yaşandığı Dünya Bankası tarafından tespit edilmiştir (Gökmen, 2012, s. 85).

2.1.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

OECD, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık bakımından birçok önemli faaliyette bulunan ve detaylı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlardan birisidir. 1961 yılında kurulan OECD'nin temel amacı, ülkelerin ekonomik sistemlerini ve sosyal durumlarını geliştirecek politikaları desteklemek ve uygulamaktır. Ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü, finans alanında yapılan eğitim incelemelerine liderlik etmekte, ayrıca internet sitesi yardımıyla akademik seviyede çok önemli veri ve bilgi kaynağı sunmaktadır (Satoğlu, 2014, s.100).

Finansal eğitim faaliyetleri alanında önemli kuruluşlardan biri olan OECD tarafından 2003 yılında üye ülkeler ve bazı üye olmayan ülkelerin finansal eğitim faaliyetleri incelenmeye başlanmıştır. Uygulanan eğitim programlarının verimliliği projenin birinci kısmını oluştururken, finansal okuryazarlığın seviyesinin arttırılabilmesi için ne tür

stratejilerin geliştirilmesi gerektiği konusunda görüşlerde bulunulmuştur. İkinci aşamada ise tanıtım broşürleri yayınlanarak insanlara ve bilirkişilere yardımcı olmak planlanmıştır. Bu aşamada bazı ülkelerde insanların finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi de yer almaktadır. OECD tarafından düzenlenen finansal eğitim programı üç ana kısım üzerinde şekillenmektedir. Uluslararası finansal farkındalığın ve işbirliğinin yükselmesi, dünya genelinde finansal eğitim gelişmeleri üzerine temel seviyede uluslararası analitik araştırma - çalışmaların yürüyebilmesi ve finansal eğitim ve finansal farkındalık üzerine standart koruyucu faaliyetlerdir (Gökmen, 2012, s. 83).

Özellikle akademik seviyede veri ve bilgi kaynağı OECD web adresi aracılığı ile sunulmaktadır. Web sitesinin içeriğinde, üye ülkelerde uygulanan finansal eğitim çalışmalarının ayrıntılarından, üye ülkelerin hükümetlerine finansal eğitim konusunda verilen tavsiyelerden, konuyla alakalı araştırma makalelerine, finansal eğitim hizmeti verme ilkelerine kadar çok kapsamlı bir ortamda konu başlıkları yer almaktadır (Bayazıt Hayta, 2011, s. 280).

OECD'nin 2003'te Finansal Eğitim Projesi alanında finansal eğitim konusunda başlattığı, bazı üye olmayan ülkelerdeki ve üye ülkelerdeki finansal eğitim programları incelemeye alınmıştır. Projenin ilk kısmında, finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için strateji önerilerinin belirlenmesi ve mevcut eğitim programlarının verimliliğinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. İkinci kısımda, farklı ülkelerde bireylerin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesi, düzenleyicilere ve insanlara yardımcı olabilecek belge ve kitapçıkların yayımlanması planlanmıştır (Gökmen, 2012, s. 82).

OECD, yapmış olduğu konferans, toplantı ve seminerler ile farklı ülkelerdeki toplumlara finansal okuryazarlık kavramını yaymaya çalışırken ortaya koyduğu makale ve çalışmalarla da konuyla ilgili akademik ve politika adımları oluşturmaya yönelik bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Örneğin, OECD'nin "Uluslararası Finansal Eğitim Ağı" (International Network on Financial Education-INFE) birimi üzerinden farklı ülkelerde gerçekleştirdiği anketler, ülke insanların finansal kavramlara olan yakınlığı, finansal karar ve davranışlarının uygunluğu gibi konulardaki performansını ölçmeyi hedeflemektedir. Böylece, finansal okuryazarlık ile ilgili tüm insanların ortak bir alanda görüş alışverişinde bulunabileceği ve tecrübelerini birbirlerine aktarabileceği sanal bir ortam hizmete sunulmuştur (Satoğlu, 2014, s. 100).

Ayrıca, OECD'nin uluslararası işbirliğinin artarak geliştirilmesi kapsamında iki önemli uygulaması vardır. Bunlardan ilki, 2008 yılında oluşturulan “International Gateway on Financial Education” adı altında kurulan internet sitesidir (www.fmancial-education.org). Bir diğer önemli işbirliği ise finansal eğitim bakımından uzman kamu personellerinden oluşan INFE (International Network on Financial Education) adlı uluslararası gruptur. 2008 yılında oluşturulan ve yılda iki kez grup üyelerinin bir araya geldiği INFE'nin 68 ülkeden 135'i aşkın üyesi vardır (Satoğlu, 2014, s. 102).

2.1.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu (CYFI)

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Derneği (Child & Youth Finance International - CYFI) yetişkin gençlere ve çocuklara bireysel becerilerini güçlendirmek için finansal eğitim ve erişimi kullanarak her dönem toplantılar gerçekleştirerek, farklı ülkelerden farklı yaş grubundan çocuk ve gençleri, araştırma, finans, çocuk hakları ve ekonomi gibi alanlarında uzman dünyaca ünlü bireylerle buluşturmaktadır (<http://childfinancemtemational.org/> Erişim Tarihi: Kasım 2018).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu, OECD, UNESCO, Avrupa Kooperatif Bankaları Birliği, UNICEF, University of Buffalo, The Wharton School, Arap Bankalar Birliği ve bunlara ilaveten 500'e yakın uluslararası sivil toplum kurumlarının ve özel şirket kuruluşlarının stratejik ortaklarının bir arada bulunduğu CYFI, “Çocuklar ve Gençler için Finansal Eğitim” ve “Finansal Erişim” konularının anlatıldığı toplantının ilkinin, 24 Nisan 2012 tarihinde Amsterdam'da gerçekleştirmiştir. 2015 yılı itibarıyla “100 ülkede” yaklaşık olarak “100 milyon çocuğa” ulaşabilmeyi planlayan kuruluşun merkezi Hollanda'dadır (Dağdelen, 2017, s. 75).

2.1.4. Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (IOSCO)

1999 yılında oluşturulan bir çalışma grubu tarafından örgütün finansal eğitim ortamındaki çalışmaları yürütülmektedir. Bu grup tarafından 2001 yılında hazırlanan raporda, yatırım fonlarının kontrolü ve verimli kullanımı ile finansal eğitimin şartları belirlenmiş ve üye ülkelerle bunlar paylaşılmıştır. Bu rapora göre (Satoğlu, 2014, s. 118):

- Finansal eğitim programları, düzenleyici ve denetleyici kurumlar için bireylerin korunmasına yönelik faaliyetlerde önemli bir faktör olmuştur.
- Eğitimler bireylere, yatırım araçlarının çeşitlerine, bireylerin bilgisi ve tecrübelerine göre uygun yöntemler ve ekipmanlarla verilebilir.
- Toplumdaki her bireye aynı eğitimin verilmesi, bireysel yatırımcıların çeşitli eğitim ve bilgi seviyelerine sahip olması sebebiyle uygun değildir.
- Eğitim programlarının kapsamında yatırım tavsiyeleri bulunmamalı, bireyler yönlendirilmemelidir. Finansal eğitimi düzenleyen kurumlar, danışmanlık ile eğitim arasındaki farka dikkat etmelidir.
- Eğitim esnasında, düzenleyici kurumlar bağımsız olmalı, özellikle piyasa katılımcıları ve/veya aracı kurumlar ile işbirliği içinde yürütülen programlarda herhangi bir ürün ve hizmet ile ilgili kesin bilgi ve açıklamalardan kaçınılmalıdır.

2.1.5. Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu (IFIE)

Dünyada finansal eğitim programlarının sürekliliğini arttırmak, bireyleri eğitime yönlendirme, teşvik etme ve faaliyetteki programların gelişimine destek sağlamak için 2005 yılında Avustralya, Japonya, Kanada, İngiltere, Kore ve ABD'nin kurucu üyeliğinde kurulmuştur. Üye ülkelerin eğitim faaliyetleri, konuyla ilgili akademik çalışma ve makaleleri, farklı ülkelerdeki eğitim programlarını, üye ülkeler arasında düzenlenen anketleri sanal ortamlarda yayınlayan ve bu faaliyetlerinden herhangi bir kar amacı gütmeyen bir kurum olan IFIE, bu alanda üye ülkeler ve üye ülke vatandaşları arasında bilgi akışını sağlayan önemli bir merkez konumundadır (Dağdelen, 2017, s. 77).

Bu topluluğun asıl amacı, insanların sadece finansal bilgi düzeylerinin yükseltilmesi değil, gerekli olan bilgiye erişip kullanabilmesi, mali durumunu değerlendirip iyileştirebilmek için gerekli olan planları yapabilmesi, finansal hizmetlerin sunulduğu piyasaya daha fazla katılım için gereken bilgi ve ekipmana sahip olmalarını ve finansal ortamlardaki tehlikelerden kendilerinin korunmasını sağlamaktır (Taşçı, 2011, s. 95).

Dünyada finansal okuryazarlık konusunda başta önde gelen gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere çok sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Mali konularda bilinçli bireylerin, kendilerinin olduğu kadar bulunduğu toplumun da menfaatlerine faydası olacağı düşüncesi, bu tür ülkelerde kamu ve özel sektörün koordineli olarak birlikte hareket etmesini sağlamaktadır. Bunların dışında dünya genelinde bu konunun önemi nedeniyle Dünya Bankası, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Avrupa Birliği gibi kurumlar tarafından yoğun faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Altıntaş, 2008, s. 159).

Finansal okuryazarlık, ABD, İngiltere ve Japonya gibi ekonomik olarak gelişmiş ülkelerden ziyade Türkiye'nin de yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde olan piyasanın ve ekonominin sağlıklı ve etkin bir şekilde büyümesine katkıda bulunmaya yönelik olarak geliştirilen ve yürütülen stratejik ve alternatif çalışma alanlarından biridir. Genel olarak ülke uygulamalarında yetişkinlerin ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilebilmesi için sadece yazılı doküman alınarak eğitim almaları değil online oyunlar, internet siteleri ve okul dışı aktiviteler gibi faaliyetlerin de benimsendiği görülmektedir (Taşçı, 2011, s. 98).

2.1.6. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu, insanların finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltebilmek adına birçok faaliyette bulunmakta ve eğitimler düzenlemektedir. Avrupa Komisyonu'nun finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek ve geliştirmek adına yürüttüğü faaliyetlerin amacı, insanların finansal araçları anlamalarını, mali ihtiyaçlarını yönetebilmelerini ve finansal araçlar arasında doğru tercih yapabilmelerini sağlamaktır (Figueira, 2007).

Avrupa Komisyonu tarafından kurulan “Finansal Eğitim Uzman Grubu” Avrupa Birliği'nde finansal eğitim ve finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların merkezi konumundadır. Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında kurucu üyelerin talepleri doğrultusunda Avrupa Birliği insanların finansal eğitimi için bir toplantı düzenlenmiştir. Bu amaçla yayınlanan bir bildiri ile finansal eğitimin insanlara, toplumlara ve ekonomilere olan yararlarına dikkat çekilmiştir. Daha sonra bu alanda yapılan çalışmaları yönetmek üzere 2008 yılında “Finansal Eğitim Bilirkişi Grubu” oluşturulmuştur (Özgüler, 2013, s. 38).

Avrupa Komisyonu, “Yetişkinler için aktif tüketici eğitimi araçları” (development of on-line consumer education tools for adults-Dolceta) adıyla 2003 yılında bir internet sitesi (www.dolceta.eu) oluşturmuştur. Bu sitede öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilebilmesi amacıyla Nisan 2010’da farklı bir bölüm açılmıştır. Bölümde; tasarruf/yatırım, harcama, koruma/sigorta ve borçlanma ismiyle dört farklı ana görüş bulunmaktadır. Öğretmenler için bu sitede eğitim-öğretim ekipmanları da sağlanmaktadır (Gökmen, 2012, s. 89).

Finansal eğitim teşebbüsleri kapsamında Avrupa Birliği, veri altyapısı oluşturmuş ve finansal eğitim alanında tecrübeli kişilerden oluşan bir grup kurmuştur. 30 Nisan 2008 yılında kurulan ve tecrübeli kişilerin yer aldığı bu grubun adı Finansal Eğitim Uzmanı Grubu EGFE (Expert Group on Financial Education)’dur. EGFE finansal eğitim konusunda en iyi faaliyetlerin ve bilgi alışverişinin yapılmasını sağlamaktadır. 2009 yılı Ocak ayında Avrupa Finansal Eğitim Veri Tabanı EDFE (European Database for Financial Education) faaliyete başlamıştır. Finansal eğitim bakımından elektronik bir kütüphane görevi gören bir kuruluştur (Gökmen, 2012, s. 89).

Avrupa Birliği (AB) komisyonu, yatırımcı bireyler tarafından karşılaşılan problemleri üç madde altında toplamaktadır. Bunlar (Satoğlu, 2014, s. 89):

- İnsanlar finansal konuları anlamakta zorluk çekmektedir: Artık günümüzde birçok insan finansal konular ile ilgili temel bilgiler konusunda eksik olduğunun farkına varmaktadır. Bu durum insanların finansal hizmet temin edenlerle etkileşime geçip en faydalı koşullarda hizmet alabilme kapasitelerini de etkilemektedir.
- İnsanlar finansal konulardaki bilgi seviyelerini abartmaktadır: İnsanlar finansal eğitim konusunda yeterli seviyede bilgiye sahip olduklarını zannettiklerinden, bu durumun farkına varmalarını sağlamak gerekir. Yapılan araştırmalarda, insanların finansal konularda yeterli bilgi seviyesine sahip olmadıkları halde kendilerine çok güvendikleri ortaya çıkmıştır.
- Birçok insan geleceğini planlamak ya da ihtiyacına uygun ürünü seçmek bilincine sahip değildir: İnsanlar hayatları boyunca kişisel maddi durumlarını etkileyen olaylarla karşılaşmakta ve bunun sonucunda finansal kararlar vermek

durumunda kalmaktadırlar. Bu kararlar insanların hayat koşullarını ve sosyo-ekonomik durumlarını etkilediğinden insanlar, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun finansal bilgiye gereksinim duymaktadırlar.

Romanya haricinde tüm Avrupa Birliği ülkelerinin ulaşım sonuçları Türkiye'nin üzerindedir. Yüzde 90 olan OECD ortalaması, birçok OECD ülkesinde erişim düzeyi yüzde 95'in üzerindedir. Gelişmekte olan ülkeler ortalaması ise yüzde 26'dır. Türkiye, gelişmiş ülkeler ve aday olduğu Avrupa Birliği ülkelerinin düzeyinin oldukça altındayken, dünya ortalamasının üstündedir. Bu bakımdan Türkiye'nin bu konuda daha çok etkin çalışması gerektiğini göstermektedir (TCMB, 2011, s. 19).

Finansal eğitim konusunda dünyada faaliyette bulunan diğer belli başlı organizasyonları şu şekilde sıralamak mümkündür (Satoğlu, 2014, s. 104):

- İnternet ortamında yayınlanan Finansal Eğitim ile ilgili Yayınlar (Eurofinas E-Publication on Financial Education): Tüketici kredisi yani bankacılık sektörünü hedef alan programlar, banka mevduatları ve mali temeller, hane halkı bütçesi, tasarruf ve yatırımlar, kredi ve borçlar konularını ele almakta ve internet ortamında yer alan hizmetler el kitabı, belge ve broşür gibi yazılı kaynaklarla desteklemektedir
- Avrupa Tüketici Günlüğü (European Consumer Diary/TheEuropaDiary): Genel olarak 15-18 yaş grubunda yer alan öğrenciler olmak üzere genç yetişkinlerin bulunduğu program, banka hesapları ve parasal temeller, sigorta, risk, kredi gibi konuları ele almaktadır
- PFEEF-Personal Finance Employee Education Foundation (Çalışanların Eğitimi için Bireysel Finansman Kuruluşu)
- IFIE-International Forum for Investor Education (Yatırımcı Eğitimi için Uluslararası Forum)
- GFLEC-Global Financial Literacy Excellence Centre (Küresel Finansal Okuryazarlık Merkezi)
- AARP-American Association of Retired Persons (Amerikalı Emekliler Birliği)

- ICI-Investment Company Institute (Yatırım Şirketleri Enstitüsü)
- IPT-Investor Protection Trust (Yatırımcı Koruma Vakfı)
- FLEC-Financial Literacy and Education Commission (Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu)

2.2.Ülkelerin Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

2.2.1.ABD

Amerika Birleşik Devletleri finansal okuryazarlık konusunu önemseyen, finansal eğitim bakımından çok fazla araştırma yapılan ülkedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ABD’de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Özellikle yetişkin bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında birçok öğrencinin, tasarruf, harcama, yatırım gibi temel finansal konularda yeterli seviyede finansal bilgiye sahip olmadığı görülmektedir (Gökmen, 2012, s. 56).

ABD’de finansal okuryazarlık hakkında hükümet destekli çalışma gösteren “Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu”, harcama, yatırım, gelir, tasarruf ve borçlanma gibi konularda kişilerin ve toplumun finansal ortamda bilgi düzeylerini arttırmayı amaçlamaktadır. ABD’de faaliyette bulunan ve finans kuruluşu CapitalOne tarafından desteklenen ‘Junior Achievement Finance Park’ (Gençlik Başarısı Finans Parkı) öğrencilere verdiği eğitimi eğlenceli bir hale getirerek finansal bilgi seviyelerinin artmasını sağlamaktadır. ABD’de üniversiteler ve bunların işbirliği ve düşünce, araştırma kuruluşları vasıtasıyla finansal eğitim konusunda çok sık programlar düzenlenmektedir (Gökmen, 2012, s. 56).

ABD Finansal Yeterlilik Araştırması (National Financial Capability Survey) sonuçlarına bakıldığında, Amerikalı vatandaşların finansal okuryazarlık seviyeleri düşük seviyelerdedir. Araştırmaya katılan bireylerin finansal bilgi seviyeleri dört alanda incelenmiştir. Bunlar (Satoğlu, 2014, s. 80):

- Bireylerin geçimini sağlamak
- Bireylerin geleceğini planlamak

- Bireylerin ihtiyaç duydukları finansal araçları yönetmek
- Bireylerin finansal bilgilerini ölçmek ve karar vermek

Araştırmada Amerikalı vatandaşların finansal bilgi seviyelerinin yeterlilikleriyle ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir (Satoğlu, 2014, s. 81):

- Araştırmaya katılan bireylerin yaklaşık olarak yarısı aylık giderlerini karşılamada ve faturalarını ödemede zorluk çekmektedir.
- Araştırmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu zor günler, çocuklarının eğitimi, kendi emeklilikleri gibi durumlar için plan yapmamakta ve birikimde bulunmamaktadırlar.
- Finansal tüketicilerin çok az bir bölümü, finansal araçlar hakkında bilgi sahibidir.
- Çok sayıdaki yetişkin, mali işler konusunda kendini bilinçli zannetmekte, bununla beraber, faydası olmayan, gereksiz masraf gerektiren finansal davranışlarda bulunmaktadırlar.

ABD’de vatandaşlara uygulanan bir çalışmada daha yaşlı, evli ve daha yüksek gelire sahip insanların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Başka bir durum ise, finansal kararlar almada kadınların erkeklere oranla daha az risk içeren yatırım tercih ettikleri ve kadınların erkeklere oranla çok az finansal bilgiye sahip olduğu görülmüştür (Temizel, 2011, s. 34).

Amerika Birleşik Devletleri 1995 yılı itibari ile finansal okuryazarlık konusunda ilk resmi çalışmaları başlatmıştır. Finansal eğitim faaliyetleri konusunda yaptığı çalışmalar bakımından önde gelen ülkelerden olan ABD’de bu durum finansal okuryazarlık konusuna büyük önem verilmesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle 2008 mortgage krizinden sonra yapılan akademik çalışmalarda Amerikalı vatandaşların mortgage kredisi seçiminde bilinçsizce davranarak yanlış kararlar aldıklarının görülmesi finansal eğitim faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Ülkede kamu kurumları ve özel kuruluşlar vasıtasıyla finansal eğitim programları yürütülmektedir. ABD’deki finansal eğitim konusundaki önemli kuruluşlar şunlardır (Gökmen, 2012, s. 93):

- Başkan'ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi
- Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (FLEC)
- Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC)
- Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank - FED)
- Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission-SEC)
- Finans Sektörü Düzenleme Kurulu (Financial Industry Regulatory Authority - FINRA)
- Jumpstart Koalisyonu
- Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (National Endowment for Financial Education - NEFE)
- Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi (National Council on Economic Education - NCEE)

2.2.2.Almanya

Avrupa Birliği içerisinde yer alan ülkeler arasında finansal eğitim konusunda İngiltere'den sonra Almanya, aktif ikinci ülke konumundadır. İnsanların genel finans bilgisi edinmelerine yönelik bu konuda hazırlanmış internet sitesi mevcuttur. Gençlerin ekonomiye karşı duyarlı bireyler olmasını ve ekonomik konuları daha basit bir hale getirmek amacıyla farklı programlar sunup, öğrencilerin finans hakkında bilinçlenmesi için ulusal çapta yarışmalar düzenlenmektedir (Ekşit ve Ertan, 2011, s. 106).

Almanya'da finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi için yapılan çalışmada, kadınların finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu, genel olarak bakıldığında ise, finansal okuryazarlık seviyesinin orta seviyede olduğu ve Almanya'nın batısında yaşayan eğitim seviyesi düşük ve az gelirli insanların finansal okuryazarlık düzeylerinin Almanya'nın doğusunda yaşayan eğitim seviyesi düşük ve az gelirli insanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Dağdelen, 2017, s. 88).

2.2.3. Avusturya

Avrupa Birliği'nde yer alan ülkeler arasında finansal eğitim konusunda en aktif üçüncü ülke konumunda olup, öğrencilere finansal eğitim verilerek bilinçlenmelerinin sağlanması için çeşitli programlar uygulanmaktadır. Viyana Borsası bu kapsamda çeşitli finansal konular hakkında faaliyetler yapmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011, s. 106).

Finansal okuryazarlık üzerine Avusturya'da yaşayan bireylere yapılan bir çalışmada bireylerin, finansal açıdan geleceği planlama, para yönetimi, mali planlama yapabilme gücü ve finansal kararlar alabilme konusundaki finansal yeterlilikleri ölçülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre katılımcıların, %80'i faturalarını zamanında ödemekte, %43'ü düzenli bir şekilde birikim yapabilmekte, %90'ı ise hesaplarını dikkatli bir şekilde takip etmekte ve %66'sının bankaların sunduğu ürünler hakkında bilgisi bulunmaktadır. Bununla beraber katılımcıların çoğunun emeklilik dönemi için birikim yapmanın gerekliliğine inandığı görülmektedir. Ayrıca 2009 yılında Avusturya Merkez Bankası 14-19 yaşları arasındaki gençler için bilgilendirici bir eğitim seti ve okullar için eğitim materyalleri hazırlamıştır (Dağdelen, 2017, s. 89).

2.2.4. Bulgaristan

Bulgaristan'da lise çağındaki öğrencilere yönelik Eğitim ve Kültür Bakanlığı ve Finansal Hizmetler Komisyonu'nun beraber hazırladıkları "Öğrenciler için Finans" programında; finansal sektördeki uzman kişiler tarafından öğrencilere sigortacılık, sermaye piyasaları gibi konularda seminerler verilmekte, finans kurumlarına eğitim gezileri düzenlenmektedir. Verilen seminer sonunda öğrencilere öğrendikleri bilgilerle ilgili okullarında bir sunum yapmaları istenmektedir (Taşçı, 2011, s. 97).

2.2.5. Çek Cumhuriyeti

2005 yılında ulusal yeni bir strateji oluşturmak isteyen Çek Cumhuriyeti Hükümeti bu konuda finansal eğitim çalışmaları başlatmıştır. Finansal eğitim ulusal strateji kapsamında Hazine Müsteşarlığı başkanlığında, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çek Merkez Bankası bu sorumluluğu paylaşmaktadırlar. 2005 yılında bireylerin korunmasında, finansal eğitimin önemli bir konu olduğu tanımlanırken; 2006 yılında Hazine Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Çek Merkez Bankası ve

ilgili diğer kurumların katılımıyla “Finansal Eğitim Çalışma Grubu” oluşturulmuştur. 2008 yılında Çek Merkez Bankası’na piyasada bireylerin korunması amacıyla denetim yapma görevi verilmiştir. 2010 yılında Çek Hükümeti tarafından finansal eğitim için planlanan 5 yıllık ulusal strateji onaylanmıştır (Satoğlu, 2014, s. 91).

Çek vatandaşların borçluluk oranlarının hızla yükseldiği, Çek vatandaşlarının piyasayı çözümleyemediği ve tüketimle yatırım arasındaki farkı ayırt edemediği, Çek Cumhuriyetinde yaşayan bireylere yapılan araştırmalarda görülmüştür (Gökmen, 2012, s. 72).

Çek Merkez Bankası, okullarda finansal eğitimi geliştirmek maksadıyla 2008 yılında "Financial and Economic Literacy" adında bir kitap yayınlamıştır, ilkokullarda eğitim gören öğrencilere bütçe, kredi, faiz, enflasyon, mevduat, ipotek gibi kavramlar öğretilirken, ortaöğretim okullarında eğitim gören öğrencilere ise; bireysel emeklilik, hisse senedi, kamu bütçesi gibi konular üzerinde eğitimler verilmektedir (Taşçı, 2011, s. 98).

2.2.6. Fransa

Fransa’da 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile Merkez Bankası öncülüğünde ortaöğretim öğrencilerine, ekonomi ve sosyal bilimler ile teknik eğitim veren okullarda okuyanlara yönelik bir program hazırlanmıştır. Bu program kapsamında para politikası, bankacılık sistemi ve para birimlerinin yer aldığı konularda yazılı kitaplar ve videolar hazırlanmıştır (Taşçı, 2011, s. 98).

2.2.7. İngiltere

İngiltere de Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA)’nın desteğiyle ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine dönük finansal eğitim konusunda kapsamlı kampanyalar planlanmakta ve yürütülmektedir. Yapılan kampanyalar kapsamında okullarda dergi, kitapçık, CD ve broşür gibi eğitim dökümanları ve materyaller dağıtılmakta, finansal eğitim alanında uzman kişilerle okullara belirli dönemlerde gidilerek öğrencilerin finansal eğitim seviyeleri hakkındaki durumları değerlendirilmektedir. Bu kampanya kapsamında sadece öğrencilere eğitim verilmeyip öğretmenlere de rehberlik hizmeti sunulmaktadır.

İngiltere de bulunan sivil toplum kuruluşlarından PFEG de bu çalışmalara yardımcı olmakta ve çalışmaları desteklemektedir (Dağdelen, 2017, s. 91).

Finansal okuryazarlık seviyesi yetersiz yani düşük olan İngiliz vatandaşlarının tasarruf konusunda da bilinçsiz bir şekilde hareket ettikleri gözlemlenmiştir.

2.2.8. Avustralya

Avustralya’da finansal okuryazarlık hakkında yapılan çalışmalar sonucunda, birçok bireyin makul düzeyde finansal okuryazar olduğu, bireylerin bütçeleme, kredi kullanımı, günlük para yönetimi gibi araçları bildikleri halde yatırım, emeklilik gibi karmaşık konularda yeterli bilgilerinin olmadığı, bireylerin ihtiyaç duydukları finansal konuları öğrenme konusunda istekli oldukları, ayrıca bireylerin finansal konularda neleri, ne zaman bilmedikleri ortaya çıkmıştır (Satoğlu, 2014, s. 95).

Finansal eğitim konusunda başarılı uygulamaları olan Avustralya’da 2005 yılında menkul kıymetler otoritesi ASIC’in yürütücülüğünü yaptığı “Understanding Money” adı altında başlatılan öğrencilere yönelik düzenlenen eğitim programlarında, para ve diğer ödeme araçları, fiyat, tasarruf, harcama kavramları, bankalar ve diğer finansal kurumların temel fonksiyonları, finansal planlama, bütçe, faiz ve borçlanma gibi konular üzerinde durulmaktadır (Taşçı, 2011, s. 97).

2.2.9. Brezilya

Brezilya, okullarda verilen temel derslerin arasında finans konularını da müfredata almak için çalışma başlatmıştır. Çalışma sonucunda 212.000 okula ve 58 milyon öğrenciye ulaşılması hedeflenmektedir. Projede finans konularının yer aldığı yayınların, konuyla ilgili bir web sitesinin ve öğretmenlerin eğitimi için gerekli teknik desteğin verilmesi gibi etkin çalışmaları bulunmaktadır (Taşçı, 2011, s. 97).

2.2.10. Japonya

Dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olan Japonya’da 2000 yılında sermaye piyasası düzenleyici otoritesi “Finansal Hizmetler Kurumu (FSA)” tarafından hazırlanan raporda finansal eğitimin ulusal ekonominin gelişmesi ve büyümesi üzerinde büyük öneme sahip olduğu vurgulanmış, finansal eğitimin desteklenmesi ve diğer kamu

kurumları ile özel kuruluşların da eğitim programlarına destek olmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. 2007 yılında menkul kıymet kanununda bazı maddelerde düzenlemeye gidilmiş, yeni kanunda bireylerin korunması ve finansal eğitime öncelik veren yaptırımların ön plana çıkması yer almıştır (Temizel ve Özgüler, 2015, s. 11).

Japonya’da Finansal Hizmetler Kurumu (Financial Services Agency-FSA) sermaye piyasası düzenleyicisi olarak, Japonya Ulusal Finansal Eğitim Stratejisi kapsamında özel sektör kurumları ve diğer kamu kurumlarıyla işbirliği faaliyetlerinde bulunarak finansal eğitim çalışmalarını yürütmektedir (Dağdelen, 2017, s. 95).

Genç bireylere ve çocuklara yönelik finansal eğitim ve finansal okuryazarlık çalışmalarını tüm ülke okullarına uygulayarak artırmaya çalışan, Japonya Aracı Kuruluşlar Birliği (Japan Securities Dealers Association- JSDA) en önemli destekçileri olan öğretmenlerle birlikte çalışmalarını yürütmektedir. Hazırlanan ders müfredatları ve çalışma kitapları ile eğitim çalışmaları desteklenmektedir. “Menkul Kıymet Bilinirliğinin Yaygınlaşması” adlı projenin lideri olan JSDA, proje kapsamında Tokyo Borsası ile birlikte web tabanlı ödüllü sanal borsa oyunu düzenlemektedir. Ayrıca birliğin liderliğinde Japon borsaları ile birlikte hazırlanan “Menkul Kıymet Yatırımı” adlı program 2007 yılından bu yana açık öğretim üniversitesi aracılığı ile eğitim programları arasında yer almaktadır (Temizel ve Özgüler, 2015, s. 12).

Japonya’da finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi için yapılan bir çalışmaya göre, finansal okuryazarlık seviyesinin Japonlarda düşük olduğu görülmüştür. Bunun özellikle genç bireyler, kadınlar, alt gelir grubunda olan bireyler ve eğitim seviyesi düşük olanlarda daha da düşük olduğu görülmüştür. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olanların ise gelecekle ilgili emeklilik planı yapma ihtimallerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Sekita, 2011, p. 2).

2.2.11. Kanada

Kanada finansal okuryazarlık konusunda en detaylı, yoğun ve kapsamlı çalışmaların yürütüldüğü ülkelerden biridir. 2001 yılında Finansal Tüketici Ajansı’nın kurulduğu Kanada da, bu kuruluş 2007 yılında finansal okuryazarlık programı başlatmıştır. Böylece üniversite öğrencilerine finansal eğitim vermeyi hedeflemişlerdir (Taşçı, 2011, s. 97).

Finansal okuryazarlık düzeyinin ortaya çıkması için Kanada’da yapılan bir çalışmaya göre, aile geliri yüksek olan ve finansal bilgisi olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmada ulaşılan bir başka sonuca göre de finansal bilgi bakımından erkekler kadınlara oranla daha iyi durumdadır. Ayrıca günlük finansal sorumlulukları başkasıyla paylaşanlara oranla, sorunları tek başına çözenlerin finansal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Dağdelen, 2017, s. 97).

Kanada’da yapılan başka bir çalışma ise, ülkede yaşayan düşük gelirli birçok bireyin finansal okuryazarlık düzeylerinin iyi seviyede olduğunu göstermiştir. Bu kişiler, düşük bütçeyle, gelirlerini artırmaya çalışmakta, az miktarda borçlanmakta, bankaların sunduğu ürünler konusunda da bilgi sahibidirler (Satoğlu, 2014, s. 97).

2.2.12. Malezya

Malezya’da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma, finansal bilgi seviyesi yüksek olan öğrencilerin daha az finansal problem yaşadıklarını ve daha fazla tasarruf yapabildiklerini ortaya çıkarmıştır. Başka bir çalışmada ise, öğrencilerin finansal bilgilerinin ve para yönetimi becerilerinin çok düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Gökmen, 2012, s. 69).

2.2.13. Rusya

Dünya Bankası öncülüğünde 2008 yılında Rusya’nın 40 farklı bölgesinde finansal okuryazarlık üzerine yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, Rus vatandaşların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu, tüketici hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Çalışmaya katılan bireylerin yarısı finansal okuryazarlık bilgilerinin yetersiz olduğunu kabul ederken, %15’i hatalı finansal kararlar sonucunda devletin kurtarıcı rolü oynaması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %75’i ise sağlıklı bir gelecek planlaması yapmak niyetiyle finansal eğitim alma isteğindedir. Çalışmaya katılan bireyler, özel sektör kurumlarının finansal kuramlarına güven duymadıklarını ifade etmişlerdir (Satoğlu, 2014, s. 97).

2.2.14. Singapur

Singapur’da yaşayan insanların finansal okuryazarlık bilgi seviyesini belirlemek için yapılan bir çalışmada, bireylerin finansla alakalı davranış ve bilgileri değerlendirilirken; Singapur vatandaşlarının çoğunluğunun bütçe planı yaptığı, harcamalarını dikkatle yaptığı, tasarruf ettiği ve kredi kullandığı zaman sorumlu davrandığı ortaya çıkmıştır. Ancak bunları yaparken emeklilik ve gelecek planları konusunda bu denli yeterli bilgi birikiminin olmadığı, hayat sigortası gibi ürünler hakkında yetersiz bilgi sahibi olduğu anlaşılmıştır (Gökmen, 2012, s. 74).

2.2.15. Yeni Zelanda

Finansal okuryazarlık seviyesi dengi ülkelere göre yüksek olan Yeni Zelanda’da gelir seviyesi düşük olanların, yaşlıların, gençlerin, herhangi bir eve sahip olmayanların finansal bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülürken; evli olanların, 40 yaş ve üzeri insanların ve yüksek gelire sahip insanların finansal bilgi düzeyinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Gökmen, 2012, s. 68).

Yapılan bir çalışmada Yeni Zelanda vatandaşlarının %30’u hisse senedine yapılan yatırımların sabit getirili yatırımlara göre daha fazla getiri sağlayacağını bilmekte, %20’si ise gayrimenkule yatırım yapıldığında riskin azalacağını düşünmektedir. Aynı çalışmadaki katılımcıların %80’i finansal hedefleri olduğunu ifade etmişlerdir (Satoğlu, 2014, s. 98).

2.3. Türkiye’de Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Son dönemlerde Türkiye’de finansal eğitimin ve bununla birlikte finansal okuryazarlığın öneminin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Özellikle bireylerin bilinçsiz mali kararlar alması, bu yanlış, hatalı kararların kurumları ve ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemesinin finansal okuryazarlık eğitimine hız kazandırdığı görülmektedir. Türkiye’de finansal okuryazarlık faaliyetleri özel kurumlar ve devlet kurumları tarafından yürütülmektedir. Devlet ve bağımsız kuruluşların yürüttüğü çalışmalara izleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir (Dağdelen, 2017, s. 101).

Yetişkin bireylerin finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin güvenilir istatistiki veriler ve bilgi eksikliği Türkiye’de görülen en önemli hususlardan birisidir. Ayrıca, çocuklar ve gençler arasında seviyeyi ölçmek amaçlı yapılmış herhangi bir çalışma yoktur. Gençlerin ve yetişkin bireylerin finansal konuların hangisinde eksik bilgiye sahip olduğu ortaya konulursa, ona yönelik olarak bir finansal eğitim programı uygulanarak verimlilik artırılacaktır (Altıntaş, 2008, s. 160).

Makro ekonomik düzenin sık sık bozulması ve finans piyasalarının sistematik altyapısının oluşturulmasının sürekli ertelenmesi gibi konular finansal eğitim konusuna yeterince önem verilmemesinin temelini oluşturan başlıca sebeplerdendir. Ayrıca ekonomik ve siyasi ortamda yaşanan gelişmeler özel kuruluş ve kamu kurumlarının, önem vermesi gereken finansal eğitim konusunun ikinci plana atılmasına sebep olmaktadır (Altıntaş, 2008, s. 160).

2001 krizi ve sonrasında alınan ekonomik tedbirlerle mali sistemimizin güçlenmesi, politik istikrarın sağlanması, enflasyonun ve faiz oranlarının düşmesi, sermaye piyasamızın gelişmesi, döviz kurlarında yaşanan hareketliliğin azalması ve ekonomik büyümede istikrarın devam etmesi nedeniyle günümüz şartlarına uyum sağlanması amacıyla Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında Sermaye Piyasası Kurulu’nun liderliğini yaptığı, Borsa İstanbul (BIST) ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB)’nin de aktif rol aldığı Yatırımcı Eğitimi Seferberliği ile bu konuda sağlıklı ve doğru birikim yapmayı düşünen bireyleri bilinçlendirmek için bir dizi faaliyetler başlatılmıştır (Satoğlu, 2014, s. 55).

Türkiye’de finansal eğitim ve finansal okuryazarlık çalışmaları yürüten kurumlardan bazıları şunlardır;

2.3.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde gençlerin daha bilinçli bir birey haline gelmesi için lise döneminde verilmeye başlanacak bir eğitim süreci oldukça önemlidir. Bu evre mevcut yatırımcı bireyler için bir eğitim ve bilinçlenme programı uzun vadeli olmasıyla öne çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, bu amaçla çeşitli finansal eğitim çalışmaları düzenlemektedir (Dağdelen, 2017, s. 102).

Mevcut finansal bilgi birikimlerini güçlendirme kapasitesine sahip bireyler yetiştirilebilmesi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması için finansal eğitimin zorunlu bir ders olarak verilmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda ilköğretim döneminden başlanarak bireylere yatırım ve tasarruf bilincinin aşılması için eğitimlerin verilmesi, bu eğitimlerin çeşitli materyallerle desteklenmesi ve eğitim verecek bireylerin de yetiştirilmesi için kaynakların sunulması amaçlanmaktadır. Bu nedenle kurumların, özel sektör kuruluşlarının ve piyasadaki düzenleyici otoritelerin Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte planlı ve koordineli bir şekilde hareket etmeleri büyük önem teşkil etmektedir (Taşçı, 2011, s. 97).

2.3.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık konusunda tüketiciler ve aileler için pratik, faydalı bilgiler sunmak amacıyla çeşitli çalışmalarda bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla 2009 yılında düzenlenen Aile Eğitim Programı, hane halkı yaşamı için temel seviyede eğitim-iletişim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarında hazırlanan dokümanlardan oluşmaktadır. Programın iktisat alanı dokümanında yer alan finansal okuryazarlık verileri ile ailelerin değişik dönem ve seviyedeki ihtiyaçlarını belirlemeleri, harcamalarını denetim altına almaları, ihtiyaçlarına yönelik doğru finansal ürün ve araçları fark etmeleri, aşırı borçlanma ve finansal dışlanma gibi potansiyel problemleri fark etmeleri ve bu problemlere karşı önlem almaları, olası ekonomik darboğaz ya da kriz durumlarına karşı hazırlıklı olmaları konularında destekte bulunmaları hedeflenmektedir (Güler, 2015, s. 56).

2.3.3. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Çalışmaları

Sermaye Piyasası Kurulu' nun finansal eğitim çalışma planı kapsamında birçok görevi vardır. SPK, finansal eğitim ulusal planlarının belirlenmesi, anket faaliyetleri, değerlendirme, finansal eğitim belge ve materyal hazırlığı, konferanslar, seminer, tanıtım çalışmaları alanlarında faaliyetler yapmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulunun Kurumsal İletişim Dairesi'nce sermaye piyasasındaki fonların artırabilmesi, toplumda bir sermaye piyasası kültürünün oluşması, insanlarla kurumların birikimlerini sermaye piyasalarına daha fazla yönlendirmesi amacıyla,

sermaye piyasalarında farkındalığın ve güvenin artması başka bir ifadeyle finansal okuryazarlığın yükseltilmesine dönük çalışmalar yürütülmektedir (SPK, 2012, 102).

5 Mart 2012 tarihinde SPK, İMKB, Türkiye Sermaye Piyasası Birliği, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş, Takas ve Saklama Bankası A.Ş, Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş, İstanbul Altın Borsası, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş'nin (Eğitim Merkezi) taraf olduğu “Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. “Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü” ile Türkiye’deki finansal okuryazarlık düzeyinin yanı sıra, sermaye piyasası farkındalık seviyesini yükseltmeye yönelik eğitim ve tanıtım çalışmalarında bulunmak, sermaye piyasasının yurtiçi ve yurtdışında etkin tanıtımını yapmak ve bu doğrultuda İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması hedefine katkı sağlayacak ortak bir yaklaşım amaçlanmaktadır (Güler, 2015, s. 52).

Bu protokolde amaçlanan çalışmalar şunlardır (Güler, 2015, s. 53):

- Bireylere yönelik eğitim ve tanıtım çalışmalarının SPK'nın koordinasyonunda artarak devam etmesi ve bu çalışmaların organizasyonunun ortaklaşa gerçekleştirilmesi,
- Finansal eğitim ve tanıtım çalışmaları kapsamında, ilgili kurum, kuruluş ve tarafların her türlü bilgi ve dokümanlara kolayca ulaşabilmesini sağlamak amacıyla, kendi çalışma alanlarına giren konularda birlikte belirlenecek ortak bir şablon çerçevesinde dokümanlar hazırlanması,
- Söz konusu eğitim/seminerlerin yanı sıra çeşitli dernek, oda, birlik ve diğer kurum ve kuruluşlar ile bilgilendirme amaçlı birebir görüşme çalışmalarının yapılması,
- Protokol taraf üyelerinin, üyelerinin çalışanlarının ve kendi çalışanlarının finansal eğitim ile ilgili faaliyetlerini takip etmeleri, ulusal ve uluslararası düzenlemeler üzerine bilgi sahibi olmaları maksadıyla yazılı ve görsel belgeler temin edilerek, eğitim ve seminerler düzenlenmesi,

- SPK tarafından bireylerin temel bilgilere kolay bir şekilde ulaşabilmesi için hazırlanan www.yatirimyapiyorum.gov.tr internet adresinin tüm faaliyetlerin ortak iletişim platformu olarak kullanılması. “Yatırımcıların Yeni Buluşma Noktası” sloganıyla yola çıkan “Yatırım Yapıyorum” isimli yatırımcı web sitesi 19 Ocak 2011 tarihinde mevcut ve potansiyel tüm bireylerin kullanımına açılmıştır. Burada amaç, bireyleri bilgilendirmek ve soru sorma ortamına sahip olmaları olarak belirlenmiştir. “Yatırım Yapıyorum” adlı Facebook sayfası da 17 Şubat 2011 tarihinde açılmıştır. Bu sayfa ile mevcut ve potansiyel yatırımcılara ulaşmak, sermaye piyasaları hakkında bilgilendirmelerde bulunmak ve bu sayede finansal farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir.

Tasarruf sahibi bireyleri bilinçlendirmek amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu web sitesinde çeşitli belgeler yayınlamaktadır. Kurulun yayınladığı belgelerde bireylerin yatırım yaparken dikkat etmeleri gereken noktalar, yatırım fonları, sermaye piyasası ürünleri, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri, bireysel emeklilik sistemi, halka arz ve FOREX - kaldıraçlı alım satım prosedürleri, sermaye piyasası ürünlerinin kaydıleştirilmesi gibi konular ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Güler, 2015, s. 53).

Son yapılan çalışmada ise, 2014 yılının Şubat ayında Sermaye Piyasası Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında bir işbirliği protokolü imzalanarak finansal eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılması ve finansal farkındalığın yükseltilmesine yönelik faaliyetlerin yapılması kararlaştırılmıştır. Bu protokol kapsamında, 6 - 18 yaş grubunda yer alan çocuklar, yetişkin bireyler ve öğretmenlerin finansal eğitim- finansal okuryazarlık konuları hakkında, temel bilgilerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına imkan sağlayacak eğitim araçları ile öğrenci ve öğretmenlerin ilgisini çekmeye yönelik yarışma, oyun ve benzeri faaliyetlerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Dağdelen, 2017, s. 105).

2.3.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) 2012 yılının Kasım ayında faaliyetlerine başlayan bir sivil toplum kuruluşudur. Türkiye’nin finansal okuryazarlık çalışmaları için kurulan ilk sivil toplum kuruluşudur. Türkiye de finansal okuryazarlık

konusunda bir eko-sistem oluşturmak derneğin başlıca görevleri arasındadır. Amaç diğer sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve devlet işbirliği içinde Türkiye genelinde finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; araştırma, bilinçlendirme, politikalar üretilmesi ve uygulamalarda destek sağlayabilmektir. Foder'in hedefleri şunlardır (Güler, 2015, s. 59):

- Bankacılık dışı faaliyetlerde nüfusta %10'luk bir artışa katkı sağlamak,
- Hem bankacılık sisteminin yaygın ve etkin olarak kullanılmasına, hem de tasarruf miktarlarının artırılmasına katkıda bulunmak,
- Finansal okuryazarlığın eğitim – öğretim müfredatına dahil edilerek zorunlu hale gelmesini sağlamak,
- Finansal sistemde yer sahibi olmak ve finansal yatırımlar ile tasarruf konularında kadın bireylerin bilinçlendirilmesine katkı sağlamak.

Türkiye'de ilk kez kadın bireylere yönelik finansal okuryazarlığın önemine dikkat çeken Foder; İSMEK (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Para Durumu ve Doğu Grubu ile ortak yürütülen “İstanbul Finans Merkezi Yolunda 20 bin Kadın” projesi çalışmasında yer almıştır (Güler, 2015, s. 60).

Finansal eğitim eylem planı ve tüketicinin korunması eylem planında FODER' ede önemli görevler düşmektedir. Bunlar (<http://www.fo-der.org/edit-post/>, Erişim Tarihi; 25.10.2018):

- Finansal eğitim ile ilgili ortak bir internet sayfası kurulması ve eğitim çalışmalarının sosyal medya yoluyla duyurulması,
- Eğitim, tanıtım belgeleri ve materyallerin oluşturulması,
- Seminer, sempozyum, konferans, radyo ve televizyon programları aracılığı ile yarışmalar düzenleyerek finansal konulara olan dikkatin ve ilginin artırılması,
- Ev hanımlarının finansal konulardaki farkındalıklarının arttırılması ve bilinçlendirilmesi.

2.3.5. Merkez Bankası ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

Teknolojik gelişmeler, finansal liberalizasyon ve küreselleşmeye bağlı olarak yaşanan finansal krizler sebebiyle, finansal istikrarın sağlanması doğrultusunda finansal eğitim konusu dünyadaki birçok merkez bankasının politika gündeminin ilk sıralarında yerini almıştır (Özgüler, 2013, s. 70).

Finansal eğitim kavramının en önemli kurumlarının başında Merkez Bankaları gelmektedir. Örnekler incelendiğinde, kurumsal olarak sahip oldukları tecrübe, bilgi birikimi, güvenilirlik ya da finansal eğitim kavramının finansal istikrar ile yakın ilişkisinden dolayı çeşitli şekillerde ve farklı oranlarda da olsa, finansal eğitim olgusunun mutlaka içinde yer aldıkları görülmektedir (Işık, 2011, s. 95).

Merkez Bankası Türkiye de finansal eğitim konusunda bir farkındalık oluşturmak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu ile beraber ortak bir çalışma olan “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” konulu uluslararası bir kongre düzenlemiştir. Kongrede finansal istikrar ve finansal eğitim ilişkisi, finansal eğitim konusunda uluslararası platformda yapılan faaliyetler, finansal eğitim bakımından küresel finansal krizin yarattığı ivmelenme, karşılaşılan zorluklar, çeşitli ülkelerin tecrübeleri, bunlara yönelik oluşturulan çözüm önerileri ve elde edilen sonuç konuları incelenerek tartışılmıştır. Ayrıca Türkiye’de finansal eğitim bakımından yapılan faaliyetler ile finansal eğitimde kurumlar arasında yapılan işbirliğinin önemi, finansal eğitim konusunda ulusal bakımdan bir strateji oluşturmanın ve finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin önemi ve toplumun her kesimini kapsamaya yönelik finansal eğitim programları konuları da tartışılmıştır (TCMB, 2011, Erişim Tarihi: 25.10.2018).

2011 yılının Mart ayında “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” belge ve dokümanlarını yayınlayan Merkez Bankası, belgelerin dağıtımını da Türkiye de gerçekleştirmiştir (Güler, 2015, s. 51).

2.3.6. Borsa İstanbul (BIST) ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

Finans alanında insan kaynakları oluşturmaya çalışan ve oluşturulan bu insan kaynaklarının etkinliğini ve verimliliğini arttırmak için çalışmalar yürüten Borsa

İstanbul; borçlanma araçları piyasası üye temsilci eğitimi, aracı kuruluş personellerine yönelik olarak pay piyasası üye temsilci eğitimi, payları borsada işlem gören şirketlerin personellerine yönelik eğitim programları düzenlemektedir (Özgüler, 2013, s. 74).

Borsa İstanbul'un Yatırımcı Bilgilendirme Hizmetleri Kurumsal İletişim Müdürlüğü bünyesindeki Yatırımcı Danışma Merkezi 2012 yılında; yazılı, sözlü, faks, e-posta, telefon aracılığı ile yapılan yatırımcı başvurularının tek merkezde toplanması sonucunda, yatırımcılara sahip oldukları hak ve sorumluluklarının, borsa düzenleme ve uygulamalarının, veri ve bilgilerinin tek merkezden etkin ve verimli bir şekilde aktarılması amacıyla hizmet vermiştir (Güler, 2015, s. 53).

Gençlerin iş hayatına başlamadan önce vizyon kazanmaları adına Borsa İstanbul tarafından üniversite öğrencilerine her bir kurun iki hafta sürdüğü finansman eğitim kursları verilmektedir. Bu sayede gençlere Borsa İstanbul Piyasasının nasıl faaliyet gösterdiği ve Türk Sermaye Piyasası hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir (Dağdelen, 2017, s. 107).

2.3.7. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

Türkiye sermaye piyasaları tarafından finansal eğitim konusunda 5 Kasım 2013 yılında global düzeyde uygulamalar ve stratejilerin ele alındığı “Finansal Eğitimde En İyi Uygulamalar” konulu bir seminer düzenlenmiştir. Ayrıca Sermaye Piyasaları Birliği kurduğu Yatırımcı Eğitimi Platformu ile Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında başarılı faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurumları bir araya getirmeyi, sürekliliği olan bir bilgi paylaşım alanı oluşturmayı, kurumların birbirlerinin yaptığı çalışmalardan haberdar olmalarını sağlamayı ve işbirliklerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2013 yılında hem özel kuruluşların hem de önde gelen sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerini buluşturmak maksadıyla çeşitli toplantılar düzenlenmiştir (TSPB, 2013, s. 20).

“Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği Birliği Protokolü” ile Türkiye’deki finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasının yanı sıra, sermaye piyasası farkındalığını artırmaya yönelik eğitim ve tanıtım projeleri planlamak, sermaye piyasasının yurtiçi ve yurtdışında tanıtımını yapmak ve bu doğrultuda İstanbul’un

uluslararası finans merkezi olması hedefine katkı sağlayacak ortak bir yaklaşım amaçlanmaktadır.

Bu protokolde amaçlanan faaliyetler şunlardır (www.yatirimyapiyorum.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.10.2018):

- Bireylere yönelik eğitim ve tanıtım projelerinin SPK'nın koordinasyonunda artarak devam etmesi ve bu projelerin organizasyonunun ortaklarla gerçekleştirilmesi,
- Finansal eğitim ve tanıtım çalışmaları kapsamında, ilgili kurum, kuruluş ve tarafların her türlü bilgi ve belgeye kolay bir şekilde ulaşabilmesini sağlamak amacıyla, kendi faaliyet alanlarına giren konularda ortak belirlenecek bir şablon çerçevesinde dokümanlar hazırlanması,
- Söz konusu eğitim/seminerler dışında çeşitli dernek, oda, birlik ve diğer kurum ve kuruluşlar ile bilgilendirme amaçlı birebir ziyaretler yapılması,
- SPK tarafından bireylerin temel bilgilere kolay bir şekilde ulaşabilmesi için hazırlanan www.yatirimyapiyorum.gov.tr internet sitesinin yapılacak tüm çalışmalarda ortak iletişim platformu olarak kullanılması.

Sermaye Piyasası Kurulu web adresinde yayınladığı elektronik belgeler aracılığıyla tasarruf sahibi bireyleri bilgilendirmektedir.

2.3.8.Habitat Derneği

Habitat Derneği sürdürülebilir kalkınma konularında çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Genç bireylerin sürdürülebilir kalkınmada etkin bir şekilde rol oynamasını amaçlayan Habitat, 1995 yılında gerçekleşen Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde ve Birleşmiş Milletler Habitat II Zirvesi için bir araya gelen katılımcılar tarafından 1997'de kurulmuştur. Kuruluş vizyonu dünyadaki genç bireyler ile Türkiye'de yaşayan genç bireyler arasında iletişim ağı kurmaktır (<http://www.fo-der.org/edit-post/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Dernek bu vizyon kapsamında finansal eğitim konusunda birçok proje geliştirmekte ve uygulamaktadır. Bunlar;

Çocuk Sosyal Finansal Eğitimi projesi ile UNICEF Türkiye kısa süreli ulusal kurumsal danışmanlık çalışmasının temel amacı Türkiye’deki ilköğretim eğitimi (1-8. sınıflar) için ÇSFE müfredat dışı etkinlik ve materyallerinin geliştirilmesidir. Habitat Derneğinde yer alan bilirkşi heyeti bu kapsamda ilköğretim kurumları tüm paydaşlarının kullanacağı ÇSFE araçlarının (ÇSFE müfredat dışı etkinlik kitapları/kitapçıkları ve materyalleri, öğretmen kılavuz kitapları, aileler için el kitapları) geliştirilmesi, geliştirilen programın verimliliği ve yararlılığı da uygulama evresi öncesi ve sonrasında değerlendirmeye tabi tutulmasına yönelik ürünler geliştirmiştir. Programda ilköğretim eğitimi veren okullarda çalışan öğretmenlerin ve okulların uygulama evresine hazırlanmaları bakımından ayrıca web temelli bir öğretmen eğitimi modülü öngörülmüştür (<http://habitatdernegi.org/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Çalışmanın temel amacı, ÇSFE ile ilgili verilerin, becerilerin ve tutumların Türkiye’deki ilköğretim (1-8. sınıf) öğrencilerine transfer edilmesi, böylece öğrencilerin ellerinde bulunan kıt finansal kaynakları daha etkili olarak kullanma yollarını kavramaları ve ihtiyaçlarını en doğru bir şekilde karşılayacak finansal hizmetleri ve ürünleri tercih etmelerinin sağlanmasıdır (<http://habitatdernegi.org/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Cebimdeki Gelecek projesi, tekstil firmalarında çalışan bireylerin, finansal bilinç düzeylerini artırabilmeleri konusunda destek verilerek; bütçe yapmalarını, birikim yapmayı öğreterek; finansal hedeflerine ulaşmaları konusunda bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. “Cebimdeki Gelecek” projesi; Levi’s ve Habitat Derneği’nin işbirliği ile 2016 yılının Nisan ayında çalışmalarına başlamıştır. Tekstil firmalarında çalışan bireyler için, finansal okuryazarlıklarının artırılmasına, tasarruf alışkanlıklarının ve yatırım becerilerinin geliştirilmesi ve sağlıklı bir finansal geleceğe sahip olmalarına destek olacak bir eğitim sunmayı amaçlamaktadır (<http://habitatdernegi.org/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Paramı Yönetebiliyorum Projesi ise; genç bireylerin, sağlıklı ve rahat bir finansal gelecek oluşturabilmeleri için bilinçlendirilerek, sürdürülebilir kalkınmaya yardımda bulunmalarını, genç bireylerin ellerinde bulunan paralarını iyi bir şekilde yönetmeyi öğreterek; sağlıklı ve rahat bir finansal gelecek oluşturmaları ve böylece sürdürülebilir kalkınma sürecine yardımda bulunmalarını hedeflemektedir. “Paramı Yönetebiliyorum”

projesi; T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Habitat Derneği, Visa Europe Türkiye ve üye bankalarının işbirliğinde geliştirilerek, 2009 yılının Aralık ayında faaliyete başlamıştır. Türkiye’de 15-30 yaş arası yer alan genç bireyler için, kişisel mali kaynaklarını bütçelemelerine ve finans hizmetlerini doğru kullanmalarına destek olacak bir eğitim ortamı sunmayı amaçlamaktadır (<http://habitatdernegi.org/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Geleceğini Şimdi Yönet projesi ile kredi risk ortamında genç bireylerin bilgilendirilmesi, gençler arasında bilinçli bir şekilde borçlanma sisteminin yaygınlaştırılması, bütçe yönetim ve planlanması, genç ve kadın girişimci bireylerin, küçük ve orta büyüklükteki işletme sahiplerinin bankalar ve finans sektöründeki diğer aktörlerle olan ilişkilerini doğru yönetmeleri ve risk yönetiminde etkinleştirilmeleri hedeflenmektedir. Amaç bu başlıklarda genç bireylerin, kadın girişimcilerin ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin bilinçlendirilmesi yoluyla sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktır (<http://habitatdernegi.org/>, Erişim Tarihi: 20.11.2018).

2.3.9. Türkiye Finansal Erişim, Finansal Bilgi - Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı

2014 yılı Haziran ayında, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Genelgesi olarak yayımlanan Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı'nda insanların finansal sistemle olan ilişkisinde üç ana alan ortaya çıkmaktadır. Bunlar finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal eğitim ve finansal bireylerin korunmasıdır. Finansal İstikrar encümenleri, bu üç konunun birbiriyle bağlantılı olduğunu dikkate alarak, stratejiyi genel bir yaklaşımla incelemiş ve ülkemizin bulunduğu durumu dikkate alarak Finansal Eğitim Eylem Planı ile Finansal Bireylerin Korunması Eylem Planını hazırlamıştır. Strateji hazırlığı esnasında Kalkınma Planları, Orta Vadeli Program ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı dikkate alınmış, ülke genelinde anketler yapılmış, ulusal ve uluslararası kaynaklar taranmıştır. Strateji hazırlık döneminde temel gaye ve hedeflerle uyumlu olarak G20 kapsamında belirlenen yenilikçi finansal tabana yayılma ana ilkeleri de dikkate alınmıştır. Strateji kapsamında (Güler, 2015, s. 56):

- Finansal ürün ve hizmetlerin toplumun tamamına yayılması,
- Finansal model dışında kalan bireylerin modele dâhil edilmesi,
- Hali hazırda bulunan ürün ve hizmetlerin kalitesinin ve kullanımının yaygınlaştırılması,
- Bilgi ve dimanın artırılması vasıtasıyla finansal ürün ve hizmetlere ulaşım ile finansal ürün ve hizmetlerin kullanımının artırılması,
- Finansal tüketicinin korunmasına yönelik etkili kararların alınması hedeflenmektedir.

Stratejinin 2014-2018 dönemlerini içeren Finansal Eğitim Eylem Planı kapsamında finansal eğitimin yaygınlaştırılması ile birlikte, yatırımcı tabanının genişlemesi, kısa dönemde insanların ekonomik refahının yükselmesi, finansal piyasaların büyümesi, finansal sektöre kalifiyeli işgücü sağlanması ve finansal piyasaların daha etkili çalışması beklenmektedir. Bu neticede orta ve uzun dönemde toplumsal huzurun artması ve ülke ekonomisinin daha istikrarlı olması sağlanacaktır (SPK, 2012, s. 9).

2.3.10. İstanbul Finans Merkezi Projesi ve Finansal Eğitim

İstanbul Finans Merkezi Projesi hükümet tarafından 2010-2012 yılları arasında geliştirilen ve İstanbul’u bölgesel ve küresel anlamda uluslararası bir finans merkezi yapmayı hedefleyen bir projedir. Bu bağlamda “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanmış bu sayede İstanbul’un finans merkezi olması yönünde büyük bir planlama gerçekleşmiştir. Hazırlanan “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında” finansal alanda insan kaynaklarının oluşturulması, ilköğretim düzeyinde temel finans derslerinin müfredata eklenmesi, mesleki donanımlar konularında sorumlu kurumların belirlenerek yapılacak faaliyetlerin planlanması, eğitim politikaları gibi ayrıntıların olduğu görülmektedir (Güler, 2015, s. 58).

2.3.11. Özel Bankalar Tarafından Yürütülen Finansal Eğitim Faaliyetleri

Türkiye de yukarda sayılan kurum ve kuruluşlar dışında TEB (“TEB Aile Akademisi” projesi adıyla aile bireylerine verilen bir eğitim) , İş Bankası ve İNG Bank (“Turuncu

Damla” adlı proje ile bireylere sunulan ücretsiz finansal eğitim programı) gibi birkaç banka finansal eğitim programları ve seminerler düzenlemektedir. Ayrıca bunların dışında sayıları birkaç adetten oluşan internet sitelerinde de finansal eğitim verilmekte ve bireylerin bu hizmetten ücretsiz yararlanmaları sağlanmaktadır (Dağdelen, 2017, s. 109).

3. BÖLÜM

KAYSERİ VE SİVAS İLİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN TESPİTİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA VE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Literatür Taraması

Lusardi ve Mitchell (2006) finansal okuryazarlık ile ilgili Amerikan vatandaşları üzerinde yaptıkları çalışmada 52 yaş üstü bireylerin % 60'ının riskten uzak durduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmada finansal okuryazarlık seviyesinin yaşlı bireyler arasında çok düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Robb ve Sharp'ın (2009) 6520 kişi üzerinde gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçları finansal bilgi düzeyi daha yüksek olan üniversite öğrencileri ile nispeten daha düşük bilgi düzeyine sahibi öğrenciler arasında kredi kart bakiyesi açısından anlamlı bir farkın olmadığını ve daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olanların kart bakiyesinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Jorgensen ve Savla (2010) 420 kişi üzerinde yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin finansal tutumları ve davranışları üzerinde hanehalkının etkisinin olduğunu ancak finansal bilgi seviyeleri üzerinde hanehalkının her hangi bir etkisinin olmadığını göstermiştir (Haydari, 2018, s. 45).

Işık (2011) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de ve dünyada finansal erişim seviyesi analiz edilmiştir. Bankacılık sektöründen alınan veriler ışığında yapılan çalışmada; toplam mevduat ve kredi tutarları, gerçek bireylerin krediye erişimi ve mevduatın krediye dönüşüm oranının yükselmekte olduğu ancak kredi ve mevduat hesaplarının bölgeler itibarıyla dağılımına bakıldığında, toplam kredilerin önemli bir kısmının İstanbul ve ülkenin batısında yer alan bölgelerinde kullandırıldığı, birey başına

düşen bireysel kredilerin dağılımında da yine İstanbul ve Batı bölgelerinde yer alan illerde yaşayan bireylerin yer aldığı görülmüştür.

Temizel ve Bayram (2011) öğrencilerin finansal bilgilerini ailelerinden aldığını ifade etmektedir. Finansal gelişmeleri çoğunlukla TV ve internetten takip ettikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Araz (2012) çalışmasında, finansal okuryazarlık ve kredi kartı sorunlarını iki aşamalı analiz ile açıklamaktadır. İlk aşamada, sıralı probit modeli ile kredi kartı kullanıcılarının karşılaştıkları finansal zorlukların nedenleri açıklanmakta ikinci aşamada ise, ikili lojit modeli ile kart temerrütlerinin belirleyici nedenleri açıklanmaktadır. Açıklayıcı değişkenler olarak da finansal okuryazarlık değişkenleri, kart sahiplerinin harcama eğilimleri, beklenmeyen şoklar, sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, dış şokların finansal zorluklarda önemli belirleyiciler olduğu saptanmış ve kişilerin kazandığından fazlasını harcama eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal eğitimle yükseltilmesi durumunda kredi kartı sorunlarının azalacağını göstermektedir.

Rooij vd. (2012) tarafından yapılan bir başka çalışmada, finansal bilgi sahibi olmakla emeklilik planlaması konusunda olumlu yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, finansal bilgisi daha fazla olanların emekliliklerini planlama olasılığının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yorulmaz (2013) tarafından Türkiye'nin genel ekonomik bölgeleri ve illeri için 2004 ve 2010 dönemlerini içeren, finansal ulaşım indeksleri kullanılarak 0 ile 1 rakamları arasındaki ölçütlerle finansal içerme derecesini gösteren bir endeks hesaplanmıştır. Sonuçlar; bölgesel ve il bazında finansal içerme oranları ile söz konusu bölge ve illerin gelişmişlik seviyelerinin doğru orantılı olduğunu ortaya çıkarmıştır. İstanbul gibi gelişmiş bölgeler fazla seviyede finansal içerme oranlarına sahipken, Güney Doğu Anadolu gibi bölgelerin finansal içerme oranları düşük seviyede bulunmuştur.

Özdemir ve diğerleri (2015) tarafından finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla 221 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada; öğrencilerin %58,8'inin finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek, %26'sının finansal okuryazarlık düzeyleri orta ve %6,8'inin finansal okuryazarlık düzeyleri ise düşük olarak belirlenmiştir.

Kılıç ve diğerleri (2015) tarafından finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla 480 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada; ankete katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık genel başarı seviyesi %48,0 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada erkek katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu, internet bankacılığı ve kredi kartı kullanımının finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu, katılımcıların finansal okuryazarlıkla ilgili yüksek seviyede bilgiye sahip oldukları alanın bireysel bankacılık, en az bilgiye sahip oldukları alanın ise yatırım alanı olduğu bulunmuştur.

Geçen son on yılda, dünyanın dört bir yanındaki yetkililer, finansal okuryazarlığın finansal piyasanın istikrarı için temel bir yapı taşı olduğunu düşünmeye başlamışlardır. Finansal piyasaların daha karmaşık bir hal alması ve insanların finansal kararlar için çok fazla risk ve sorumluluk alması sebebiyle finansal okuryazarlık ve finansal tüketiciyi yeterli oranda korumak, sadece finansal piyasaların değil aynı zamanda ekonominin de hızlı ve problemsiz bir şekilde işlemlerini sağlamak için gerekli görülmektedir (Temizel, 2010, s. 15).

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Kayseri ve Sivas İllerinde bulunan bireylerin finansal okuryazarlık durumlarının belirlenmesi ve demografik özelliklerin finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Buna bağlı olarak bireylerin borçlanma ve tasarruf gibi konularda sergilediği davranışların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç neticesinde, Kayseri ve Sivas İllerinde bulunan bireylerin finansal okuryazarlık başlığı altında finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutumları belirlenmektedir.

3.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla daha önce Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireyler üzerinde bu güne kadar herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması, bu çalışmanın önemini ifade etmektedir. Diğer taraftan ise; böyle bir çalışmanın sonuçları Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan bireyler için finansal eğitim konusunda bir programa ihtiyaç olup olmayacağını ortaya koyacaktır. Çalışma bu alandaki akademik çalışmalar yapacak kişilere de yardımcı olacaktır. Bu çalışmadaki

ana hipotez Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan bireylerin Finans bilgileri ölçülerek, finansal okuryazar olduğuna dayalıdır.

3.4.Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırma Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan 15 yaş üstü bireyleri kapsamaktadır. Ancak hem maliyet, hem uzun bir zaman harcanabileceği göz önünde bulundurulduğunda tüm bireylere ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle Kayseri İlinde yaşayan rastgele seçilmiş 404 birey ve Sivas İlinde yaşayan 400 birey olmak üzere toplamda 804 bireye anket uygulanmıştır.

Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar, araştırmaya gerek duyulmadan doğru kabul edilmektedir:

- Araştırmada, anketi cevaplayanların dürüst davranarak doğru, güvenilir cevaplar verdiği ve soruların hipotezleri test edebilecek bir biçimde hazırlandığı varsayılmaktadır.
- Anketten elde edilen sonuçlar sadece Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan insanlara yönelik olarak genellenebilir.
- Araştırmada yararlanılan kaynaklar geçerli, güncel, doğru ve yeterli bilgiler sağlamaktadır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan rastgele seçilmiş toplam 804 birey üzerinde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılarak konuya ilişkin detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.5.1.Anakütle ve Örneklem

Çalışmanın ana kütesini, Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan 15 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. TÜİK'in 2018 yılında yayınlanan "Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus" verilerine göre 31/12/2017 tarihi itibarıyla Kayseri İlinde 15 yaş ve üzeri 520.957'si kadın ve 514.249'u erkek olmak üzere toplamda 1.035.206 birey bulunmaktadır. Sivas

ilinde ise 15 yaş ve üzeri 244.644'ü kadın ve 242.037'si erkek olmak üzere toplamda 486.681 birey bulunmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15/11/2018).

Tablo 1. İllerin 2017 Yılı Sonu Nüfus Verileri

Kayseri				Sivas			
Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam	Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam
Toplam	520.957	514.249	1.035.206	Toplam	244.644	242.037	486.681

Örneklemin oluşturulmasında basit rastsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastsal örnekleme yöntemi ana kütle içindeki her bireyin örnekleme girme şansının eşit olduğu ve ana kütleyle kolaylıkla temsil edebilen örnekleme yöntemidir (Bayram, 2008, s. 325).

İller itibariyle finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla ana kütlenin tamamına ulaşmak maddi ve zaman kısıtlamaları sebebiyle zor olduğu için ana kütleyle niteliksel ve niceliksel açıdan temsil etme kabiliyetine sahip bir örneklem oluşturulmaya çalışılmıştır. Ana kütle büyüklüğünün bilinmesi fakat standart sapmasının bilinmemesi durumunda örneklem büyüklüğünün belirlenebilmesi için kullanılan formül (Yıldız, Akbulut, Bircan, 2002, s.142);

$$n = \left(\frac{N\hat{p}\hat{q}z_{\alpha/2}^2}{(N-1)d^2 + \hat{p}\hat{q}z_{\alpha/2}^2} \right) \quad (1)$$

Formülde; $\hat{p}$ = olayın teorik olarak görülme sıklığı,

$$\hat{q} = (1 - \hat{p}),$$

$$z_{\alpha/2}^2 = z \text{ tablosunda } \alpha/2 \text{ ihtimal düzeyindeki tablo değerinin karesi,}$$

d = ana kütle ile örneklem arasında kabul edilen sapma miktarını ifade etmektedir.

Kayseri ve Sivas İlleri, %95 güvenle ve %5 sapma ile tahminlemek istendiği zaman her iki il için de 384 birimlik bir örneklemin yeterli olacağı formül uygulanarak belirlenmiştir.

3.5.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın temel amacı Kayseri ve Sivas İllerindeki bireylerin temel finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda; Aksoylu ve diğerleri (2017), Cihangir ve Ergin (2015) çalışmalarından ayrıca Aktinson ve Messy (2012) tarafından OECD bünyesinde yapılan çalışmada kullanılan sorulardan ve OECD bünyesinde kurulan INFE (2011) tarafından farklı altyapılara sahip bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini anlamak için geliştirilen ankette yer alan temel düzeyde finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik başlıklardan faydalanılmıştır.

OECD tarafından oluşturulan çekirdek anket; uzman bilgisi gerektirmeyen, sade yapıda ve farklı zorluk derecelerinde çeşitli finansal konuları içermektedir (Aksoylu, Boztosun, Altınışik vd. 2017, s.8). Bu anket katılımcıların bilgi düzeylerini; basit seviyede bölme işlemi, paranın zaman değeri, basit faiz, ödenen faiz, bileşik faiz, risk – getiri ilişkisi, enflasyon etkisi ve finansal çeşitlendirme olmak üzere 8 konu üzerinden değerlendirmektedir.

Bu bilgiler ve ilgili literatür doğrultusunda 4 bölümden oluşan ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğin birinci bölümü demografik özellikleri ölçmekte, ikinci bölümü katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmekte, üçüncü bölümü finansal konular ile ilgili tutumlarını ve dördüncü bölüm finansal konulardaki davranışlarını ölçmektedir. Oluşturulan anket formu ile 100 kişilik bir grup üzerinde ön uygulama yapılmış ve ölçeği oluşturan sorular üzerinde gerekli görülen düzeltmeler yapıldıktan sonra son halini almıştır. Daha sonra hazırlanan ölçek katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmış ve veriler elde edilmiştir.

Anket uygulaması sonucunda, eksik doldurma veya çift işaretleme gibi sebeplerle geçersiz olan anketler dışarıda tutularak Sivas ve Kayseri İllerinden elde edilen 804 geçerli anket üzerinden istatistiksel analizler yapılmıştır.

3.5.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

3.5.3.1. Çalışmanın Hipotezleri

H₁:Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₁: Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₂: Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₃: Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri aylık gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₄: Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₅: Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H₂₁: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₂: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₃: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri aylık gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₄: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₅: Sivas İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₃: Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki farklılık istatistiki açıdan anlamlıdır.

H₄: Bireylerin finansal tutumu demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H₄₁: Katılımcıların finansal tutumu cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H₄₂: Katılımcıların finansal tutumu yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H₄₃: Katılımcıların finansal tutumu eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₄₄: Katılımcıların finansal tutumu aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₄₅: Katılımcıların finansal tutumu mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H₅: Bireylerin finansal davranışı demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H₅₁: Katılımcıların finansal davranışı cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H₅₂: Katılımcıların finansal davranışı yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H₅₃: Katılımcıların finansal davranışı eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₅₄: Katılımcıların finansal davranışı aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₅₅: Katılımcıların finansal davranışı mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H₆: Finansal tutum ile finansal davranış arasında ilişki vardır.

H₇: Finansal tutum ile finansal bilgi arasında ilişki vardır.

H₈: Finansal bilgi ile finansal davranış arasında ilişki vardır.

3.5.3.2. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ankete katılan bireylerin; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyleri, ankette yer alan sorulara verilen cevapların doğru ve yanlış cevap oranları ve genel başarı durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Kayseri İline Ait Demografik Veriler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Meslek	Frekans	Yüzde
Kadın	201	49,75	İşsiz	12	2,97
Erkek	203	50,25	Özel Sektör (Mavi Yakalı)	69	17,08
Toplam	404	100	Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	35	8,67
Yaş Grubu	Frekans	Yüzde	Kamu (Mavi Yakalı)	43	10,64
15-20	16	3,96	Kamu (Beyaz Yakalı)	37	9,16
21-25	39	9,66	Serbest Meslek	76	18,80
26-30	65	16,09	Emekli	13	3,22
31-35	55	13,61	Ev Hanımı	77	19,06
36 ve üzeri	229	56,68	Öğrenci	42	10,40
Toplam	404	100	Toplam	404	100
Gelir Düzeyi (Aylık)	Frekans	Yüzde	Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
1000 ₺ ve Altı	66	16,34	İlk Öğretim	72	17,82
1001 – 2000	138	34,16	Orta Öğretim	84	20,79
2001 – 3000	110	27,23	Lise	96	23,76
3001 – 4000	40	9,90	Önlisans	40	9,90
4001 ve üzeri	50	12,37	Lisans	107	26,49
Toplam	404	100	Lisansüstü	5	1,24
			Toplam	404	100

Kayseri İlinde yapılan anket çalışması kapsamında ankete alınan bireylerin cinsiyet durumları incelendiğinde; %49,75’ini kadın bireyler oluştururken %50,25’ini erkek bireylerin oluşturduğu görülmektedir.

Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin yaşları incelendiğinde %56,68 ile yaşı “36 ve üzeri” olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “15 – 20” yaş grubunda yer alan bireylerin %3,96 katılımı ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin gelir düzeyleri incelendiğinde %34,16 ile aylık geliri “1001 TL - 2000 TL” olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “3001TL-4000TL” aylık gelire sahip olanlar grubunda yer alan bireylerin %9,90 katılımı ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin meslekleri incelendiğinde %19,06 ile “ev hanımı” olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “işsiz” grubunda yer alan bireylerin %2,97 ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Kayseri ilinde Ankete katılan bireylerin eğitim düzeyleri incelendiğinde %26,49 ile “lisans” mezunu olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “Lisansüstü” eğitim düzeyine sahip olanlar grubunda yer alan bireylerin %1,24 ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sivas İline Ait Demografik Veriler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Meslek	Frekans	Yüzde
Kadın	202	50,5	İşsiz	25	6,3
Erkek	198	49,5	Özel Sektör (Mavi Yakalı)	30	7,5
Toplam	400	100	Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	47	11,8
Yaş Grubu	Frekans	Yüzde	Kamu (Mavi Yakalı)	25	6,3
15-20	103	25,8	Kamu (Beyaz Yakalı)	60	15,0
21-25	133	33,3	Serbest Meslek	37	9,3
26-30	49	12,3	Emekli	14	3,5
31-35	34	8,5	Ev Hanımı	22	5,5
36 ve üzeri	81	20,3	Öğrenci	140	35,0
Toplam	400	100	Toplam	400	100
Gelir Düzeyi (Aylık)	Frekans	Yüzde	Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
1000□ ve Altı	147	36,8	İlk Öğretim	11	2,8
1001 – 2000	80	20,0	Orta Öğretim	18	4,5
2001 – 3000	76	19,0	Lise	123	30,8
3001 – 4000	41	10,3	Önlisans	30	7,5
4001 ve üzeri	56	14,0	Lisans	188	47,0
Toplam	400	100	Lisansüstü	30	7,5
			Toplam	400	100

Sivas İlinde yapılan anket çalışması kapsamında ankete alınan bireylerin cinsiyet durumları incelendiğinde; %50,5’ini kadın bireyler oluştururken %49,5’ini erkek bireylerin oluşturduğu görülmektedir.

Sivas İlinde ankete katılan bireylerin yaşları incelendiğinde %33,3 ile yaşları “21 – 25” olanlar önde gelmekte olup; “31-35” yaş grubunda yer alan bireylerin %8,5’lik katılımı en küçük kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Sivas İlinde ankete katılan bireylerin gelir düzeyleri incelendiğinde ise; bireylerin %36,8’inin gelirinin “1000 TL ve altı” olduğu; “3001 TL - 4000 TL” aylık gelire sahip olanlar grubunda yer alan bireylerin %10,3 katılımı en küçük kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Sivas ilinde ankete katılan bireylerin meslekleri incelendiğinde %35 ile “öğrenci” olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “emekli” grubunda yer alan bireylerin %3,5’lik katılımı ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Sivas ilinde ankete katılan bireylerin eğitim düzeyleri incelendiğinde %47 ile “lisans” mezunu olan bireylerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, “ilköğretim” eğitim düzeyine sahip olanlar grubunda yer alan bireylerin %1,24’lük katılımı ile en küçük kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4. Kayseri İline Ait Finansal Okuryazarlıkla İlgili Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım

Sorular (Konular)	Doğru Cevap Verenler		Yanlış Cevap Verenler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Basit Bölme	354	87,62	50	12,38
Paranın Zaman Değeri	350	86,63	54	13,37
Ödenen Faiz	393	97,27	11	2,73
Basit Faiz	345	85,39	59	14,61
Bileşik Faiz	259	64,10	145	35,90
Risk – Getiri İlişkisi	176	43,56	228	56,44
Enflasyon	336	83,16	68	16,84
Finansal Çeşitlendirme	78	19,30	326	80,70

Bu bölümde Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan çoktan seçmeli sorulara verilen yanıtlara ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Tablo 4 Kayseri İline uygulanan anketin finansal okuryazarlığın bilgi boyutunu ölçen soruların konu başlıklarına göre yanıtlarının dağılımına ilişkin frekans analizi sonuçlarını içermektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin tamamı finansal okuryazarlık bilgi sorularının tümünü yanıtlamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin finansal okuryazarlık bilgi sorularına verdikleri yanıtlar incelendiğinde en yüksek oranla doğru yanıtlanan sorunun “Ödenen Faiz” ile ilgili soru olduğu, en düşük oranla doğru yanıtlanan sorunun ise “Finansal Çeşitlendirme” ile ilgili soru olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Sivas İline Ait Finansal Okuryazarlıkla İlgili Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım

Sorular (Konular)	Doğru Cevap Verenler		Yanlış Cevap Verenler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Basit Bölme	334	83,50	66	16,50
Paranın Zaman Değeri	250	62,50	150	37,50
Ödenen Faiz	368	92	32	8
Basit Faiz	213	53,25	187	46,75
Bileşik Faiz	199	49,75	201	50,25
Risk – Getiri İlişkisi	143	35,75	257	64,25
Enflasyon	252	63	148	37
Finansal Çeşitlendirme	101	25,25	299	74,75

Bu bölümde Sivas ilinde ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan çoktan seçmeli sorulara verilen yanıtlara ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Tablo 5 Sivas iline uygulanan anketin finansal okuryazarlığın bilgi boyutunu ölçen soruların konu başlıklarına göre yanıtlarının dağılımına ilişkin frekans analizi sonuçlarını içermektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin tamamı finansal okuryazarlık bilgi sorularının tümünü yanıtlamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin finansal okuryazarlık bilgi sorularına verdikleri yanıtlar incelendiğinde en yüksek oranla doğru yanıtlanan sorunun “Basit Bölme” ile ilgili soru olduğu, en düşük oranla doğru yanıtlanan sorunun ise “Finansal Çeşitlendirme” ile ilgili soru olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Kayseri İline Ait Finansal Okuryazarlık Genel Başarı Durumu

Finansal Okuryazarlık Başarı Durumu	Frekans	Yüzde
Başarısız	126	31,20
Başarılı	278	68,80
Toplam	404	100

Bu bölümde Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan çoktan seçmeli sorulara verdikleri yanıtlar sonucunda genel başarı durumları yer almaktadır. Tablo 6’da Kayseri İline uygulanan 8 sorudan oluşan finansal okuryazarlık sorularının 5 soru veya daha fazlasına doğru cevap verenler “Başarılı”, 4 soru veya daha azına doğru cevap verenler ise “Başarısız” sayılmıştır. Bu durum incelendiğinde; Kayseri İlinde ankete katılan bireylerin %68,80’lik kısmı “Başarılı” grubunda yer almaktadır.

Tablo 7. Sivas İline Ait Finansal Okuryazarlık Genel Başarı Durumu

Finansal Okuryazarlık Başarı Durumu	Frekans	Yüzde
Başarısız	177	44,25
Başarılı	223	55,75
Toplam	400	100

Bu bölümde Sivas İlinde ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan çoktan seçmeli sorulara verdikleri yanıtlar sonucunda genel başarı durumları yer almaktadır. Tablo 7’de Sivas İline uygulanan 8 sorudan oluşan finansal okuryazarlık sorularının 5 soru veya daha fazlasına doğru cevap verenler “Başarılı”, 4 soru veya daha azına doğru cevap verenler ise “Başarısız” sayılmıştır. Bu durum incelendiğinde; Sivas İlinde ankete katılan bireylerin %55,75’lik kısmı “Başarılı” grubunda yer almaktadır.

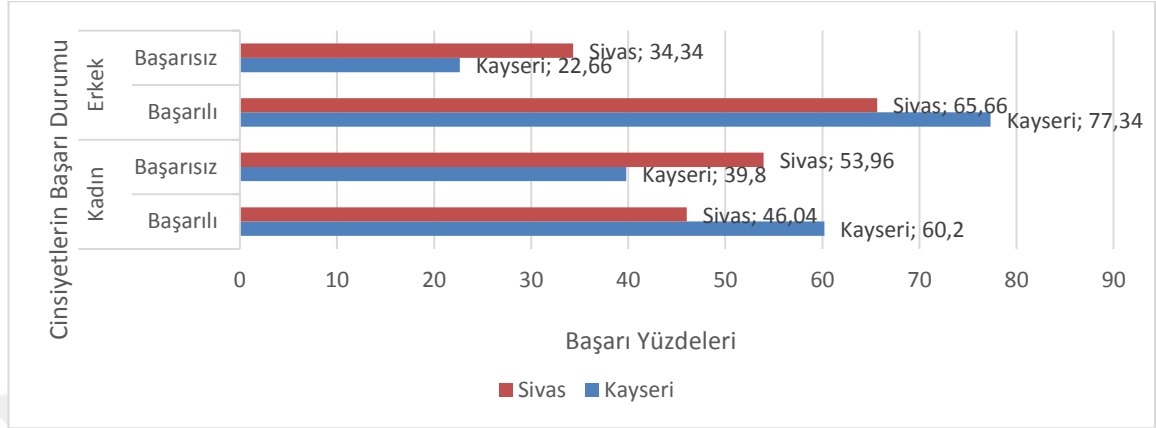
Tablo 8. Kadınların ve Erkeklerin Başarı Oranları

Cinsiyet	Kayseri				Kayseri Toplam	Sivas				Sivas Toplam
	Başarılı		Başarısız			Başarılı		Başarısız		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Kadın	121	60,20	80	39,80	201	93	46,04	109	53,96	202
Erkek	157	77,34	46	22,66	203	130	65,66	68	34,34	198
Toplam	278	68,81	126	31,19	404	223	55,75	177	44,25	400

Kayseri İlinde 201 kadın katılımcının 121’inin yani %60,20’sinin anket sorularına verdikleri cevaplara göre başarılı olan grupta olduğu görülmektedir. Sivas İlinde ise 202 kadın katılımcıdan 93’ünün yani %46,04’ünün anket sorularına verdikleri cevaplara göre başarılı grupta olduğu görülmektedir. Erkek katılımcılarda ise Kayseri İlinde 203 katılımcıdan 157’sinin yani %77,34’ünün başarılı grupta olduğu, Sivas İlinde ise 198 katılımcıdan 130’unun yani %65,66’sının başarılı grupta olduğu görülmektedir.

Başarısız grup incelendiği zaman; ise Kayseri İlindeki kadın katılımcıların %39,80 başarısız olurken bu oran Sivas İlinde %53,96 olarak gözlemlenmiştir. Kayseri İlinde erkek katılımcıların %22,66’sı başarısız olurken bu oran Sivas İlinde %34,34 olarak gözlemlenmiştir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre başarı durumları Tablo 8’de görülmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 1’de iller arasındaki cinsiyete göre başarılı durumları ayrıntılı olarak görülmektedir.

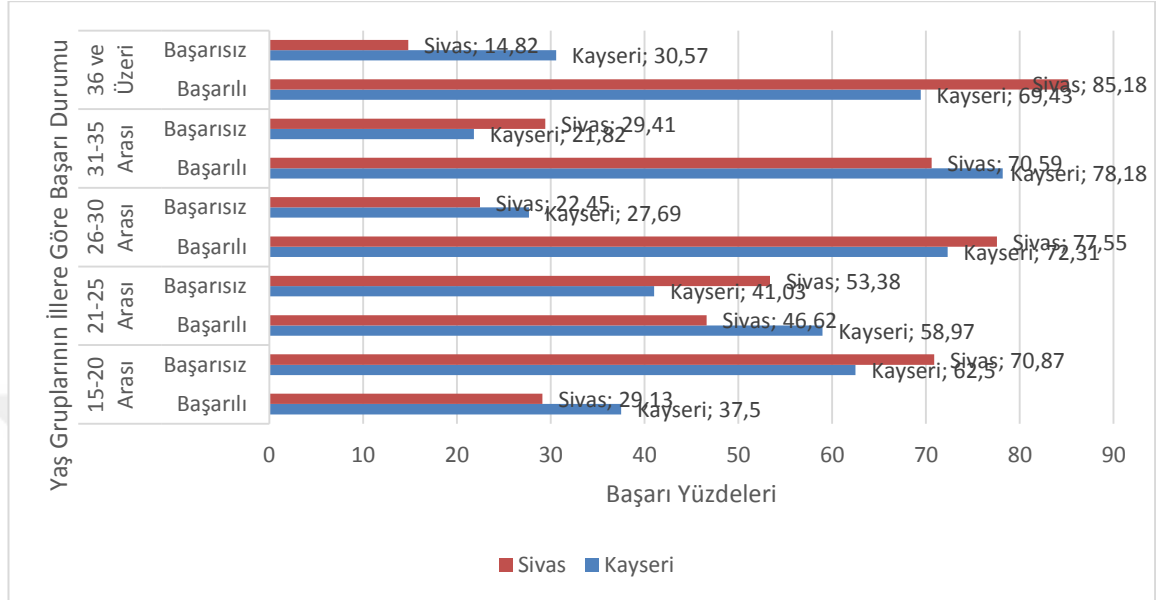
Grafik 1. Kadınların ve Erkeklerin Başarı Oranları

Tablo 9. Yaş Gruplarının Başarı Oranları

Yaş Grubu	Kayseri				Kayseri Toplam	Sivas				Sivas Toplam
	Başarılı		Başarısız			Başarılı		Başarısız		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
15-20	6	37,5	10	62,5	16	30	29,13	73	70,87	103
21-25	23	58,97	16	41,03	39	62	46,62	71	53,38	133
26-30	47	72,31	18	27,69	65	38	77,55	11	22,45	49
31-35	43	78,18	12	21,82	55	24	70,59	10	29,41	34
36 üzeri	159	69,43	70	30,57	229	69	85,18	12	14,82	81
Toplam	278	68,81	126	31,19	404	223	55,75	177	44,25	400

Bütün yaş gruplarının başarı oranları incelendiğinde, Kayseri İlinde başarı oranı en yüksek grup %78,18 ile “31-35” yaş arası grup olurken, başarı oranı en düşük grup ise %37,5 ile “15-20” yaş arası grup olmuştur. Sivas İlının başarı oranları incelendiğinde başarı oranı en yüksek grup %85,18 ile “36 ve üzeri” yaş grubu olurken, başarı oranı en düşük grup ise %29,13 ile “15-20” yaş arası grubu olmuştur. Katılımcıların yaş gruplarına göre başarı durumları Tablo 9’da görülmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 2’de iller arasındaki yaş gruplarına göre başarı durumları ayrıntılı olarak görülmektedir.

Grafik 2. Yaş Gruplarının Başarı Oranları

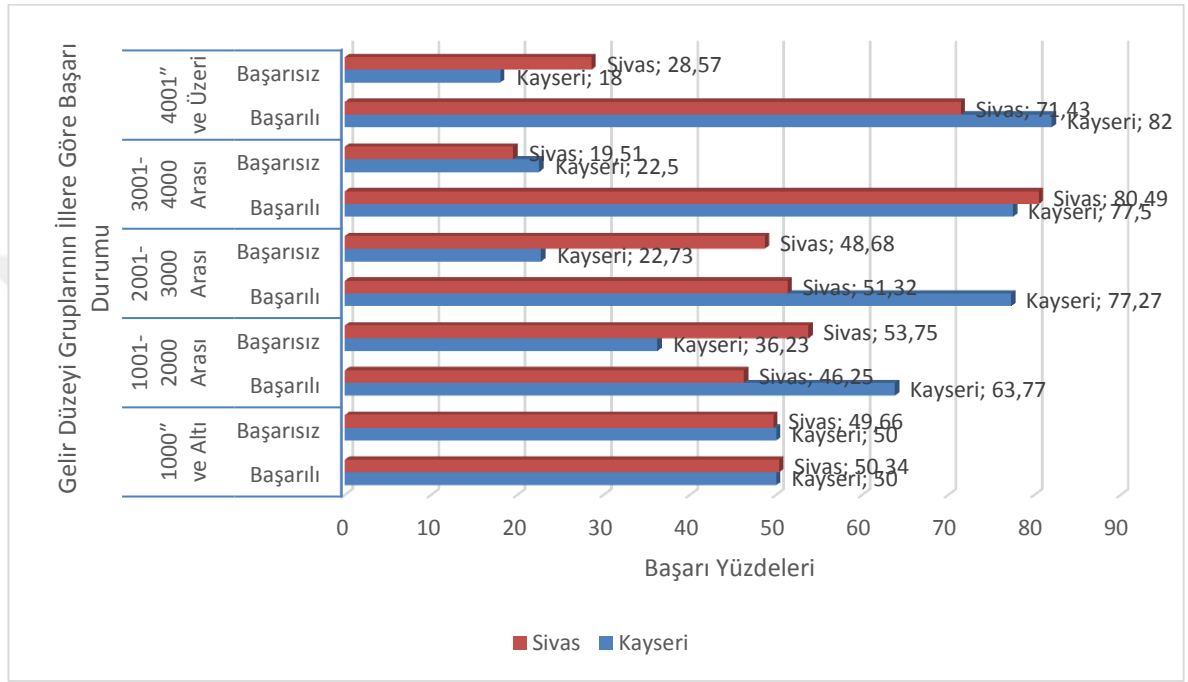
Tablo 10. Gelir Düzeyi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

Gelir Düzeyi	Kayseri				Kayseri Toplam	Sivas				Sivas Toplam
	Başarılı		Başarısız			Başarılı		Başarısız		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
1000□ ve Altı	33	50,0	33	50,0	66	74	50,34	73	49,66	147
1001 – 2000	88	63,77	50	36,23	138	37	46,25	43	53,75	80
2001 – 3000	85	77,27	25	22,73	110	39	51,32	37	48,68	76
3001 – 4000	31	77,5	9	22,5	40	33	80,49	8	19,51	41
4001 ve Üzeri	41	82,0	9	18,0	50	40	71,43	16	28,57	56
Toplam	317	68,81	87	31,19	404	223	55,75	177	44,25	400

Ankete katılan bireylerin gelir düzeyindeki başarı oranları incelendiğinde, Kayseri İlinde başarı oranı en yüksek grup %82 başarıya sahip “4001 TL ve üzeri” gelire sahip bireyler olurken, başarı oranı en düşük grup ise %50 ile “1000 TL ve altı” gelire sahip olan bireyler grubu olmuştur. Sivas ilinin başarı oranları incelendiğinde başarı oranı en yüksek grup %80,49 ile “3001 TL - 4000 TL” gelire sahip bireyler olurken, başarı oranı

en düşük grup ise %46,25 ile “1001TL-2000TL” gelire sahip bireyler grubu olmuştur. Katılımcıların gelir düzeyine göre başarı durumları Tablo 10’da görülmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 3’te iller arasındaki gelir düzeyleri bakımından başarı durumları ayrıntılı olarak görülmektedir.

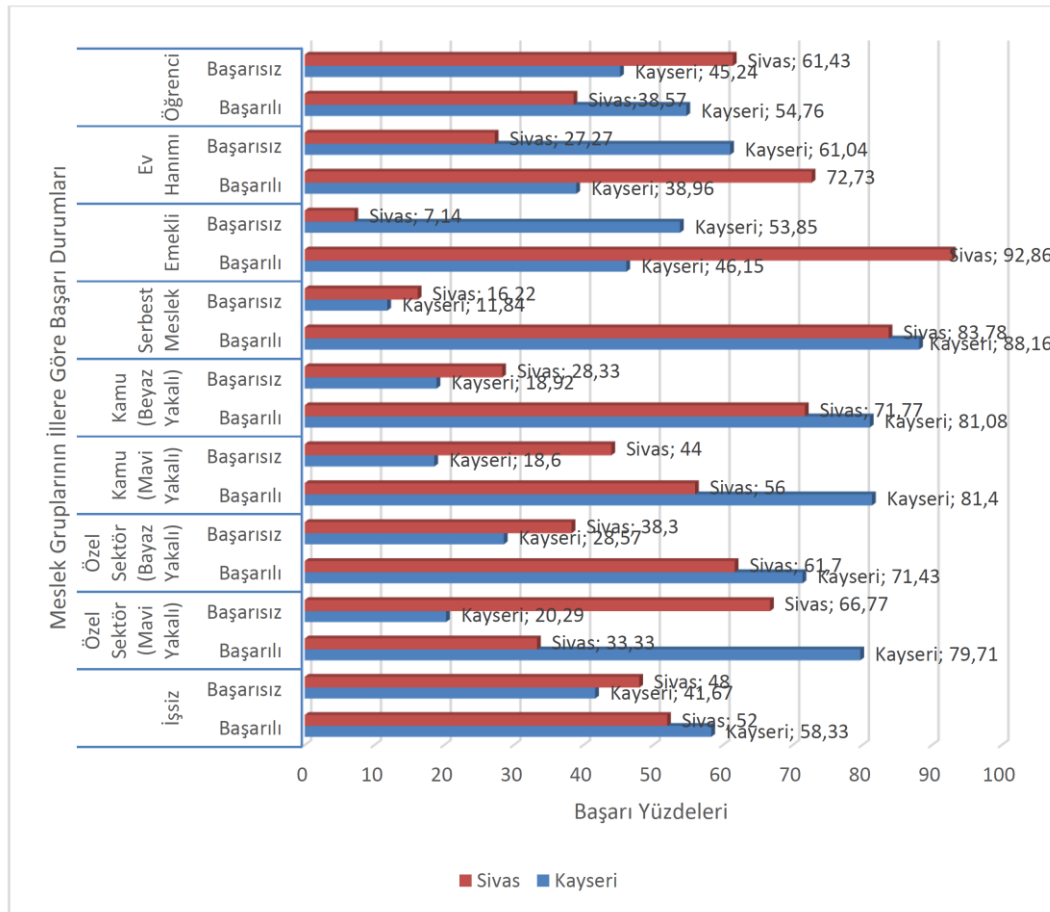
Grafik 3. Gelir Düzeyi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

Tablo 11. Meslek Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

Meslek	Kayseri				Kayseri Toplam	Sivas				Sivas Toplam
	Başarılı		Başarısız			Başarılı		Başarısız		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
İşsiz	7	58,33	5	41,67	12	13	52,0	12	48,0	25
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	55	79,71	14	20,29	69	10	33,33	20	66,67	30
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	25	71,43	10	28,57	35	29	61,70	18	38,30	47
Kamu (Mavi Yakalı)	35	81,40	8	18,60	43	14	56,0	11	44,0	25
Kamu (Beyaz Yakalı)	30	81,08	7	18,92	37	43	71,67	17	28,33	60
Serbest Meslek	67	88,16	9	11,84	76	31	83,78	6	16,22	37
Emekli	6	46,15	7	53,85	13	13	92,86	1	7,14	14
Ev Hanımı	30	38,96	47	61,04	77	16	72,73	6	27,27	22
Öğrenci	23	54,76	19	45,24	42	54	38,57	86	61,43	140
Toplam	278	68,81	126	31,19	404	223	55,75	177	44,25	400

Ankete katılan bireylerin mesleklerine göre başarı oranları incelendiğinde, Kayseri İlinde başarı oranı en yüksek grup %88,16'lık başarıya sahip “Serbest Meslek” grubunda yer alan bireyler olurken, başarı oranı en düşük grup ise %38,96 ile “Ev Hanımı” grubunu oluşturan bireyler olmuştur. Sivas İlının başarı oranları incelendiğinde başarı oranı en yüksek grup %92,86 ile “Emekli” grubunda yer alan bireyler olurken, başarı oranı en düşük grup ise %33,33 ile “Özel Sektör (Mavi Yakalı)” grubunda yer alan bireyler olmuştur. Katılımcıların mesleklerine göre başarı durumları Tablo 11’de görülmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 4’te iller arasındaki meslek gruplarına göre başarı durumları ayrıntılı olarak görülmektedir.

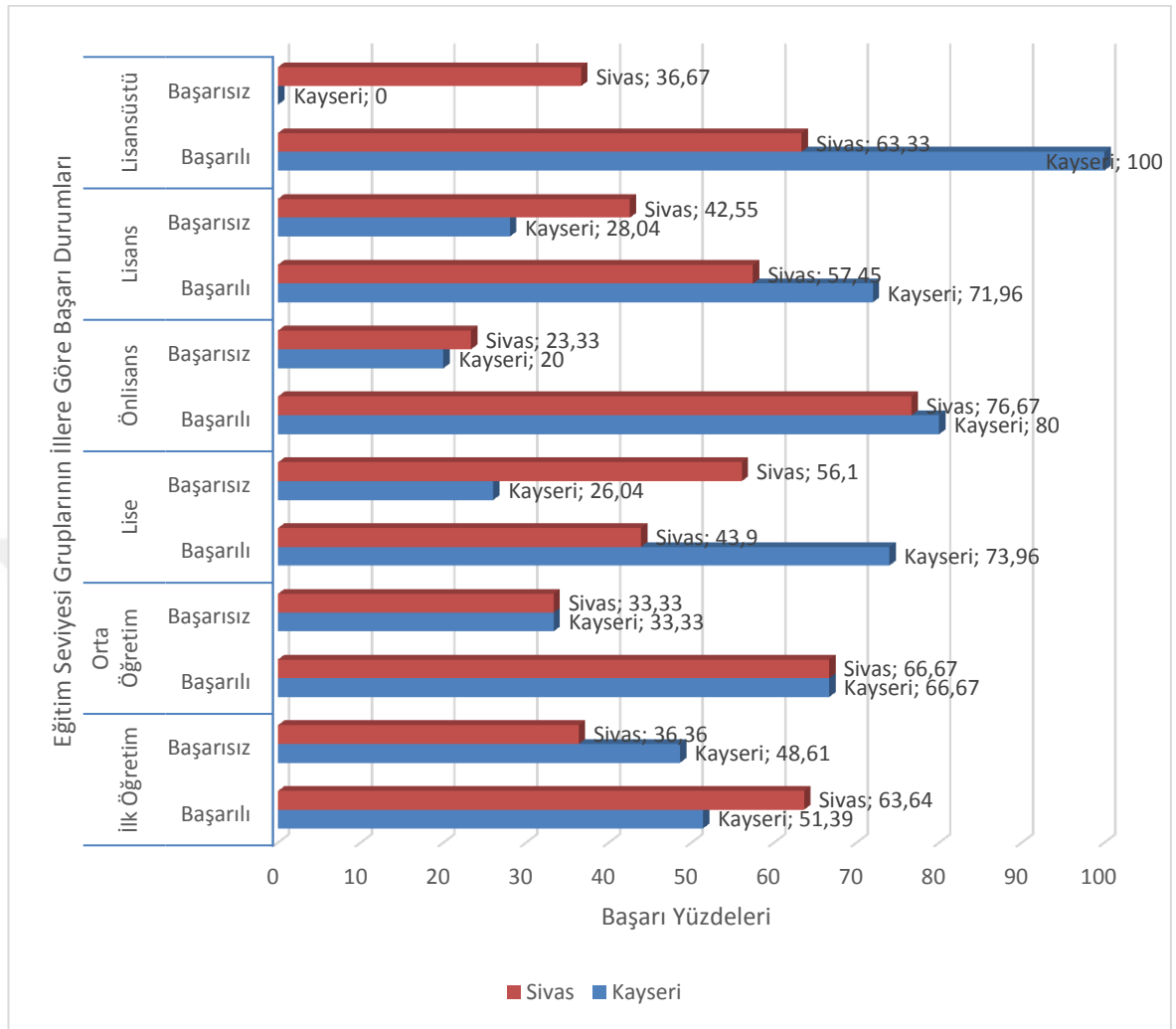
Grafik 4. Meslek Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

Tablo 12. Eğitim Seviyesi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

Eğitim Durumu	Kayseri				Kayseri Toplam	Sivas				Sivas Toplam
	Başarılı		Başarısız			Başarılı		Başarısız		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
İlk Öğretim	37	51,39	35	48,61	72	7	63,64	4	36,36	11
Orta Öğretim	56	66,67	28	33,33	84	12	66,67	6	33,33	18
Lise	71	73,96	25	26,04	96	54	43,90	69	56,10	123
Önlisans	32	80,0	8	20,0	40	23	76,67	7	23,33	30
Lisans	77	71,96	30	28,04	107	108	57,45	80	42,55	188
Lisans üstü	5	100	0	---	5	19	63,33	11	36,67	30
Toplam	278	68,81	126	31,19	404	223	55,75	177	44,25	400

Ankete katılan bireylerin eğitim durumuna göre başarı oranları incelendiğinde, Kayseri İlinde başarı oranı en yüksek grup %100 başarıya sahip “Lisans üstü” grubunda yer alan bireyler olurken, başarı oranı en düşük grup ise %51,39 ile “İlk Öğretim” eğitimi almış bireyler grubu olmuştur. Sivas İlının başarı oranları incelendiğinde başarı oranı en yüksek grup %76,67 ile “Önlisans” grubunda yer alan bireyler olurken, başarı oranı en düşük grup ise %43,90 ile “Lise” grubunda yer alan bireyler olmuştur. Katılımcıların eğitim seviyelerine göre başarı durumları Tablo 12’de görülmektedir.

Aşağıda yer alan Grafik 5’te iller arasındaki eğitim seviyesine göre başarı durumları ayrıntılı olarak görülmektedir.

Grafik 5. Eğitim Seviyesi Gruplarının İllere Göre Başarı Durumları

3.6. Kayseri ve Sivas İlleri'nde Yaşayan Bireylerin Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin İncelenmesi

3.6.1. Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi

Bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik özellikleri arasında herhangi bir ilişkinin var olup olmadığını araştırmak amacıyla “Ki-Kare Bağımsızlık” testinden faydalanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için oluşturulan hipotezlerin test edilebilmesi amacıyla kullanılacak ki-kare değeri aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır:

$$\chi^2 = \sum \frac{(g_{ij} - b_{ij})^2}{b_{ij}} \quad (2)$$

Burada;

g_{ij} : i'inci satır ve j'inci sütundaki gözlenen değeri,

b_{ij} : i'inci satır ve j'inci sütundaki beklenen değeri.

Beklenen değer b_{ij} ise aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır:

$$b_{ij} = \frac{g_{ij}x_{ij}}{T} \quad (3)$$

Burada;

r_i : i'nci satırın toplamı,

c_j : j'inci satırın toplamı,

T: genel toplam.

Elde edilen verilere IBM SPSS Statistics paket programı yardımıyla Ki-Kare Analizi uygulanmıştır.

Kayseri İline ait analiz sonuçları Tablo 13'de görülmektedir.

Tablo 13. Kayseri İlinin Finansal Okuryazarlık Başarı Seviyeleri ile Demografik Özelliklerine İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları

Demografik Değişkenler	Başarılı		Başarısız		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			Φ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	144	71,64	57	28,36	11,023	,001	,165	,001
Erkek	173	85,22	30	14,78				
Yaş Grubu								
15-20	6	37,5	10	62,5	11,729	,019	,170	,019
21-25	23	58,97	16	41,03				
26-30	47	72,31	18	27,69				
31-35	43	78,18	12	21,82				
36 üzeri	159	69,43	70	30,57				
Gelir Düzeyi								
1000□ ve Altı	33	50,0	33	50,0	21,647	,000	,231	,000
1001 – 2000	88	63,77	50	36,23				
2001 – 3000	85	77,27	25	22,73				
3001 – 4000	31	77,50	9	22,50				
4001 ve Üzeri	41	82,0	9	18,0				
Meslek								
İşsiz	7	58,33	5	41,67	62,510	,000	,393	,000
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	55	79,71	14	20,29				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	25	71,43	10	28,57				
Kamu (Mavi Yakalı)	35	81,40	8	18,60				
Kamu (Beyaz Yakalı)	30	81,08	7	18,92				
Serbest Meslek	67	88,16	9	11,84				
Emekli	6	46,15	7	53,85				
Ev Hanımı	30	38,96	47	61,04				
Öğrenci	23	54,76	19	43,24				
Eğitim Durumu								
İlk Öğretim	37	51,39	35	48,61	14,894	,005	,192	,005
Orta Öğretim	56	66,67	28	33,33				
Lise	71	73,96	25	26,04				
Önlisans	32	80,0	8	20,0				
Lisans	82	73,21	30	26,79				

Lisansüstü eğitim seviyesinde yeterli sayıda birey olmadığı için lisans ve lisansüstü eğitim seviyeleri birleştirilmiştir. Tablo 13 incelendiğinde gözleneceği üzere; ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık durumları ile cinsiyet ($p=0,001<\alpha=0,05$), yaş grubu ($p=0,028<\alpha=0,05$), gelir düzeyi ($p=0,000<\alpha=0,05$), meslek ($p=0,000<\alpha=0,05$) ve eğitim durumu ($p=0,000<\alpha=0,05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu durumda; H_{11} , H_{12} , H_{13} , H_{14} ve H_{15} hipotezleri $\alpha=0,05$ için kabul edilmiştir. Yani Kayseri İlinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık başarı durumları ile demografik özelliklerinin tamamı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sivas İline ait analiz sonuçları Tablo 14’te görülmektedir.

Tablo 14. Sivas İlının Finansal Okuryazarlık Başarı Seviyeleri ile Demografik Özelliklerine İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları

Demografik Değişkenler	Başarılı		Başarısız		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			ϕ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	93	46,04	109	53,96	15,598	,000	,197	,000
Erkek	130	65,66	68	34,34				
Yaş Grubu								
15-20	30	29,13	73	70,87	75,016	,000	,433	,000
21-25	62	46,62	71	53,38				
26-30	38	77,55	11	22,45				
31-35	27	72,97	10	27,03				
36 üzeri	69	85,19	12	14,81				
Gelir Düzeyi								
1000□ ve Altı	74	50,34	73	49,66	21,027	,000	,229	,000
1001 – 2000	37	46,25	43	53,75				
2001 – 3000	39	51,32	37	48,68				
3001 – 4000	33	80,49	8	19,51				
4001 ve Üzeri	40	71,43	16	28,57				
Meslek								
İşsiz	12	48,0	13	52,0	52,010	,000	,361	,000
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	20	66,67	10	33,33				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	18	38,30	29	67,70				
Kamu (Mavi Yakalı)	11	44,0	14	56,0				
Kamu (Beyaz Yakalı)	17	28,33	43	71,67				
Serbest Meslek	6	16,22	31	83,78				
Emekli	1	7,14	13	92,86				
Ev Hanımı	6	27,27	16	72,73				
Öğrenci	86	61,43	54	38,57				
Eğitim Durumu								
İlk Öğretim	7	63,64	4	36,36	14,385	,013	,190	,013
Orta Öğretim	12	66,67	6	33,33				
Lise	54	43,90	69	56,10				
Önlisans	23	76,67	7	23,33				
Lisans	108	57,45	80	42,55				
Lisans üstü	19	63,33	11	36,67				

Tablo 14 incelendiğinde gözleneceği üzere; ankete katılan bireylerin finansal okuryazarlık durumları ile cinsiyet ($p=0,000<\alpha=005$), yaş grubu ($p=0,000<\alpha=005$), gelir düzeyi ($p=0,000<\alpha=005$), meslek ($p=0,000<\alpha=005$) ve eğitim durumu ($p=0,013<\alpha=005$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu durumda; H_{21} , H_{22} , H_{23} , H_{24} ve H_{25} hipotezleri $\alpha=0,05$ için kabul edilmiştir. Yani Sivas İlinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık başarı durumları ile demografik özelliklerinin tamamı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.6.2. Kayseri ve Sivas İlleri Arasındaki Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın bu kısmında Kayseri ve Sivas İllerindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında istatistiki açıdan önemli bir farklılık olup olmadığı araştırılacaktır. Bunun için öncelikle; bu kararı vermek için kullanacağımız istatistiksel yöntemin parametrik veya non-parametrik olacağına karar vermemiz gerekmektedir. Parametrik yöntemleri kullanabilmek için bazı varsayımların karşılanması gerekmektedir. Bu varsayımlar (Kalaycı, 2014, s.73);

- 1- Veriler aralıklı ya da oransal olmalıdır,
- 2- Veriler normal dağılıma uymalıdır (basıklık ve çarpıklık değerleri -1 ve +1 arasında olmalıdır),
- 3- Grup varyansları eşit olmalıdır.

Bu varsayımların karşılanıp karşılanmaması ve grupların durumuna göre hangi istatistiksel yöntemlerin kullanılacağı Tablo 15'te görülmektedir (Kalaycı, 2014, s.74);

Tablo 15. Parametrik Hipotezlerde Uygulanması Gereken Testler

Grup Sayısı	Grupların Durumu	Varsayımlar	Kullanılacak Test
2	Bağımsız	Her 3'ü de karşılanıyorsa	Bağımsız t-testi
2	Bağımsız	3 varsayımdan en az 1'i ihlal edilmişse	Mann-Whitney U testi (Non-parametrik)
2	Bağımlı	En az 1. ve 2. varsayımlar karşılanıyorsa	Bağımlı t-testi
2	Bağımlı	1. yada 2. varsayım ihlal edilmişse	Wilcoxon testi (Non-parametrik)
2	Bağımsız	Nominal veri kullanılıyorsa	Ki-kare testi
3 ve üzeri	Bağımsız	Her 3'ü de karşılanıyorsa	ANOVA testi
3 ve üzeri	Bağımsız	3 varsayımdan en az 1'i ihlal edilmişse	Kruskal-Wallis testi (Non-parametrik)

Öncelikle parametrik yöntemlerin varsayımlarından verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını Kalaycı (2014)'da ifade edilen verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakarak kontrol ettik. Sonuçlar Tablo 16'da görülmektedir.

Tablo 16. Çarpıklık ve Basıklık Sonuçları

	Çarpıklık	Basıklık
Kayseri	-1,390	-,068
Sivas	-,232	-1,956

Tablo 16'daki bilgiler ışığında verilerin normal dağılmadığına karar verilmiştir. Daha sonra; bağımsız iki grup olan Kayseri ve Sivas İllerine ait verilerin varyanslarının eşit olup olmadığı kontrol edilmelidir. Varyansların eşitliğini kontrol etmek için Levene's testinden faydalanılır (Bayram, 2013, s.95).

Varyansların eşitliğini test etmek için aşağıdaki hipotezler kurulmuştur;

$$H_0: \sigma_1^2 = \sigma_2^2$$

$$H_1: \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$$

Burada σ_1^2 Kayseri İline ait verilerin varyansını, σ_2^2 ise Sivas İline ait verilerin varyansını ifade etmektedir. Levene's testine ait sonuçlar Tablo 17'de görülmektedir.

Tablo 17. Levene's Testi Sonuçları

Levene's Testi	
F	Sigma
166,235	,000

Levene's testi sonucunda elde edilen Sigma değeri 0,05'ten az olduğu için ($p < 0,05$) H_0 red edilir ve H_1 kabul edilir. Yani Kayseri ve Sivas İlleri'ne ait verilerin varyanslarının homojen olmadığına 0,05 önem seviyesinde karar verilir.

Levene's testi sonucunda parametrik istatistiksel yöntemlerin 3 varsayımından birisi karşılanmadığı için Tablo 15'teki bilgiler ışığında non-parametrik test olan Mann-Whitney U testinin kullanılmasına karar verilmiştir. Mann-Whitney U testi iki anakütlenin benzer dağılıma sahip olup olmadığını karşılaştırmak için kullanılır. Parametrik testlerde yer alan t-testinin non-parametrik karşılığı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Carter, 1997, p. 206).

Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 18'de görülmektedir.

H_0 : Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında istatistiki açıdan önemli bir farklılık yoktur. ($\mu_k = \mu_s$)

H_1 : Kayseri ve Sivas İllerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında istatistiki açıdan önemli bir farklılık vardır. ($\mu_k \neq \mu_s$)

Tablo 18. Mann-Whitney U Testi sonuçları

İl	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
Kayseri	404	471,88	190.638
Sivas	400	332,43	132.972
z	-8,641		
p	,000		

Hesaplanan olasılık değeri 0,05’den büyük olmadığı için ($p < 0,05$) H_0 reddedilerek H_1 kabul edilmiştir. Yani Kayseri ve Sivas İllerindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki farklılık istatistiki açıdan önemlidir. Sıra ortalama değerlerine bakıldığı zaman Kayseri İlindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin Sivas İlindeki bireylere göre daha yüksek olduğu da görülmektedir.

3.6.3. Kayseri ve Sivas İlleri’nde Yaşayan Bireylerin Finansal Tutum Ve Davranışlarının İncelenmesi

3.6.3.1. Finansal Tutuma İlişkin Bulgular

Finansal tutum ile ilgili; “Paramı harcamayı, gelecek için birikim yapmaya tercih ederim.”, “Bugün için yaşarım ve yarın için endişelenmem.” ve “Para harcamak içindir.” önermeleri bireylerin gelecek ile ilgili planlamalarını ve tercihlerini ölçümlemektedir. Bu üç soruya “1: Kesinlikle Katılmıyorum” – “5: Kesinlikle Katılıyorum” Likert ölçeğinde verilen ortalama cevaplar, finansal tutum göstergesini oluşturmuştur. Bu önermelerden üç ve altında puan alan bireyler “olumlu” grubunda değerlendirilmiştir (Alkaya ve Yağlı, 2015, s. 594).

Tablo 19. İllerin Finansal Tutum Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Finansal Tutum Durumu	İLLER			
	Kayseri		Sivas	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Olumlu	250	61,88	231	57,75
Olumsuz	154	38,12	169	42,25
Toplam	404	100	400	100

Yukardaki Tablo 19 incelendiğinde Kayseri’de yaşayan bireylerin %61,88’inin olumlu bir finansal tutum sergiledikleri görülürken, Sivas İlinde yaşayan bireylerin de %57,75 olumlu finansal tutum sergiledikleri görülmüştür. Buna göre bireylerin büyük bir kısmının, finansal konulardaki gelecek ile ilgili düşüncelerinin ve tasarruflarıyla ilgili finansal tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür.

Bireylerin finansal tutumlarını demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla oluşturulan H₄ hipotezini sınamak için yapılan ki-kare testi sonuçları Tablo 20 ve Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 20. Kayseri İlının Finansal Tutum ve Demografik Özelliklere Ait Ki-Kare Analiz Sonuçları

Demografik Değişkenler	Olumlu		Olumsuz		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			ϕ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	129	64,18	72	35,82	,895	,344	,047	,344
Erkek	121	59,61	82	40,39				
Yaş Grubu								
15-20	7	43,75	9	56,25	14,554	,006	,190	,006
21-25	25	64,10	14	35,90				
26-30	49	75,38	16	24,62				
31-35	41	74,55	14	25,45				
36 üzeri	14	12,17	101	87,83				
Gelir Düzeyi								
1000 ₺ ve Altı	48	72,73	18	27,27	7,746	,101	,138	,101
1001 – 2000	86	62,32	52	37,68				
2001 – 3000	69	62,73	41	37,27				
3001 – 4000	23	57,50	17	42,50				
4001 ve Üzeri	24	48,0	26	52,0				
Meslek								
İşsiz	8	66,67	4	33,33	24,598	,002	,247	,002
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	37	53,62	32	46,38				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	29	82,86	6	17,14				
Kamu (Mavi Yakalı)	31	72,09	12	27,91				
Kamu (Beyaz Yakalı)	19	51,35	18	48,65				
Serbest Meslek	35	46,05	41	53,95				
Emekli	7	53,85	6	46,15				
Ev Hanımı	55	71,43	22	28,57				
Öğrenci	29	69,05	13	30,95				
Eğitim Durumu								
İlk Öğretim	34	47,22	38	52,78	10,447	,033	,161	,033
Orta Öğretim	50	59,52	34	40,48				
Lise	61	63,54	35	36,46				
Önlisans	29	72,50	11	27,50				
Lisans	76	67,86	36	32,14				

Kayseri İlnde yapılan çalışmada “lisansüstü” eğitim görmüş çalışmaya katılan birey sayısı (5 kişi) yetersiz olduğu için lisansüstü eğitimi almış bireyler “Lisans” eğitimi alan bireylerle birleştirilmiştir. Tablo 20 incelendiğinde; Kayseri İlnde ankete katılan bireylerin finansal tutumlarının sırasıyla cinsiyet, gelir düzeyi, meslek ve eğitim durumlarına göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ki-kare analiz sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyeti ve finansal tutumları arasında ($p = 0,344 > \alpha = 0,05$), gelir düzeyleri ve finansal tutumları arasında ($p = 0,101 > \alpha = 0,05$) anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Finansal tutum katılımcıların yaş grupları açısından incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=0,006 < \alpha = 0,05$). Finansal tutum ile yaş grupları arasında %19'luk anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 20’de yaş grupları incelendiğinde “31-35” yaş arasındaki bireylerin %83,64’ünün, “21-25” arasında olan bireylerin %82,05’inin, “36 üzeri” arasında olan bireylerin %81,66’sının, “26-30” arasında olan bireylerin %81,54’ünün ve “15-20” arasında olan bireylerin %43,75’inin olumlu finansal tutum sergiledikleri görülmektedir. Kayseri İlnde yaşayan bireylerle yapılan görüşmelerde “31-35” yaş grubunda yer alan bireylerin büyük bir kısmının memur oldukları öğrenilmiştir. Buna göre Kayseri’de yaşayan memur bireylerin finansal tutumlarda daha bilinçli olduğu yorumu yapılabilir.

Bir diğer ilişkili grupta ise, Finansal tutum ile meslek grupları arasındaki ilişkinin ($p = 0,002 < \alpha = 0,05$) %25 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Tablo 20’de meslek grupları incelendiğinde “Özel sektör (Beyaz Yakalı)” grubundaki bireyleri %82,86 ile en yüksek olumlu cevap veren grup olurken, “Serbest Meslek” grubunda yer alan bireylerin %46,05 ile en düşük olumlu cevap veren grup olmuştur. “Özel Sektör (Beyaz Yakalı)” grubunda yer alanların büyük bir kısmının bankacı ve satış danışmanı oldukları öğrenilmiştir.

Son olarak bireylerin eğitim durumları ile finansal tutumları ($p=0,033 < \alpha=0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Finansal tutum ile eğitim durumu arasında %16’lık anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 20 incelendiğinde meslek grubunda yer alan “Önlisans” eğitimi almış bireylerin %72,50 ile en yüksek olumlu cevap veren grup olduğu, %47,22 ile “İlköğretim” eğitimi almış bireylerin en düşük olumlu cevaba sahip bireyler olduğu görülmüştür.

Buna göre Kayseri İlinde finansal tutum ile demografik özelliklerin sonucu olarak Kayseri’de yaşayan memur, bankacı, satış danışmanı ve önlisans eğitimi almış bireylerin finansal tutumlarda daha bilinçli olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 21. Sivas İlinin Finansal Tutum ve Demografik Özelliklere Ait Ki-Kare Analiz Sonuçları

Demografik Değişkenler	Olumlu		Olumsuz		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			ϕ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	124	61,39	78	38,61	2,211	,157	,074	,137
Erkek	107	54,04	91	45,96				
Yaş Grubu								
15-20	65	63,11	38	36,89	3,469	,483	,093	,483
21-25	73	54,89	60	45,11				
26-30	24	48,98	25	51,02				
31-35	20	58,82	14	41,18				
36 üzeri	49	60,49	32	39,51				
Gelir Düzeyi								
1000 ₺ ve Altı	79	53,74	68	46,26	5,044	,283	,112	,283
1001 – 2000	44	55,0	36	45,0				
2001 – 3000	43	56,58	33	43,42				
3001 – 4000	26	63,41	15	36,59				
4001 ve Üzeri	39	69,64	17	30,36				
Meslek								
İşsiz	13	52,0	12	48,0	7,923	,441	,141	,441
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	22	73,33	8	26,67				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	26	55,32	21	44,68				
Kamu (Mavi Yakalı)	10	40,0	15	60,0				
Kamu (Beyaz Yakalı)	38	63,33	22	36,67				
Serbest Meslek	23	62,16	14	37,84				
Emekli	8	57,14	6	42,86				
Ev Hanımı	12	54,55	10	45,45				
Öğrenci	79	56,43	61	43,57				
Eğitim Durumu								
İlk Öğretim	8	72,73	3	27,27	7,396	,193	,136	,193
Orta Öğretim	7	38,89	11	61,11				
Lise	77	62,60	46	37,40				
Önlisans	13	43,33	17	56,67				
Lisans	109	57,98	79	42,02				
Lisans Üstü	17	56,67	13	43,33				

Tablo 21 incelendiğinde, Sivas ilinde yaşayan bireylerin finansal tutumlarının cinsiyet, yaş grubu, gelir düzeyi, meslek ve eğitim seviyesi açısından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu duruma göre Sivas ilinde yapılan bu çalışma

sonucunda bireylerin finansal tutumları ve demografik özellikleri arasında ilişki tespit edilememiştir.

3.6.3.2. Finansal Davranışa İlişkin Bulgular

Finansal okuryazarlığın en önemli bileşenlerinden birisi de finansal davranıştır. Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin finansal davranışları hakkında bilgi edinebilmek amacıyla; harcama bütçesi hazırlayıp hazırlamadıkları, finansal durum takibi yapıp yapmadıkları, düzenli fatura ödeme alışkanlıklarının olup olmadığı ve harcamalarında fiyat – fayda karşılaştırması yapıp yapmadıklarını kapsayan toplam yedi soru sorulmuştur. Katılımcılardan bu yedi soruya “1: Her zaman” – “5: Hiçbir zaman” aralığında cevaplar vermeleri istenmiştir. Verilen cevapların ortalamaları katılımcıların finansal davranış puanı olarak kabul edilmiştir. Üç veya daha fazla puan alınması halinde bireyler “Başarılı” olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 22. İllere Göre Finansal Davranış Başarı Durumu

Finansal Davranış Durumu	İLLER			
	Kayseri		Sivas	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Başarılı	127	31,44	106	26,50
Başarısız	277	68,56	294	73,50
Toplam	404	100	400	100

Tablo 22 incelendiğinde Kayseri’de yaşayan bireylerin %31,44’ünün başarılı bir finansal davranış sergiledikleri görülürken, bu durum Sivas İlinde yaşayan bireylerde %26,50 başarı oranıyla finansal davranış sergiledikleri görülmüştür. Buna göre bireylerin büyük bir kısmının finansal konulardaki gelecek ile ilgili düşünceleri, tasarruf açısından başarısız olduklarını göstermiştir.

Bireylerin finansal davranışlarının demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla kurulan H_5 hipotezini sınamak için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 23 ve Tablo 24’ te verilmiştir.

Tablo 23. Kayseri İlindeki Bireylerin Finansal Davranışı ile Demografik Özelliklere İlişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları

Demografik Değişkenler	Başarısız		Başarılı		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			ϕ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	144	71,64	57	28,36	1,758	,199	,066	,185
Erkek	133	65,52	70	34,48				
Yaş Grubu								
15-20	7	43,75	9	56,25	10,813	,029	,164	,029
21-25	31	79,49	8	20,51				
26-30	47	72,31	18	27,69				
31-35	43	78,18	12	21,82				
36 üzeri	149	65,07	80	34,93				
Gelir Düzeyi								
1000□ ve Altı	44	66,67	22	33,33	3,260	,515	,090	,515
1001 – 2000	101	73,19	37	26,81				
2001 – 3000	72	65,45	38	34,55				
3001 – 4000	29	72,5	11	27,5				
4001 ve Üzeri	31	62,0	19	38,0				
Meslek								
İşsiz	8	66,67	4	33,33	5,598	,692	,118	,692
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	50	72,46	19	27,54				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	21	60,0	14	40,0				
Kamu (Mavi Yakalı)	31	72,09	12	27,91				
Kamu (Beyaz Yakalı)	23	62,16	14	37,84				
Serbest Meslek	51	67,11	25	32,89				
Emekli	7	53,85	6	46,15				
Ev Hanımı	50	64,94	27	35,06				
Öğrenci	28	66,67	14	33,33				
Eğitim Durumu								
İlk Öğretim	47	65,28	25	34,72	1,248	,870	,056	,870
Orta Öğretim	56	66,67	28	33,33				
Lise	65	67,71	31	32,29				
Önlisans	29	72,50	11	27,50				
Lisans	80	71,43	32	28,57				

Kayseri İlinde yapılan çalışmada “lisansüstü” eğitim almış çalışmaya katılan birey sayısı (5 kişi) yetersiz olduğu için lisansüstü eğitimi almış bireyler “Lisans” eğitimi alan bireylerle birleştirilmiştir. Tablo 23’te Ki-kare analizlerinde Kayseri İlinde yaşayan bireylerin finansal davranış ile demografik özellikler arasındaki ilişkiler incelendiğinde sırasıyla cinsiyet, gelir düzeyi, meslek, eğitim durumu ile finansal davranış arasında ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ki-kare analiz sonuçlarına göre cinsiyet ile finansal davranış arasında ($p=0,066 > \alpha=0,05$); gelir düzeyi ile finansal davranış arasında ($p=0,090 > \alpha=0,05$); meslek ile finansal davranış arasında ($p=0,118 > \alpha=0,05$); eğitim durumu ile finansal davranış arasında ($p=0,056 > \alpha=0,05$) anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Sadece finansal davranış ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=0,029 < \alpha=0,05$). Finansal davranış ile yaş grupları arasında

%16'lık anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 23' te yaş grupları incelendiğinde "15-20" yaş arasındaki bireylerin %56,25'inin, "36 ve üzeri" yaşında olan bireylerin %34,93'ünün, "26-30" arasında olan bireylerin %27,69'unun, "31-35" arasında olan bireylerin %21,82'sinin ve "21-25" arasında olan bireylerin %20,51'inin başarılı finansal davranış sergiledikleri görülmektedir. Kayseri İlinde yaşayan bireylerle yapılan görüşmelerde "15-20" yaş grubunda yer bireylerin büyük bir kısmının öğrenci oldukları ve finansla alakalı bölümlerde eğitim aldıkları öğrenilmiştir. Buna göre Kayseri'de yaşayan öğrencilerin finansal davranışlarda daha bilinçli oldukları gözlenmiştir.

Tablo 24. Sivas İlının Finansal Davranış Başarı durumu ile Demografik Özelliklere İlişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları

Demografik Değişkenler	Başarısız		Başarılı		χ^2	p	İlişki Derecesi	
	f	%	f	%			ϕ_c	p
Cinsiyet								
Kadın	135	66,83	67	33,17	9,316	,002	,153	,002
Erkek	159	80,30	39	19,70				
Yaş Grubu								
15-20	72	69,90	31	30,10	13,971	,007	,187	,007
21-25	86	64,66	47	35,34				
26-30	40	81,63	9	18,37				
31-35	27	79,41	7	20,59				
36 üzeri	69	85,19	12	14,81				
Gelir Düzeyi								
1000 ₺ ve Altı	92	62,59	55	37,41	17,045	,002	,206	,002
1001 – 2000	66	82,50	14	17,50				
2001 – 3000	56	73,68	20	26,32				
3001 – 4000	32	78,05	9	21,95				
4001 ve Üzeri	48	85,71	8	14,29				
Meslek								
İşsiz	18	72,0	7	28,0	18,599	,017	,216	,017
Özel Sektör (Mavi Yakalı)	22	73,33	8	26,67				
Özel Sektör (Beyaz Yakalı)	36	76,60	11	23,40				
Kamu (Mavi Yakalı)	19	76,0	6	24,0				
Kamu (Beyaz Yakalı)	51	85,0	9	15,0				
Serbest Meslek	31	83,78	6	16,22				
Emekli	9	64,29	5	35,71				
Ev Hanımı	20	90,91	2	9,09				
Öğrenci	88	62,86	52	37,14				
Eğitim Durumu								
Orta Öğretim	22	75,86	7	24,14	7,800	,099	,140	,099
Lise	94	76,42	29	23,58				
Önlisans	27	90,0	3	10,0				
Lisans	128	68,09	60	31,91				
Lisans Üstü	23	76,67	7	23,33				

Sivas İlinde yapılan çalışmada “İlk Öğretim” eğitimi almış çalışmaya katılan birey sayısı (11 kişi) yetersiz olduğu için ilköğretim eğitimi almış bireyler “Orta Öğretim” eğitimi alan bireylerle birleştirilmiştir. Tablo 24’te Ki-kare analizlerinde Sivas İlinde yaşayan bireylerin finansal davranışları ile demografik özellikler arasındaki ilişkiler incelendiğinde sırasıyla cinsiyet, yaş grupları, gelir düzeyi, meslek, ile finansal davranış arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Eğitim durumu ile finansal davranış ($p=0,099 > \alpha=0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Ki-kare analiz sonuçlarına göre cinsiyet ile finansal davranış arasında ($p=0,002 < \alpha=0,05$) %15’lik bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 24’te cinsiyete göre başarı oranları incelendiğinde %33,17 ile kadın katılımcıların %19,70 başarı oranına sahip erkek katılımcılardan finansal davranışlarda daha bilinçli oldukları görülmüştür.

Finansal davranış ile yaş grupları arasında ($p=0,007 < \alpha=0,05$) %19’luk anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 24’te yaş grupları incelendiğinde “21-25” yaş arasındaki bireylerin %35,34’ünün, “15-20” arasında olan bireylerin %30,10’unun, “31-35” arasında olan bireylerin %20,59’unun, “26-30” arasında olan bireylerin %18,37’sinin ve “30 ve üzeri” olan bireylerin %14,81’inin başarılı finansal davranış sergiledikleri görülmektedir. Sivas İlinde yaşayan bireylerle yapılan görüşmelerde “21-25” yaş grubunda yer alan bireylerin büyük bir kısmının öğrenci oldukları ve finansla ilgili bölümlerde eğitim aldıkları öğrenilmiştir. Buna göre Sivas’ta yaşayan öğrencilerin finansal davranışlarda daha bilinçli oldukları gözlenmiştir.

Gelir düzeyi ile finansal davranış arasında ($p=0,002 < \alpha=0,05$) %21’lik anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 24’te yer alan gelir düzeyi grubu incelendiğinde “1000 TL ve altı” gelire sahip bireylerin %37,41’inin, “2001 TL – 3000 TL” arasında gelire sahip bireylerin %26,32’sinin, “3001 TL -4000 TL” arasında gelire sahip bireylerin %21,95’inin ve “1001 TL – 2000 TL” arasında gelire sahip bireylerin %17,50’sinin başarılı finansal davranış sergiledikleri görülmektedir. Sivas İlinde ankete katılan “1000 ve altı” gelire sahip bireylerle yapılan görüşmelerde büyük bir kısmının öğrenci oldukları görülmüştür. Bu nedenle Sivas İlinde yaşayan öğrencilerin finansal davranışlarda daha bilinçli oldukları gözlenmiştir.

Bir diğer ilişkili grup ise, Finansal davranış ile meslek grupları arasında ($p=0,017 < \alpha=0,05$) %22’lik bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tablo 24’ de meslek grupları

incelendiğinde “Öğrenci” grubunda yer alan bireyler %37,14 ile en yüksek başarıya sahip grup olurken, “Ev hanımı” grubunda yer alan bireyler %9,09 ile en düşük başarıya sahip grup olmuştur. “Öğrenci” grubunda yer alan bireylerin büyük bir kısmının finans alanında eğitim almış bireyler oldukları öğrenilmiştir.

3.6.3.3. Finansal Tutum, Finansal Davranış, Finansal Bilgi İkili İlişki Karşılaştırmaları Ki-Kare Analiz Sonuçları

Finansal okuryazarlığın bilgi, davranış ve tutum bileşenlerini bir arada değerlendirdiğimizde farklı yorumlar yapabilmekteyiz. Dünya Bankası, finansal okuryazarlığı bilgiden yeteneğe, yetenekten tutuma ve tutumdan davranışa doğru bir bağ şeklinde yorumlamaktadır. Bu bağ çok önemlidir çünkü bilgi tutumu etkilemekte ve tutum da çeşitli davranış şeklinde ortaya çıkmaktadır (Alkaya ve Yağlı, 2015, s.596). Bu bölümde finansal okuryazarlığın bileşenleri arasındaki ilişkiler ki-kare analiziyle incelenmiştir.

Bireylerin finansal davranışları ve tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare homojenlik testi uygulanmıştır. Ki-kare homojenlik testi, bağımsız şekilde seçilen iki veya daha fazla örneklemin aynı anakütleyle ait olup olmadığının tespitinde kullanılır (Kalaycı, 2014, s.94).

Hipotezler;

H₆: Finansal Tutum ile Finansal Davranış Arasındaki İlişki

H₆₀: Bireylerin finansal davranışları finansal tutumları açısından homojendir yani finansal tutum ile davranış arasında ilişki yoktur.

H₆₁: Bireylerin finansal davranışları finansal tutumları açısından homojen değildir yani finansal tutum ile davranış arasında ilişki vardır.

H₇: Finansal Tutum ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişki

H₇₀: Bireylerin finansal okuryazarlık durumları finansal tutumları açısından homojendir yani finansal tutum ile finansal okuryazarlık arasında ilişki yoktur.

H₇₁: Bireylerin finansal okuryazarlık durumları finansal tutumları açısından homojen değildir yani finansal tutumları ile finansal okuryazarlık durumları arasında ilişki vardır.

H₈: Finansal Bilgi ile Finansal Davranış Arasındaki İlişki

H₈₀: Bireylerin finansal davranışları durumları finansal okuryazarlık durumları açısından homojendir yani finansal okuryazarlık durumu ile finansal davranış arasında ilişki yoktur.

H₈₁: Bireylerin finansal davranışları durumları finansal okuryazarlık durumları açısından homojen değildir yani finansal okuryazarlık durumu ile finansal davranış arasında ilişki vardır.

H6, H7 ve H8 hipotezleri arasındaki ilişki Tablo 25’te görülmektedir.

Tablo 25. Finansal Bilgi, Finansal Davranış, Finansal Tutum İkili Kıyaslamalara ilişkin Ki-Kare Analiz Sonuçları

	χ	p	İlişki Miktarı (%)
Finansal Tutum ile Finansal Davranış (H₆)	16,214	,000	0,142
Finansal Tutum ile Finansal Bilgi (H₇)	,000	1	0
Finansal Bilgi ile Finansal Davranış (H₈)	17,808	,000	0,149

Tablo 25’teki sonuçlar incelendiğinde, finansal tutum ile finansal bilgi arasında ($p = 1 > \alpha = 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Dolayısıyla H7 hipotezi reddedilmiş ve ki-kare testi anlamsız çıktığı için Cramer’s V değerine bakılmamıştır. Bununla birlikte finansal tutum ile finansal davranış arasındaki ilişkinin ($p = ,000 < \alpha = 0,05$) ve finansal bilgi ile finansal davranış arasındaki ilişkinin ($p = ,000 < \alpha = 0,05$) istatistiki açıdan anlamlı olduğuna karar verilmiştir. Dolayısıyla H6 ve H8 hipotezi kabul edilmiştir. Cramer’s V değerleri incelendiğinde, finansal tutum ile finansal davranış arasında %14’lük ve finansal bilgi ile finansal davranış arasında %15’lik ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Finansal tutum ile finansal davranış arasındaki ilişki Tablo 26’da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde bireylerin %29’unun başarılı finansal davranış sergilediği ve %59,8’inin ise finansal tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Finansal davranışı başarılı olan ve finansal tutumu olumlu olan bireylerin toplam içindeki oranı %23,7 olmuştur.

Finansal davranışı başarılı ve finansal tutumu olumsuz bireylerin toplam içindeki oranı ise %36,8'dir.

Tablo 26. Finansal Tutum ile Finansal Davranışa ilişkin Çapraz Tablo

			Finansal Davranış Durumu		Toplam
			Başarısız	Başarılı	
Finansal Tutum Durumu	Olumlu	f	367	114	481
		Yüzde	%76,3	%23,7	%59,8
	Olumsuz	f	204	119	323
		Yüzde	%62,2	%36,8	%40,2
Toplam		f	571	233	804
		Yüzde	%71,0	%29,0	%100

Finansal bilgi ile finansal davranış arasındaki ilişki Tablo 27'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde bireylerin %29'unun başarılı finansal davranış sergilediği ve %67,2'sinin ise finansal bilgi bakımından başarılı olduğu görülmektedir. Finansal davranışı durumu ve finansal bilgi seviyesi başarılı bireylerin toplam içindeki payı %24,3'tür. Ayrıca, finansal davranış durumu başarılı ve finansal bilgi seviyesi başarısız bireylerin toplam içindeki oranı %38,6'dır.

Tablo 27. Finansal Bilgi ile Finansal Davranışa ilişkin Çapraz Tablo

			Finansal Davranış Durumu		Toplam
			Başarısız	Başarılı	
Finansal Bilgi Durumu	Başarısız	f	162	102	264
		Yüzde	%61,4	%38,6	%32,8
	Başarılı	f	409	131	540
		Yüzde	%75,7	%24,3	%67,2
Toplam		f	571	233	804
		Yüzde	%71,0	%29,0	%100

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde bireylerin, finansal ürün ve hizmetler hakkında doğru karar verebilmelerini sağlayacak bilgi seviyesine sahip olmadığı bilinmektedir. Yeterli finansal bilgi seviyesine sahip olmayan bireyler finansal hizmet faaliyetlerinde karar alma/verme sürecinde yanlış tercihler yapabilmektedir. Bu durum bireylerin refah seviyelerini olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla bireylerin finansal sistemde işlem yapmadan önce bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bunun için de son yıllarda adından sıkça söz ettiren ve ülkemizde de çeşitli kuruluşlar aracılığıyla üzerinde çalışılan finansal okuryazarlık önem kazanmaya başlamıştır. Bireylerin ekonomik kararlarında zorluk çekmemeleri ve hataya düşmemeleri için finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olması gerekmektedir. Bu da ancak iyi bir finansal eğitimle mümkündür.

Ülkemizde finansal eğitim konusunda faaliyet gösteren birçok farklı kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar finansal eğitim konusunda birbirinden bağımsız hareket etmektedir. İyi bir finansal eğitim stratejisi için yapılan çalışmalar ortak bir noktada toplanabilirse gerek bireyler için gerekse de toplum refahı için daha faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı; Kayseri ve Sivas illerinde bulunan bireylerin finansal okuryazarlık durumlarının belirlenmesi, demografik özelliklerin finansal okuryazarlık seviyesine etkisinin incelenmesi ve illerdeki finansal okuryazarlık seviyelerinin karşılaştırılmasıdır. Bununla birlikte, Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin finansal tutum ve davranışları ayrıca finansal tutum ve davranışlarının demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği de tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak çalışmada, bireylerin borçlanma ve tasarruf gibi konularda sergilediği davranışlar araştırılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri, finansal davranış ve finansal tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda; Aksoylu ve diğerleri (2017), Cihangir ve Ergin (2015) ve Aktinson ve Messy (2012) çalışmalarından faydalanılarak oluşturulan anket Kayseri’de yaşayan 404 ve Sivas’ta yaşayan 400 bireye yüzyüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan anket dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, bireylerin demografik bilgilerini elde etmeye yönelik sorulardan, ikinci bölüm finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeye yönelik sorulardan üçüncü bölüm finansal tutumu belirlemeye yönelik sorulardan ve son bölüm de finansal davranışı belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Finansal okuryazarlık seviyesini belirlemeye yönelik sorular 4 seçenekli çoktan seçmeli, finansal tutum ve davranış bölümündeki sorular ise 5’li likert ölçeği şeklinde tasarlanmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler IBM SPSS 23.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Finansal okuryazarlık seviyesiyle ilgili bulgular incelenirken 8 sorudan 5 veya daha fazla soruya doğru cevap veren bireyler “Başarılı” , 4 veya daha az soruya doğru cevap veren bireyler ise “Başarısız” olarak nitelendirilmiştir. Kayseri’de yaşayan bireylerin %68,80’inin, Sivas’ta yaşayan bireylerin ise %55,75’inin başarılı olduğu gözlenmiştir. Bu durum Kayseri’de yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin Sivas’ta yaşayan bireylerden daha yüksek olduğu sonucunu göstermektedir. Bu farkın istatistiki açıdan önemli olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda Kayseri ve Sivas illerindeki bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında farklılığın istatistiki açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir.

Kayseri’de yaşayan bireyler Risk – Getiri İlişkisi ve Finansal Çeşitlendirme konularında başarısızken, Sivas’ta yaşayan bireyler Bileşik Faiz, Risk – Getiri İlişkisi ve Finansal Çeşitlendirme konularında başarısız olmuşlardır.

Kayseri ve Sivas illerinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık açısından başarı durumları demografik özelliklerine göre incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Hem Kayseri hem de Sivas'taki erkek katılımcılar kadın katılımcılardan daha başarılı olup, cinsiyet bakımından başarı düzeyleri arasındaki bu farklılık iki şehir için de istatistiki açıdan anlamlıdır ($\alpha = 0,05$).
- Kayseri'de en başarılı yaş grubu 31 – 35 yaş aralığı iken, Sivas'ta en başarılı yaş grubunun 36 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. En başarısız yaş grupları ise hem Kayseri hem de Sivas'ta 15 – 20 yaş aralığıdır. Bu farklılıkların her iki il için de istatistiki açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\alpha = 0,05$).
- Kayseri'de en başarılı gelir grubu 4001 TL ve üzeri gelir düzeyi grubu iken, Sivas'ta en başarılı gelir grubunun ise 3001 TL – 4000 TL gelir düzeyi aralığındaki grup olduğu görülmektedir. En başarısız gelir grupları ise hem Kayseri hem de Sivas'ta 1000 TL ve altı gelir düzeyi grubudur. Bu farklılıkların her iki il için de istatistiki açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\alpha = 0,05$).
- Kayseri'de en başarılı meslek grubu serbest meslek mensupları iken, Sivas'ta en başarılı meslek grubu ise emekliler olduğu görülmektedir. En başarısız meslek grubunun ise Kayseri'de emekliler iken, Sivas'ta ise Özel Sektör (Mavi Yakalı) çalışanlar' dır. Bu farklılıkların her iki il için de istatistiki açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\alpha = 0,05$).
- Kayseri'de eğitim durumu açısından en başarılı grup lisansüstü eğitim grubu iken, Sivas'ta en başarılı grubun ise önlisans eğitim grubu olduğu görülmektedir. En başarısız eğitim grup ise Kayseri'de ilköğretim grubu iken, Sivas'ta ise lise grubudur. Bu farklılıkların her iki il için de istatistiki açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\alpha = 0,05$).

Kayseri ve Sivas illerinde yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre bireylerin finansal tutum konusunda;

- Kayseri ve Sivas illerinde uygulanan bu çalışma sonucunda, Kayseri ilinin Sivas iline göre daha olumlu finansal tutuma sahip olduğu görülmektedir.
- Kayseri ilindeki bireylerin cinsiyete göre finansal tutumu incelendiğinde, kadınların erkeklere göre finansal tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

- Aynı durum Sivas ili için de incelendiğinde, kadınların erkeklere göre finansal tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilinde yaş grupları incelendiğinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grup “26-30” yaş grubu, en düşük finansal tutuma sahip grup ise “36 ve üzeri” yaş grubunda yer alan bireylerin olduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde yaş grupları incelendiğinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grubun “15-20” yaş grubu, en düşük finansal tutuma sahip grup ise “26-30” yaş grubunda yer alan bireylerin olduğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilinde gelir düzeylerinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grubu “1000 TL ve altı” gelire sahip bireyler oluştururken, en düşük finansal tutuma sahip grubu “4001 TL ve üzeri” gelire sahip bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde gelir düzeylerinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grubu “4001 TL ve üzeri” gelire sahip bireyler oluştururken, en düşük finansal tutuma sahip grubu “1000 TL ve altı” gelire sahip bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilinde meslek grupları içerisinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grup “Özel Sektör (Beyaz Yakalı)” grubundaki bireylerden oluşurken, en düşük finansal tutuma sahip grubu “Serbest Meslek” grubunda yer alan bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde meslek grupları içerisinde en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grup “Özel Sektör (Mavi Yakalı)” grubundaki bireylerden oluşurken, en düşük finansal tutuma sahip grubu “Kamu (Mavi Yakalı)” grubunda yer alan bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilinde eğitim durumu incelendiğinde, en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grup “Ön Lisans” grubundaki bireylerden oluşurken, en düşük finansal tutuma sahip grubu “İlk Öğretim” grubunda yer alan bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.

- Sivas ilinde eğitim durumu incelendiğinde, en yüksek olumlu finansal tutuma sahip grubu “İlk Öğretim” grubundaki bireyler oluştururken, en düşük finansal tutuma sahip grubu ise “Orta Öğretim” grubunda yer alan bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Kayseri ve Sivas illerinde yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre bireylerin finansal davranış konusunda;

- Kayseri ve Sivas illeri incelendiğinde, Kayseri ilinin Sivas iline göre daha başarılı finansal davranışa sahip olduğu görülmektedir.
- Kayseri ilindeki bireylerin cinsiyete göre finansal davranışları incelendiğinde ise erkeklerin kadınlara göre daha başarılı finansal davranışa sahip olduğu görülmektedir.
- Sivas ilindeki bireylerin cinsiyete göre finansal davranışları incelendiğinde, kadınların erkeklere göre daha başarılı finansal davranışa sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilindeki yaş grupları incelendiğinde en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “15-20” yaş aralığında yer alan bireyler oluştururken en düşük finansal davranışa sahip grubu “21-25” yaş aralığında yer alan bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilindeki yaş grupları incelendiğinde en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “21-25” yaş aralığında yer alan bireyler oluştururken en düşük finansal davranışa sahip grubu “36 ve üzeri” yaş aralığında yer alan bireylerin oluşturduğu görülmektedir.
- Kayseri ilinde gelir düzeylerinde en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “4001 TL ve üzeri” gelire sahip bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa sahip grubu “1001 TL - 2000 TL” gelire sahip bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde gelir düzeylerinde en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “1000 TL ve altı” gelire sahip bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa

sahip grubu “4001 TL ve üzeri” gelire sahip bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

- Kayseri ilinde meslek grupları incelendiğinde, en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “Emekli” grubundaki bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa sahip grubu “Özel Sektör (Mavi Yakalı)” grubundaki bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde meslek grupları incelendiğinde, en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “Öğrenci” grubundaki bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa sahip grubu “Ev hanımı” grubundaki bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Kayseri ilinde eğitim durumu grupları incelendiğinde, en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “İlk Öğretim” grubundaki bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa sahip grubu “Ön Lisans” grubunda yer alan bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Sivas ilinde eğitim durumu grupları incelendiğinde, en yüksek başarılı finansal davranışa sahip grubu “Lisans” grubundaki bireyler oluştururken, en düşük finansal davranışa sahip grubu “Ön Lisans” grubunda yer alan bireylerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda, anket sorularına verilen cevaplar göz önünde bulundurulduğunda finansal okuryazarlık durumu bakımından Kayseri ilinin Sivas iline göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Ancak Kayseri ilindeki bu başarının yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Temel finansal okuryazarlığın istenilen düzeyde olmaması ile birlikte bireylerin demografik özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulabilecek bazı gruplara finansal kavramlar ve konular hakkında çeşitli eğitimler verilerek bu düzeyin yükseltilmesi gerektiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık başarı durumu Sivas ili için incelendiğinde; Sivas ilinde yaşayan bireylerin finansal konularda yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Bu nedenle Sivas ilinde yaşayan bireylere yoğun olarak finansal eğitim faaliyetleri düzenlenmesi gerekmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması bireylerin sadece kendilerini değil, içinde bulundukları aileyi, toplumu ve dolayısıyla ülke ekonomisini de olumsuz

yönde etkilemektedir. Bu nedenle finansal tutum ve davranış açısından olumsuz kabul edilebilecek durumdaki gruplara yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması ve bu konuda Sivil Toplum Kuruluşlarının yardımına başvurulması mümkündür.

Bu çalışmada kültürel, toplumsal ve diğer birçok konuda birbirine çok benzeyen Kayseri ve Sivas illeri tercih edilmiştir. İleride yapılabilecek çalışma önerisi olarak, Türkiye geneli seçilecek farklı iller ya da farklı bölgelerdeki iller arasından seçim yaparak geniş ölçekli bir çalışma yapılarak bireylerin finansal okuryazarlıkları, finansal davranışları ve finansal tutumlarının nasıl olduğunu değerlendiren bir anket çalışması yapılabilir. Ülkemizin farklı bölgelerinde yapılacak finansal eğitim faaliyetleri ile desteklenen bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinde artış ile birlikte gerek finansal piyasalarda gerekse de ülke ekonomisinde toplumsal refah seviyesinde artış olması umut edilmektedir. Finansal bilgi seviyesindeki artışla birlikte bireyler finansal kurumlardan bilgi talebinde bulunacak ve böylece finansal piyasalarda şeffaflık artacak akabinde bu konular ile ilgili şikayetler en aza indirilecektir.

EKLER

EK 1 – ANKET FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu araştırmadan elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak ve kesinlikle kimseyle paylaşılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek

Yaşınız :

Eğitim Durumunuz: () İlk Öğretim () Orta Öğretim () Lise
() Önlisans () Lisans ()
Lisansüstü

Aylık Geliriniz : () 1.000 TL ve altı () 1.000 TL – 2.000 TL
() 2.001 TL – 3.000 TL arası () 3.001 TL – 4.000 TL
arası
() 4.001 TL ve üstü

Mesleğiniz :

FİNANSAL OKURYAZARLIK SEVİYESİ

Soru 1) 1.000 TL'niz olduğunu ve yıllık %8 faiz oranı üzerinden (vergi ve işlem masrafı olmadan) bankaya yatırdığınızı düşünün. Hesabınıza hiç karışmadığınız durumda 1. yılın sonunda hesabınızda kaç TL olur?

- A) 1.080 TL'den az
- B) Tam 1.080 TL
- C) 1.080 TL'den fazla
- D) Bilmiyorum

Soru 2) Arkadaşınız sizden 500 TL borç aldığını ve borcunu ertesi gün 500 TL olarak geri ödediğini düşünün. Arkadaşınız bu borç için size ne kadar faiz ödemiş olur?

- A) %0
- B) %50
- C) %100
- D) Bilmiyorum

Soru 3) 1.000 TL'niz olduğunu ve yıllık %10 bileşik faiz üzerinden (vergi ve işlem masrafı olmadan) bankaya yatırdığınızı düşünün. Hesabınıza hiç karışmadığınız durumda 3 yıl sonra hesabınızda kaç TL olur?

- A) 1.300 TL'den az
- B) Tam 1.300
- C) 1300 TL'den fazla

Soru 5) Gelecek yıl elde edeceğim 2.000 ile bugün elimde olan 2.000 TL arasındaki ilişkiyi hangi seçenek daha iyi açıklar?

- A) Her ikisi de eşit değerdedir
- B) Gelecek yıl elimde olacak 2.000 TL daha değerlidir
- C) Şu anda elimde olan 2.000 TL daha değerlidir
- D) Bilmiyorum

Soru 6) Beş kişi 2.000 TL'yi eşit şekilde paylaşmak isterse kişi başına kaç TL düşer?

- A) 400 TL'den az
- B) Tam 400 TL
- C) 400 TL'den fazla
- E) Bilmiyorum

Soru 7) Yüksek riskli bir finansal ürüne yatırım yaparsanız yüksek getiri elde etme ihtimaliniz ne olur?

- A) Artar
- B) Azalır
- C) Fark Etmez
- D) Bilmiyorum

D) Bilmiyorum

Soru 4) Geliriniz %10, enflasyon %15 arttığında eskiye oranla ne kadar ürün satın alabilirsiniz?

- A) Daha az
B) Daha fazla
C) Aynı
D) Bilmiyorum

Soru 8) Hisse senedine sahip bir kişi sabit getirili bir yatırım fonu da satın alırsa riski nasıl değişir?

- A) Artar
B) Azalır
C) Aynı Kalır
D) Bilmiyorum

Soru 9) Aşağıdaki ifadelerle ilgili görüşünüzü uygun kutucuğa işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne de katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Paramı harcamayı, gelecek için birikim yapmaya tercih ederim					
Bugün için yaşarım ve yarın için endişelenmem					
Para harcamak içindir					

Soru 10) Aşağıdaki durumlarla ilgili davranışlarınızın sıklığını uygun kutucuğa işaretleyiniz.

	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Satın alacağım ürünlerde fiyat - fayda uygunluğuna dikkat ederim					
Faturalarımı vaktinde öderim					
Kişisel finansal (mali) durumumu takip ederim					
Finansal (mali) durumumla ilgili uzun vadeli hedefler belirlerim					
Harcamalarım için belirli bir bütçe hazırlarım					
Gelecekte finansal (mali) sıkıntı yaşamamak için birikim yaparım					
İhtiyaçlarımı karşılayabilmek için borç kullanırım					

KAYNAKÇA

- Aksoylu, Semra, Derviş Boztosun, Fatih Altınışık ve Baraz E. Hayri, “A Baseline Investigation of Financial Literacy Levels: The Case of Kayseri Province” Muhasebe ve Finans Dergisi, Temmuz 2017, s. 229-246.
- Aktaş, Burhanettin. “Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi”. (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu Uluslararası Konferans 9-11 Mart 2011), İstanbul 2011.
- Alkaya Aylin ve İbrahim Yağlı, “Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 2, Sayı 40, Ekim 2015, s.585-599.
- Altıntaş, K. Murat. Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi; Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süresi, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı (TSEV), İstanbul, 2008.
- Altıntaş, K. Murat. “Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli”, Zonguldak Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, 2009, s. 151–176.
- Altıntaş, K. Murat, Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları, İstanbul, 2008.
- Amato Paul ve Previti Denise, “People’s Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, The Life Course and Adjustment”, Journal of Family Issues, July 2003, Vol: 24, No: 5 2003.
- Antonia Grohmann, Roy Kouwenberg and Lukas Menkhoff, “Financial Literacy and Its Consequences in the Emerging Middleclass”, Kiel Institute for the World Economy, Kiel Working Papers, No. 1943, July 2014, s.22.
- Bayazıt Hayta, Ateş, Aile Finans Sistemi Aile ilişkileri, Gazi Kitapevi, Ankara 2011.

- Bayram, Nuran, Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, Ezgi Kitabevi, İstanbul 2013.
- Bayram, Fatih. “Gazete Okurlarının Okuma Motivasyonları ve Doyumları Üzerine Bir Kullanımlar ve Doyumlar Araştırması”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2008, s. 321-336.
- Bayram, S. Seçil, Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2010 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Bernanke, B.S. “Financial literacy, Statement by Mr Ben S Bernanke, Chairman of the Board Governors of the Federal Reserve System, provided for the record of hearing held on 12 April 2011 conducted by the Subcommittee on Oversight of Government Management, the Federal Workforce, and the District of Colombia, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs”, US Senate, Washington DC, 2011, p.1-10.
- Blau, G. and Jack L. V. “Employer Involvement In Defined Contribution Investment Education”, Benefits Quarterly, Fourth Quarter, Vol.16, Issue 4, 2000, p. 80-89.
- Capuano, Angelo ve Ramsay, Ian. “What Causes Suboptimal Financial Behaviour ? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics”, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne, March 2011.
- Carter, C. David, Doing Quantative Psychological Research: From Design to Report, Psychology Press Ltd., UK 1997.
- Cole, Shawn, T. Sampson ve B. Zia. “Financial Literacy, Financial Decisions, and the Demand for Financial Services: Evidence from India and Indonesia” Harvard Business School, 2009.
- Çakmak, Ebubekir, Kil Tabletten-Tablet Bilgisayara Okuryazarlık. Sosyal Bilgiler için Çoklu Okuryazarlıklar, (Edt: E. Gençtürk ve K. Karatekin), Pegem Akademi, Ankara, 2013.

- Çakmak, Tolga ve H. İnci Önal, “Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasında Okul Kütüphanecilerinin Roller ve Algıları”, Türk Kütüphaneciliği, 4(2013), s. 633-647.
- Dağdelen, Tarık, Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Aydın 2017 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Davis, Rita ve Carnes, Lana, “Employers Perspectives of Employees Personal Financial Literacy”, The Delta Pi Epsilon Journal, 2005.
- Doğan, Mesut ve Şeyda, Faikoğlu, Davranışsal Finans ve Finansal Okuryazarlık, Ekin Yayınevi, Bursa 2016.
- Ekşit, A. ve Gül E. “Finansal Eğitimle İlgili Ab Faaliyetleri”, Sermaye Piyasası Dergisi, Sermaye Piyasası Meslek Personeli Derneği Yayını, No: 5, 2011.
- Er, Bünyamin ve Asiye, E. Taylan, “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 14, Aralık 2017, s. 297-317.
- Ercan, Metin K. ve Ünsal, Ban, Finansal Yönetim, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005
- Ergün, B., Şahin, A., ve Ergin, E., “Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”. Journal Of International Social Research, Cilt 34, Sayı 7, 2014, s. 847-864.
- Etike, Yurdaer, Paranın Dili, Scala Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Fettahoğlu, Abdurrahman, Finans Yönetimi, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2014.
- Feyman, Gök, N. Ana okullarında Erken Okuryazarlık Çevresinin Değerlendirilmesi ve Sınıf Ortamının Çocukların Erken Okuryazarlık Davranışlarına Etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara 2013 (Yayımlanmış Doktora Tezi).
- Friedman, M., A Theory Of The Consumption Frinction, Princeton University Press, ABD 1957.

- Gerek, Sevgi ve Kurt, A. Aşkı, “Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt 30, Sayı 1, 2011, s. 60-71.
- Gökmen, Habil, Finansal Okuryazarlık, Hiberlink Yayınları, İstanbul 2012.
- Gutnu, Mehmet, M. ve Cihangir, Mehmet, “Finansal Okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerinde Bir Araştırma”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 10 , 2015, s. 415-424.
- Güler, Emine, Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2015 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Habschick, Marco, B. Seidl ve J. Evers. “Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27” (final report) 2007.
- Haydari, Ahmad, Nawid, Bireylerin Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Örneği, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Muğla 2018 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- İçke, Başak, Turan, Finansal Okuryazarlık, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Işık, İ. (2011). Dünya da ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim. Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- Kaderli, Y., U.T. Gümüş ve Y. Eskici, “Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi Ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri”, Leges Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 73-75, 2016, s. 85-122.
- Kalaycı, Şeref, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikler, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2014.
- Kanmaz, Alper, Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansal Ekonomi Anabilim Dalı, İzmir 2018 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

- Kılıç.Y., H. A. Ata ve Seyrek, İ. H. “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 66, 2015, s. 129-150.
- Klein, Valerie, Making Sense of Financial Education, University of Pennsylvania, ABD 2007 (Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- Koenen, T.-B. ve Annamaria L. “Financial Literacy And Retirement Planning İn Germany”, Nber-National Bureau Of Economic Research, Working, Vol.17, 2011, p. 1-10.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, M. S. “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi” TÜBAR Dergisi, Sayı 28, Güz 2010, s. 283-298
- Lauren E. Willis, "Evidence and Ideology in Assessing the Effectiveness of Financial Literacy Education", University of Pennsylvania Law School, Vol. 4, 2008, p.1
- Lusardi, Annamaria ve Olivia S. Mitchell, “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education” Business Economics, January 2007, p.35-44.
- Lusardi, A ve Mitchell, O. “Baby Boomers Retirement Security: The Role Of Planning, Financial Literacy And Housing Wealth”, Journal Of Monetary Economics, 2007, p. 205-224.
- Mandell, Lewis, “Financial Literacy: If It is so important, Why is not Improving?”, Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief, 2006.
- Mason, Carolynne L. J. ve Richard M. S. Wilson. “Conceptualising Financial Literacy” Loughborough University Business School, 2000, p.5-14.
- Mason, C., “Conceptualising Financial Literacy - An Ethnographic Study Of School Governors”, Loughborough University, 2003.
- Mercan, N., Oyur, E., Altınay, A. ve Aksanyar Y. “Ekonomi Okur Yazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2012, s. 109-112.

- Miller, M., Godfrey, N., Levesque, B., and Stark, E., “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers”, WorldBank, WashingtonDC, 2009.
- Norman, A.S., “Importance Of Financial Education İn Making İnformed Decision On Spending”, Journal Of Economics And International Finance, Vol. 2, Issue 10, 2010, p. 199-207.
- OECD, “Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies Organisation”, 2005.
- OECD, Improving Financial Literacy, ISBN 9789264012578, November 2005.
- OECD, “Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis, OECD Recommendation on Good Practices on Financial Education and Awareness Relating to Credit”, 2009.
- Onur, Neslihan ve Nazik, Hamil, M. “Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (Ftö): Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması”. NWSA-Vocational Sciences, Cilt 9, Sayı 4, 2014, s. 90-99.
- Özçam, Mustafa, “Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için öneriler”, Sermaye Piyasası Araştırma Raporu, 2006.
- Özdemir, A., Temizel., Sönmez, H., ve Er, F. “Financial Literacy Of University Studens: A Case Study For Anadolu University, Turkey”, International Journal Of Management Economics and Busisness, Vol. 11, Issue 24, 2015, p. 97-109.
- Özgüler, İsmet, Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Eskişehir 2013 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Özkan, Turgut, Finansal Satış, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Öztürk, Elvan, Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta 2014 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Öztürk, Elvan ve Demir Yusuf, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim 2015, s. 113-134

- Paramasivan, C. ve Subramanian, T., Financial Management, New Age International Publishers, Delhi, India 2009.
- Peng, Tzu-Chin M., Evaluating Mandated Personal Finance Education in High Schools, Ohio State University, Ohio 2008 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Remund, D.L., “Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy”, The Journal of Consumer Affairs, Vol.44, Issue 2, 2010, p. 276-295.
- Robb, C.A. ve Sharpe, D.L., “Effect of Personal Financial Knowledge on College Students’ Credit Card Behavior”, Journal of Financial Counseling and Planning, Vol. 20, Issue 1, 2009, p.25-40.
- Satoğlu, Serhad, Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul 2014 (Yayımlanmış Doktora Tezi).
- Sekita, Shizuka, “Financial Literacy and Retirement Planning in Japan, Institute of Social and Economic Research”, Osaka University, 2011.
- Sermaye Piyasası Kurulu, “Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması, Sonuç Raporu”, (2012), (Erişim Tarihi:07.11.2018).
- Sporakowski, Michael, “Financial Problems as Stress and Crisis”, Developing a Personal Approach to Financial Counselling, 1979.
- Taşçı, Mustafa, “Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler”, Sermaye Piyasası Dergisi; Sermaye Piyasası Meslek Personeli Demeği Yayını, Sayı 5, 2011.
- Temizel, Fatih, Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık, Beta Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Temizel, Fatih ve Özgüler, İsmet, “Finansal Eğitime Bakış”, Business & Management Studies: An International Journal, Vol. 3, Issue 1, 2015, p.1-16.
- Temizel, Fatih ve Bayram, Fatih, “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s. 73-86.
- The Economist, “Financial Literacy: Getting It Right On The Money”, 2008.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim”, 2011.

Türkiye Sermaye Piyasası Birliği, Faaliyet Raporu, 2013.

Tüzel, Sait, İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Bir Eylem Araştırması, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale (Yayımlanmış Doktora Tezi).

Ünal, O., Torun, S., Yavuz E. ve Ediş, S. “İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic. Vol. 11, Issue 9, 2016, p. 932-937.

Ünsar, Sinan, “Yetkinliğe Dayalı Ücret Yönetiminin Genel Bir Değerlendirilmesi”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2009, s. 43-56.

Van Rooij, M.A., Lusardi, A., and Alessie, R. “Financial Literacy and Stock Market participation Journal of Financial Economics”, Vol.101, Issue 2, 2011, p.449.

Yıldız, Necati, Ömer Akbulut ve Hüdaverdi Bircan, İstatistiğe Giriş, Üçüncü Baskı, Aktif Yayınevi, İstanbul 2002.

Yılmaz, Veysel ve Tuncay, Merve, “Finansal Liberalizasyonun Tasarruf Ve Yatırım Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 26, S 4, 2012 s345-363.

Yorulmaz, Recep, “Construction of a Regional Financial Inclusion Index in Turkey”, Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2013, s. 79-101.

World Bank “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers”, 2009.

(<http://childfinancemtemational.org/>). (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

<http://vcencyclopedia.vassar.edu/alumni/ellen-swallow-richards.html> (Erişim Tarihi: 15.10.2018).

<http://habitatdernegi.org/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018).

<http://www.fo-der.org/edit-post/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018).

[Http://www.SpK.gov.tr](http://www.SpK.gov.tr) (Erişim Tarihi: 07.11.2018).

<http://brigaders.wdfiles.com> (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı, Soyadı: Emre GÜNEŞ

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 27 Mart 1992, Nevşehir

Medeni Durumu: Bekar

Tel: 0542 384 58 50

Email: emregunes.eru@gmail.com

Adres: Mevlana Mahallesi Turgut Özal Caddesi Cemre Apartmanı 24/53 Anayurt
Talas/Kayseri

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	EÜ İ.İ.B.F İşletme	2016
Lise	Halil Rıfat Paşa Lisesi, Sivas	2010

YABANCI DİL

İngilizce